

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографски)

на

XVII-то обикновено Народно събрание.

Първа извънредна сесия.

XXXIV заседание, вторникъ, 20 май 1914 г.

(Открито отъ подпрѣседателя г. д-ръ И. Момчиловъ, въ 3 ч. 35 м. слѣдъ пладне)

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)
Г. секретарьтъ ще прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь д-ръ В. Михалчевъ: (Прочита списъка.
Отсѣствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Иванъ Вагаровъ, Цанко Бакаловъ, Панко Вангеловъ, Костадинъ Василевъ, Сжбо Георгиевъ, Иванъ Гешовъ, Георги Голевъ, д-ръ Стоянъ Даневъ, Василь Димчевъ, Иванъ Желевъ, Белизаръ Каракашевъ, Георги Кирковъ, Василь Коларовъ, Лазаръ Лазаровъ, Тодоръ Лукановъ, Никола Мушановъ, д-ръ Василь Нейчевъ, Еню Петковъ, Стефанъ Петковъ, Тодоръ Петровъ, Георги Поцковъ, Александъръ Радоловъ, д-ръ Еню Разпоповъ, Сабри бей Салимовъ, Коста Сидеровъ, Александъръ Стамболийски, Илия Стоевъ, д-ръ Никола Стойчевъ, Александъръ Христовъ, Хюсин Хюсеиновъ, Иванъ Цановъ, Коста Цигорановъ, Крумъ Чапрашиковъ, д-ръ Владимиръ Черневъ, Стоянъ Шиваровъ и х. Махмудъ Шукриевъ)

(Прѣседателското мѣсто заема г. прѣседателътъ)

Прѣседателътъ: Отъ 243 народни прѣдставители, отсѣствуватъ 36; налице сж 207. Слѣдователно, можемъ да пристѣпимъ къмъ разглеждане въпроситѣ, поставени на дневенъ редъ.

Съобщавамъ на Народното събрание, че сж разрѣшени слѣднитѣ отпуски:

На видинския народенъ прѣдставитель, г. Александъръ Недевъ — 4-дневенъ отпускъ, начиная отъ утрѣ.

На врачанския народенъ прѣдставитель, г. д-ръ Стоянъ Даневъ — 2-дневенъ отпускъ, за днесъ и утрѣ.

На шуменския народенъ прѣдставитель, г. Петъръ Панайотовъ — 2-дневенъ отпускъ, начиная отъ утрѣ.

На струмишкия народенъ прѣдставитель, г. Георги Голевъ — 2-дневенъ отпускъ, по причина на болестъ, начиная отъ днесъ.

На търновския народенъ прѣдставитель, г. Цанко Бакаловъ — 1-дневенъ отпускъ, за днесъ.

Считамъ за свой дългъ да съобща на народното прѣдставителство, че по случай имения день на Не-

гово Величество Царя, азъ го поздравихъ отъ името на Народното събрание и отъ името на прѣдседателството и получихъ слѣдующия отговоръ: (Чете)

„Сърдечно благодаря Вамъ и на народното прѣдставителство за любезнитѣ привѣти и благопожелания по случай имения ми день.

Царьтъ“.

Съобщавамъ на народното прѣдставителство, че сж постѣпили слѣднитѣ законопроекти:

Отъ Министерството на финанситѣ законопроектъ за продължение използването на кредита отъ 300.000 л. за купуване нумераторъ за Софийската централна телефонна станция, разрѣшенъ съ закона за окончателното сключване на бюджета за 1909 г., утвърденъ съ указъ № 31 отъ 5 февруарий 1911 г. Ще се раздаде на г. г. народнитѣ прѣдставители и ще се тури на дневенъ редъ.

Отъ Министерството на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ, прѣдложение за одобрение сключения между България и Ромжния частенъ телеграфопощенски и телефоненъ договоръ. Ще се раздаде на г. г. народнитѣ прѣдставители и ще се постави на дневенъ редъ.

Отъ Министерството на финанситѣ законопроектъ за сключване бюджета за 1912 г. И той ще се раздаде на народното прѣдставителство и ще се постави на дневенъ редъ.

Постѣпило е запитване отъ русенския народенъ прѣдставитель г. Станю Златевъ до г. министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти, съ слѣдующото съдържание: (Чете)

„Прѣдъ видъ на това, че главниятъ източникъ на богатствата въ страната ни за народа и държавата е земледѣлието, и въ противовѣсъ на това се извършватъ различни и всевъзможни фалшификации отъ посрѣдницитѣ между производителя и потребителя на тия земледѣлски произведения, напр.: зимницата, брашната, вината, гюловитѣ масла и др., чрѣзъ които фалшификации цѣната на тия произведения се намалява понѣкогажъ до неимовѣрностъ, което злѣ се огласява върху самитѣ производители и впоследствие върху държавата, ето защо питамъ г. мини-

стра на земледелието и държавните имоти, не намира ли за добър да приготви законопроект за прѣслѣждане и наказание на фалшификаторитѣ на земледѣлски произведения поне за есенната редовна сесия“.

Това запитване ще се изпрати въ прѣписъ на г. министра, и той ще съобщи кога ще отговори.

Пристъпваме къмъ питаніята.

Г. министърътъ на войната иска да отговори на слѣдующитѣ най-стари питання, постѣпили до него: Питане отъ г. Станчо Момчевъ. Тукъ ли е той?

Отъ лѣвия центъръ: Тукъ с.

Прѣдседателътъ: (Чете)

„На 5 сръщу 6 юлий 1913 г. стана паника въ XI-та сборна дивизия, вслѣдствие на което се остави въ неприятелски рѣцѣ почти цѣлото материално богатство на дивизията, между което и 18 полски орѣдия, цѣлия обозъ и архивитѣ на дивизията и полковетѣ.“

„На основание чл. 107 отъ конституцията питамъ г. министра на войната:

„1. Изслѣдвана ли е тази нещастна случка, на какво се дължи тя и какво е направено по нея?

„2. Откритъ ли е виновникътъ и наказанъ ли е?“

Г. Станчо Момчевъ, вънъ отъ това, имате ли нѣщо повече да кажете? Желаете ли да развиете питането си?

С. Момчевъ: Ще го развия.

И. Януловъ: Г. прѣдседателю! Вие постоянно, при всѣко питане, повтаряте този въпросъ и само се губи време.

Прѣдседателътъ: Моля, нѣма какво да ми заблѣзвате; прѣдседателството знае какво върши.

Г. Момчевъ! Искате ли да кажете нѣщо повече вънъ отъ питащето?

С. Момчевъ: Ще развия питането си.

Г. г. народни прѣдставители! Вѣрвамъ да ви е извѣстно, че въ XI-та сборна дивизия на 5 сръщу 6 юлий 1913 г., прѣзъ време на войната съ нашитѣ съюзници, т. е. тогавъ, когато тази дивизия се намираше на бойната линия при Неврокопъ сръщу гърцитѣ, стана една грозна паника. Кой е виновникътъ на тази паника, кой е пейниятъ причинителъ — това за насъ тогавъ бѣ неизвестно, а и досега още остава тайна. Обаче, това, което се знае, е слѣдното: XI-та сборна дивизия, въ това време се състоеше само отъ два полка, отъ 55 и 57 полкове, защото 58 полкъ бѣ оставенъ на гарнизонна служба въ Одринъ, а другиятъ пейнъ полкъ, 56, бѣ изпратенъ на помощъ на II-та армия, къмъ която тя се числѣше. Тая дивизия, съ тѣзи два полка, се намираше на бойната линия сръщу гърцитѣ и на 5 юлий имаше ожесточенъ бой. Макаръ да бѣ въ такъвъ малъкъ съставъ, т. е. само съ тѣзи два полка, сръщу неприятелскитѣ войски, които бѣха много повече — не по-малко отъ 2—3 дивизии — тая дивизия можа достойно да се държи въ този ожесточенъ бой. Сражението трая отъ сутринята до 5 ч. вечерята. Гръцкитѣ войски настѣпваха въ голѣми колони, прѣдвождани отъ тѣхнитѣ офицери на коне; но храбростта на нашитѣ войници и на артилерията можа да съкруши тѣзи колони. Тѣ цѣли бѣха унищожавани. За да се нанесе такова едно поражение на неприятелскитѣ части, помогна не само храброто държане на нашитѣ войници и на нашата артилерия, но въ голѣма степенъ и самото стратегическо мѣсто, което заемаше XI-та дивизия. То бѣ доста сполучливо избрано, имаше добро закритие, когато неприятелскитѣ войски бѣха изложени съвършено на открито мѣсто: тѣ бѣха на открито поле, въ едни низки и дребни

мисирлици и нѣмаха никакво закритие. Това много спомогна ние да се задържимъ достойно на позицитѣ и да нанесемъ поражение. Воятъ продължи прѣзъ цѣлия денъ. Къмъ 5 ч. се заблѣзза едно голѣмо разколѣбание въ неприятелскитѣ части, едно движение, отъ което се разбираше, че тѣ чувствуваха вече поражението си. И тъкмо въ това време, когато ние се чувствахме шо-годѣ господари на положението въ този бой, заваля силенъ дѣждъ, и въ този моментъ се пуска единъ слухъ, че нашата XI-та сборна дивизия е заобиколена отвѣждѣ отъ грѣцката кавалерия, че е плѣнена и че нашиятъ дивизионенъ началникъ г. генералъ Дѣловъ се е самозастрѣлялъ. Този слухъ, наистина, внесе смутъ въ духа на войницитѣ, но не можа да прѣдизвика никаква паника въ редоветѣ на пѣхотата. Обаче, за голѣмо съжаление сѣщиятъ този слухъ трѣбва да го е имало и въ артилерийскитѣ части, и тамъ именно се е появила първоначално паниката, дѣто офицери, заедно съ войници, съ разпргнати коне, сѣ ударили на бѣгъ по пѣтя отъ Неврокопъ за Банско. Туй шосе, на повече отъ два часа разстояние отъ Неврокопъ бѣше посипано, тѣй да се изразя, съ бѣжанци, които се изтегляха отъдолу. На това мѣсто така сѣщо се намираха всичкитѣ обози на дивизията, на полковетѣ, болницитѣ, канцеларитѣ и пр. Когато тѣзи офицери и войници, бѣгащи съ коне, минали по това шосе, пуснали този слухъ, че освѣтъ дѣто цѣлата дивизия е плѣнена, но голѣма частъ грѣцка кавалерия минала р. Места и отивала да заеме моста, който, знаете, е при с. Баня, а друга частъ грѣцка кавалерия била трѣгнала по този пѣтъ да прѣслѣдва обозитѣ. Този слухъ, прѣнесенъ въ обозитѣ и въ бѣжанцитѣ, тукъ именно създава една грозна паника, една грозна олелия. За тази олелия не искамъ да приказвамъ, не искамъ да я описвамъ, защото, г-да, нека мимоходомъ ви заявя тукъ, че азъ държа за честта на бѣлгарския народъ, на бѣлгарската нация, а, най-вече, за честта и гордостта на бѣлгарския войникъ, че бѣлгарскиятъ войникъ не е побѣденъ въ тѣзи войни. Ако Бѣлгария падна, тя падна дипломатически, но пейниятъ войникъ не е побѣденъ. Това въ скоби казано.

По-нататъкъ. Прѣнесенъ, казвамъ, този слухъ, поразяда се паника, но, което е осѣдително въ този случай, то е това, че началницитѣ на тѣзи обози, които бѣха офицери, намѣсто да взематъ всички охранителни мѣрки, каквито знаесте, че всички могатъ да иматъ на разположение, тѣ се качатъ на конетѣ и ударватъ на бѣгъ, за да изпѣрватъ грѣцката кавалерия, която отива да заеме моста при с. Баня. Оставатъ войницитѣ и не знаятъ какво да правятъ. Помогватъ се да спасятъ колата, задрѣстватъ този пѣтъ — вѣрвамъ, мнозина отъ васъ да сѣ минали по него, той е единъ съвършено негоденъ пѣтъ. Нѣматъ рѣководители, нѣматъ началници, които да ги упѣятъ, и нѣма никакви охранителни мѣрки, когато можеше такива да се взематъ, защото самото мѣсто не позволяваше да дѣйствува тамъ кавалерия. Въ такова положение, когато чули отъ тѣзи бѣгълци отъ артилерията: „Бѣгайте, кой какъ може да се спасява, защото кавалерия иде“, войницитѣ напушатъ колята и избѣгватъ. И по такъвъ начинъ, споредъ моето схващане, началницитѣ на тѣзи обози, които сѣ офицери — имена не искамъ да споменувамъ, но ако бѣда повиканъ единъ денъ, азъ ще ги посоча — станаха причина да останатъ въ неприятелски рѣцѣ обозитѣ и архивитѣ на дивизията, на полковетѣ и на болницитѣ. Между туй още и 18 наши полски орѣдия.

Ето защо, г-да, азъ съмъ направилъ питане въ този смисълъ, и питамъ г. министра на войната да отговори: първо, изслѣдвана ли е тази нещастна случка, на какво се дължи тя и какво е направено по нея; второ, откритъ ли е виновникътъ и наказанъ ли е? Това е моето питане.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на войната.

Министъръ генералъ Н. Бояджиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ съ тази нещастна случка, за която разправя г. Момчевъ, ми бѣше извѣстенъ прѣди повдигането на това питане. Отъ прѣпискиятъ, който се намиратъ въ щаба на армията се вижда, че въ тази дивизия е имало паника, която се е произвела неизвѣстно още по каква причина, защото тѣзи свѣдѣния не могатъ да ни дадатъ истинската причина. Причинитъ, по прѣдположение, сж двѣ: едната е, че нѣкои малодушни войници, които сж бѣгали — а, може-би, и отъ населението, което е било натѣпкано тамъ, както разправя г. Момчевъ — отъ страхъ сж пусkali нѣкакви невѣрни слухове, че неприятелската кавалерия била въ тила и щѣла да прѣкъсне съобщенията и, слѣдователно, цѣлата дивизия рискувала да падне въ плѣтъ въ неприятелски рѣцѣ; втората причина е, че XI-та дивизия, както изложи г. запитвачътъ, е била слаба — състояла се отъ два пѣхотни полка и малко артилерия. Тя се е държала много храбро на позицията, нанесла е огромни загуби на противника, и ако дѣйствително имаше малко подкрѣпление, то опитътъ на противника да пробие тази линия, щѣше да излѣзе неуспѣшенъ, и той щѣше да се постави въ много лошо стратегическо положение.

С. Момчевъ: Позволете, г. министре. Когато къмъ 5 ч. вечерята забѣлѣзахме колѣбания въ грѣцкитѣ части, и когато се появи паника въ тила, въ сѣщото врѣме, грѣцитѣ сж отстъпили на четири часа отъ Неврокопъ, именно къмъ с. Зърнево. Тѣй че, дѣйствително сж били разбити тѣхнитѣ части.

Министъръ генералъ Н. Бояджиевъ: Да. — Но вие знаете, че на такава голѣма линия единъ човѣкъ, който наблюдава отъ едно мѣсто, не може да прави заключение за резултата отъ сражението по цѣлата линия. Той може да види това, което става прѣдъ него и задъ него, което може да обхване погледа му отъ извѣстенъ пунктъ, отъ извѣстна височина. Позицията е доста дълга, и за да могатъ да се взематъ всичкитѣ тѣзи пунктове, които били важни, за да се прѣгради пѣхотъ на противника, е трѣбвало тѣзи два полка отъ XI-та дивизия да се разтегнатъ твърдѣ много и вслѣдствие на това да станатъ слаби по цѣлата линия. Както забѣлѣза г. Момчевъ, неприятелътъ идѣлъ отъ нѣколко мѣста, значи, билъ е много по-силенъ отъ нашата войска. Когато той е прѣтърпѣлъ голѣми загуби прѣдъ фронта, понеже е ималъ прѣвзходни сили разполагамъ въ резервъ, опиталъ се е да обиколи позицията отъ дѣсна или лѣва страна, и понеже нашитѣ войски не сж били достатъчни да париратъ тѣзи обходи и обхвати на позицията, противникътъ е успѣлъ най-послѣ да обхване и двата фланга, да постави артилерия и да стрѣля надлѣжъ на нашата позиция. Това е една отъ главнитѣ причини, която е прѣдизвикала суматохата въ нашитѣ войски, който войски въ тѣзи флангове сж почувствували влиянието на обходното дѣйствие на противника, та въ края на крайщата дивизията не е могла да се задържи на тая позиция, защото противникътъ е билъ по-силенъ и защото дивизията не е могла да получи подкрѣпление. Естествено е, когато и да е, тази дивизия трѣбвала да отстъпи, при всичко че тя е изпълнила своя дългъ, като е задържала толкова врѣме противника и му е нанесла голѣми загуби. Понеже пѣхотъ на съобщенията, по който е трѣбвало да отстъпятъ обозитѣ и орѣдията, е билъ заплашенъ отъ това обходно движение на противника и е билъ обстрѣлянъ отъ позицията му, естествено е, че тѣзи орѣдия, които сж били на дѣсния флангъ на нашата позиция, която

е била много прѣстѣчена, дива, безъ съобщения, не сж могли да бждатъ прѣкарани задъ тила на позицията, и по таквъ начинъ да поематъ пѣхотъ отъ Неврокопъ къмъ Баня; съобщението на тази позиция е било едно единствено: то е пѣхотъ Неврокопъ — Баня, който пѣхотъ е минавалъ край лѣвия флангъ на нашата позиция.

Тая е причината, г-да, дѣто, за голѣмо съжаление, когато е трѣбвало да отстъпи дивизията, артилерията ѝ да не може да се оттегли отъ позицията и артилериститѣ да се откажатъ отъ орѣдията, като взематъ само това, което може да се вземе съ конетѣ.

Имамъ свѣдѣния, че паниката, за жалостъ, се била разпространила и между офицеритѣ. Този фактъ го има. Възможно е тѣзи офицери да сж били подъ такова влияние къмъ фланговетѣ на противника, да сж видѣли дѣйствително лошото положение, но това не ги извинява да правятъ това нѣщо. Затова азъ съмъ взелъ мѣрки не само къмъ тѣхъ, а къмъ всички изобщо, да се изслѣдва работата. Дѣлото е започнато, прѣди още да бѣ направено питането. Слѣдователъ отъ новитѣ страни има това дѣло въ своитѣ рѣцѣ, разслѣдва го и азъ вървамъ, че въ скоро врѣме ще чуете резултата. Сега не мога да ви кажа, какви сж свѣдѣнията отъ това разслѣждане, но зная положително и мога да ви увѣря, че разслѣждане се произвежда. Азъ моля да се потърпи извѣстно врѣме, за да се чуе резултатътъ, когато това дѣло отиде въ нашитѣ сѣдинища и тѣ, като компетентна властъ, се произнесатъ, кой е виновенъ, както по разпространенитѣ слухове за паника, така сжщо и за загубата на материалната частъ, за която всички началствующи лица ще отговарятъ, споредъ нашитѣ военни закони, ако, разбира се, тѣ не сж взели мѣрки, ако не сж изпълнили своя дългъ тѣй, както военнитѣ устава прѣпорѣчватъ.

Това мога да кажа по питането на г. Момчева. Слѣдствие се произвежда по това дѣло и трѣбва да се потърни да чуемъ резултата отъ него; то скоро ще се свърши.

Прѣдседателъ: Г. Момчевъ! Доволни ли сте отъ отговора на г. министра?

С. Момчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ съмъ доволенъ отъ обясненията, които г. министърътъ на войната даде и очаквамъ, че ще може да се разслѣдва тази случка.

Министъръ генералъ Н. Бояджиевъ: Да.

С. Момчевъ: Само едно нѣщо ще забѣлѣжа. Г. министърътъ каза, че полскитѣ орѣдия сж останали, благодарение на туй, че . . .

Министъръ генералъ Н. Бояджиевъ: Че нѣмало пѣхотъ.

С. Момчевъ: Моитѣ свѣдѣния сж такива, г. министре, че именно отъ тамъ сж избѣгали тѣзи офицери съ конетѣ, и затуй сж останали орѣдията. Иначе имаше възможностъ да се изтеглятъ.

Министъръ генералъ Н. Бояджиевъ: Слѣдствието ще установи и ще бждатъ наказани най-строга.

С. Момчевъ: Изобщо, съмъ доволенъ отъ отговора на г. министра.

Прѣдседателъ: Има второ питане отъ г. Сидорова.

Отъ лѣвицата: Нѣма го.

Прѣдседателъ: Има едно питане отъ русенския народенъ прѣдставителъ г. Александъръ Радоловъ къмъ г. министра на войната. Тукъ ли е?

Отъ лѣвия центъръ: Нѣма го.

Прѣдседателъ: Слѣдва питането на търновския народенъ прѣдставителъ г. Андрѣй Коновъ къмъ г. министра на войната.

Има думата г. Коновъ, за да развие питането си.

А. Коновъ: Най-напрѣдъ ще прочета питането си, г. г. народни прѣдставители, и слѣдъ това ще дамъ нѣкои допълнителни свѣдѣния. (Чете)

„Слѣдъ демобилизацията на българската армия прѣзъ 1913 г. запаснитѣ войници, подофицери и офицери бѣха изпратени по домоветѣ имъ. Не слѣдъ дълго врѣме голѣма частъ отъ тѣхъ, и слѣдъ радоститѣ на окръжаващитѣ ги близки роднини и приятели, бидоха грабнати и отвлѣчени далечъ отъ сѣмействата имъ и хвърлени въ затворитѣ. Обществено възмущение се изрази чрѣзъ народното прѣдставителство на XVI-то обикновено Народно събрание въ едно прѣдложение за амнистия на затворенитѣ. Това прѣдложение се поднови и въ сегашното, XVII-то, обикновено Народно събрание. Нѣколко мѣсеца се пазниаватъ, а прѣдложението за амнистия остава непоставено на дневенъ редъ въ Народното събрание, макаръ въ срѣдата на управляющитѣ да се манифестира пожелание къмъ амнистия. Може-би, десетки мѣсеци ще да изминатъ, безъ да дочакаме каквото и да е било облекчение участъта на тия многострадални български синове.

„Иматъ ли тѣ вина, голѣма или малка, ще покаже врѣмето, бѣдѣщето. Ние сме прѣдъ факта, че тѣ се държатъ затворени безъ присѣда, нѣкои и безъ слѣдствие, съ мѣсеци. Военно-сѣдебната процедура е най-съкратената, най-бързата, а въ случаитѣ тя е най-дългата, може-би, безконечна. Има хора, които сж затворили докентитѣ си, зарѣзали работата си, други взети отъ училищата и дѣцата сж безъ прѣподаватели, държавнитѣ учрѣждения — безъ служещи — и така набързо сж грабнати и затворени, когато отъ труда на тия чакатъ прѣхраната си хиляди гърла.

„Питамъ г. министра на войната:

„1. Знае ли той, че има войници, подофицери и офицери отъ запаса, хвърлѣни въ затвора, дѣто стоятъ съ мѣсеци, безъ да е опрѣдѣлена тѣхната сѣдба и безъ да сж дадени подъ сѣдъ?

„2. Ако това му е извѣстно, какво мисли да направи? Ще вземе ли мѣрки, за да се усили слѣдствената властъ числено за по-голѣмата експедитивностъ въ дѣлата на военно-сѣдебнитѣ власти, за да могатъ невиннитѣ да вкусятъ отъ свободата, за която сж се изтезавали цѣла година на бойнитѣ полета? и

„3. Нѣма ли той възможностъ да прѣпорѣча на надлежнитѣ мѣста да бѣждатъ внимателни къмъ закона, за да не го прилагатъ въ неговитѣ максимални строгости при слѣдствията, като ги хвърлятъ въ прѣдварителни затворъ, безъ да обръщатъ внимание на общественото положение на привлѣченитѣ като обвиняеми (както това прѣпорѣчва чл. 356 отъ военносѣдебния законъ) и ги освобождаватъ съ подписка или гаранция?“

Г. г. народни прѣдставители! Извѣстията отъ всѣкъ идатъ да потвърдятъ това мое питане. Навсѣкъдѣ войници, офицери отъ запаса и низши чинове, които сж служили прѣзъ врѣме на войната, дѣйствиително сж затворени, нѣкои даже безъ да сж разслѣдвани, има доста, които сж разслѣдвани, има доста, които сж и осѣдени и излежаватъ своя затворъ. Моего питане засѣга всички други, но не и осѣденитѣ, защото тѣзи, които сж осѣдени, поне знаятъ, че иматъ нѣкаква вина и ще трѣбва да изтърпятъ слѣдующото се наказание. Но ония, които не знаятъ, иматъ ли вина или нѣматъ и които, по тѣхнитѣ понятия, не сж виновни за нищо, държатъ се въ затвора, безъ да имъ се иска гаранция, нито подписка, за да бѣждатъ пуснати на свобода.

Ако прѣдложението за амнистия бѣше поставено на дневенъ редъ и бѣше разглеждано, безспорно, всички тѣзи хора щѣха да бѣждатъ пуснати на свобода. Азъ не вѣрвамъ, че отъ срѣдата на народното прѣдставителство ще се вдигне рѣка за тѣхното осѣждане; вѣрвамъ, че всички щѣха да вдигнатъ рѣка за тѣхното освобождение и нѣмаше, слѣдователно, да стане нужда отъ моето питане. Тѣхното стоене въ затвора ще продължава до разглеждане на прѣдложението за амнистия. Ние имаме налице факта, че, при всичкитѣ наши настоявания да се постави на дневенъ редъ прѣдложението за амнистия на войницитѣ, то не се поставя на дневенъ редъ, прѣдъ видъ на извѣлечения отъ страна на г. г. министритѣ, че скоро щѣлъ да бѣде внесенъ законопроектъ, че той даже сега — въ понеделникъ, или въ вторникъ — щѣлъ да бѣде прѣдставенъ, а ние още го нѣмаме налице.

Прѣдседателъ: Утрѣ ще бѣде внесенъ.

А. Коновъ: Слушамъ г. прѣдседателя да казва, че този законопроектъ утрѣ щѣлъ да бѣде внесенъ. Радвамъ се, ако утрѣ той бѣде внесенъ. Утрѣ е послѣдниятъ день, за когато е обѣщано да се внесе. На всѣки случай, г. г. народни прѣдставители, ние сме прѣдъ факта, че български синове, които сж терзани цѣли 10—11 мѣсеца на бойнитѣ полета, седятъ въ затворитѣ, дѣто тѣ сж поставени при едни непоносимо тежки условия, невинни, да не кажа всички, но по-голѣмата частъ отъ тѣхъ.

Ето защо азъ, имайки прѣдъ очи това тежко положение на тѣзи страдалци, искахъ отъ г. министра да ми отговори на тѣзи пунктове: знае ли той за тия работи, които ставатъ, и може ли да се направи нѣщо въ смисълъ, щото тия войници да бѣждатъ пуснати на свобода подъ гаранция или подъ подписка, за да дочакатъ деня, когато ще излѣзе тѣхната присѣда. Ако тѣ бѣждатъ признати за виновни, разбира се, ще си стоятъ въ затвора, но ако тѣ сж невинни, страданията имъ поне да се намалятъ.

Ще моля г. министра да ми отговори на това питане, като си запазвамъ правото да кажа послѣ доволенъ ли съмъ или не.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на войната.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Г. г. народни прѣдставители! По всички въпроси, които г. Коновъ ми задава, азъ съмъ извѣстенъ. Зная, прѣди да излѣзе питането, че у насъ има много затворени, вслѣдствие нещастнитѣ войни, собствено втората война съ сѣюзницитѣ, и че мнозина се намираха въ затворитѣ. Азъ още тогава получавахъ много оплаквания и отъ народнитѣ прѣдставители, и отъ роднини на затворенитѣ, и отъ самитѣ затворени, и счетовъ за нужно да се погрижа, за да се взематъ мѣрки, колкото е възможно, разбира се, въ кръга на закона, да се намали числото на тѣзи затворени, защото това не бѣше нито въ интереса на затворенитѣ, нито въ интереса на държавата да ги държи тамъ, да прави разноски и да отвлѣча още хора запазени. За тая цѣлъ телеграфирахъ, доколкото можехъ, въ кръга на моята властъ — защото вие знаете, че сѣдебната властъ е независима отъ административната — обяснихъ на военнитѣ слѣдователи, колко е важентъ моментътъ и въпросътъ и че тѣ трѣбва да гледатъ на тая работа твърдѣ широко и да взематъ мѣрки, да изключатъ или да освободятъ отъ затвора, колкото се може по-голѣма частъ отъ затворенитѣ. Въпрѣки това азъ, може-би, не бѣхъ разбралъ добръ или пъкъ, може-би, слѣдственитѣ власти не искаха да чуютъ една административна властъ, за това азъ изпратихъ главния воененъ прокуроръ, мой непо-

срѣдственъ помощникъ, да отиде на самитѣ мѣста — то бѣше още въ м. януарий — тамъ, дѣто има най-много затворени, въ Пилвентъ, въ Ловечъ, въ Свищовъ и въ Враца, ми се чини, и на мѣстото да обясни на слѣдственитѣ власти, че цѣлѣта не е тукъ да се нарушаватъ военно-сѣдобенитѣ закони, нито пъкъ да се отниматъ тѣхнитѣ сѣдебни прерогативи, а цѣлѣта е да се облекчи едно положение на населението, за да може то да се успокои часъ по-скоро слѣдъ тия нещастия, които ние всички изобщо прѣтърпѣхме, слѣдъ нещастната война. Той дѣйствително отиде, обясни имъ и тѣ достатъчно се вразумиха отъ това прѣдупрѣждение, и по свѣдѣнията, които имахъ тогава, голѣма частъ отъ затворенитѣ бѣха пуснати подъ гаранция или съ разписка. Въ добавѣкъ на това, за да не се протака врѣмето при разслѣдването, разпоредихъ да се усилятъ слѣдственитѣ участъци и при всѣки слѣдователъ дадохъ още по 2—3 офицери за помощници, за да могатъ да ускорятъ работата. Освѣтъ това, въ военнитѣ сѣдилища устроиохъ още по единъ клонъ, по единъ втори съставъ, за да могатъ сѣдилищата да отправляватъ своитѣ дѣла по-ефективно. И въ края на крайщата, споредъ свѣдѣнията, които азъ имамъ сега числото на затворенитѣ е твърдѣ малко. Доколкото свѣдѣнията ми се простиратъ, отъ повиканитѣ подъ отговорностъ долни чиновци около 13 хиляди души, има сега затворени въ слѣдственитѣ участъци само 170 души. Онзи денъ и г. Радославовъ ви каза туй нѣщо, обаче нѣкои отъ прѣдставителитѣ не повѣрваха. Възможно е да има грѣшка. Азъ веднага телеграфирахъ на слѣдователитѣ да проверятъ не само своитѣ дѣла, но и дѣлата на полковитѣ командири, защото допускахъ, че има дѣла заведени и отъ страна на полковитѣ командири, дѣла неотнесащи се до бунтове, а до други войнишки прѣстѣпления, и че отъ вниманието на слѣдователитѣ бѣ избѣгнали именно тия, които сѣ затворени по разпореждане на полковитѣ командири. Но азъ не вѣрвамъ тѣ да сѣ голѣмо число, слѣдователно, не мисля да има затворени много повече отъ тази цифра 170.

Н. Цановъ: Г. министре! Колко прѣдполагате да има вънъ отъ тази цифра затворени?

Министъръ генералъ Н. Бояджиевъ: Тѣ сѣ горѣ-долу толкозъ. Слѣдствията сѣ започнати и виновницитѣ сѣ опрѣдѣлени. Както казахъ около 13 хиляди души има обвинени; отъ тѣхъ сѣ задържани само 170 души отъ военнитѣ слѣдователи. Когато онзи денъ се изказа съмнѣние върху цифрата 170, азъ заповѣдахъ да се телеграфира и до слѣдователитѣ и до полковитѣ командири, но нѣмамъ отговоръ на телеграмата. Телеграфирано е: слѣдователитѣ да узнаятъ освѣтъ арестуванитѣ по тѣхно разпореждане, има ли арестувани по разпореждане на полковитѣ командири. Ще получа отговоръ и ако има, ще освободя всички онѣзи, които по нѣкоя малка вина сѣ затворени. Но мисля — поне азъ съмъ пакъ увѣренъ — че отъ тѣзи 13 хиляди души само 170 сѣ затворени. Вие виждате, че това количество не е голѣмо и азъ ще ви кажа защо и тѣ не могатъ да бждатъ освободени. Отъ 369 офицери обвиняеми сѣщо въ такива прѣстѣпления, затворени сѣ само петъ души. Така щото цифритѣ петъ офицери и 170 души войници сѣ тѣзи, съ които азъ разполагамъ днесъ и които се отнасятъ до слѣдующитѣ прѣстѣпления. Тѣзи, които сѣ взети подъ стража се обвиняватъ: офицеритѣ — за напущане на позицията въ лицето на неприятеля, съгласно ст. 233 отъ военно-наказателния законъ и за прѣдаване въ лицето на неприятеля съгласно ст. 236 отъ военно-наказателния законъ; войницитѣ: за нанесане ударъ на началника — ст. 122, за неповиновение и съпротивление —

ст. ст. 126 и 135 отъ военно-наказателния законъ; за своеволно отлъчване отъ караулъ въ лицето на неприятеля ст. ст. 146, 147 и 148; за избѣгване въ лицето на неприятеля — ст. 155; за избѣгване къмъ неприятеля — ст. 160; за убийство и грабежъ въ военно врѣме — ст. 246 отъ военно-наказателния законъ и чл. 247 отъ наказателния законъ; за бунтъ — ст. 130; за слагане оружје прѣдъ неприятеля — ст. 236 отъ военно-наказателния законъ. Г-да! Вие виждате, че прѣстѣпленията по тѣзи статии сѣ много тежки, и тѣ почти всички влѣкатъ смъртно наказание. И ако, разбира се, по тѣзи статии се обвиняватъ тѣзи 170 души, то естествено е, че никой отъ насъ не трѣбва да настоява да бждатъ освободени, защото тѣ трѣбва да получатъ наказание.

Недѣлко Атанасовъ: Има подведени подъ сжщитѣ статии и пуснати, а има подведени и други подъ сжщитѣ статии, но не пуснати. Ще ви изнеса и имена постѣ. Азъ констатирахъ това въ свищовския затворъ.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Възможно е това да е вѣрно, възможно е другитѣ да не сѣ могли да прѣдставятъ гаранция, защото може-би е голѣма, възможно е всичко. Но вие, г. г. народни прѣдставители, виждате, че моето вѣдомство е имало грижата негрѣмѣнно да се намали числото на затворенитѣ. И ако е вѣрно — азъ вѣрвамъ въ това — че отъ 13 хиляди обвиняеми войници сѣ затворени само 170 души, и отъ 369 офицери — петъ души, и то по такива тежки прѣстѣпления, азъ мисля, че ние нѣма още какво да се стремимъ да наблѣгаеме върху сѣдебната власть да освободи още хора, защото е невѣроятно да се отиде по-нататѣкъ, защото е доказано, че войницитѣ, които сѣ пуснати подъ гаранция или разписка, отиватъ да търсятъ начинъ да изкривяватъ показанията, отиватъ да търсятъ нови свидѣтели и се стремятъ да установятъ своето алиби, разбира се, въ своя полза, за да могатъ да попрѣчатъ на слѣдствието. Това, което е задържано, азъ мисля, че е необходимото крайно число, и мисля, че нѣма нужда да се настоява по-нататѣкъ да се освобождаватъ.

Прѣседателтъ: Г. Коновъ! Доволни ли сте отъ отговора на г. министра?

А. Коновъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ бихъ изказалъ моето доволство отъ обясненията, които даде г. военниятъ министъръ, който, както го виждаме всѣкога, е коректенъ въ своитѣ отговори, но прѣдъ видъ на неточността на свѣдѣнията, които сѣ дадени нему, азъ ще искамъ да обърна неговото внимание върху фактитѣ, които ще посоча сега. Правъ бѣше г. Атанасовъ, когато забѣлѣжи, че отъ двама души, подведени да отговарятъ подъ една и сжща статия като виновни, единиятъ е пуснатъ на свобода, а другиятъ се държи.

Й. Йоновъ: Защото не се е установила виновността му. Подведенъ отначало, показалъ е нови свидѣтели и го освободили. Такива случаи има и у насъ.

Нѣкой отъ лѣвия центъръ: Г. Йоновъ! Вие ли давате обяснения?

Прѣседателтъ: (Звъни) Г. Йоновъ! Моля Ви се.

Й. Йоновъ: Нему защо не направихте забѣлѣжка?

Прѣседателтъ: Г. Йоновъ! Никой не трѣбва да се обажда.

Й. Йоновъ: Или наказанията се отнасятъ само за насъ.

Прѣдседателъ: Г. Йоновъ, зачитайте правилника.

А. Коновъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще ви посоча само единъ фактъ. Обръщамъ вниманието на г. военния министъръ, че отъ четвърта дружина на 34 полкъ, която бѣше на върха „Св. Никола“, има теглени подъ отговорностъ запасни офицери затуй, че сж отстѣпили отъ върха „Св. Никола“, макаръ че това отстѣпване е станало по писмена заповѣдь на началника. Да-ли тѣ сж виновни или не, то е другъ въпросъ, но на всѣки случай тѣ сж теглени подъ отговорностъ. Двама отъ тия офицери — да не имснубамъ сега имена; ако пожелае г. военниятъ министъръ и това бихъ направилъ — единиятъ ротенъ командиръ е свободенъ, а другиятъ е въ затвора. Подведени сж подъ сжщата ст. 236 отъ военно-наказателния законъ. Нѣма въпросъ за гаранция, защото никаква гаранция не е искана на единия, който е въ затвора, и той би пожелалъ да му поискатъ какъвто и да е гаранция, само да го пуснатъ на свобода, а другиятъ е пуснатъ подъ подписка, не подъ гаранция. Такива случаи вие ще намѣрите доста много. И ако г. военниятъ министъръ специално запита за този случай — азъ бихъ му казалъ имената — ще се увѣри, че той е дѣйствиеленъ, вѣренъ.

Що се отнася до числото на затворенитѣ и пуснати на свобода, сжщо така азъ се съмнѣвамъ. Не се съмнѣвамъ въ думитѣ на г. военния министъръ, съмнѣвамъ се въ свѣдѣнията, които сж дадени погрѣшно. Дълженъ съмъ да подчертая, г. г. народни прѣдставители, факта, че има невнимателностъ, ако щете и недобросѣдливостъ у ония военно-сѣдебни слѣдователи, на които е повѣрена сждбата на тия хора. Азъ имамъ достатъчно данни, да кажа много силни работи по отношение на тѣхната дѣйностъ. Тѣхната мѣрка за разслѣждане обвиняемитѣ не е била тая да видятъ кой е виновенъ и кой не е за бѣгство отъ бойната линия или по прѣстѣпленията, по които се винятъ; тѣхната мѣрка е била политическа. — „Ти отъ коя партия си? За кого пушашъ гласа си, за оппозицията или за правителството?“ (Възражение отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Това не е вѣрно. Военнитѣ слѣдователи, офицеритѣ, не правятъ това нѣщо, бждете увѣрени.

Н. Харлаковъ: Азъ изтъкнахъ факти.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Вие трѣбва да докажете това нѣщо, недѣйте говори само така — да обвинявате.

Н. Харлаковъ: Има случаи, дѣто не се пуца подъ гаранция и се изтезаватъ въ затвора изключително по прѣслѣждане отъ околийския началникъ.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Тѣ сж отдѣлни случаи, и трѣбва да ми ги кажете, за да ги изслѣдвамъ.

Прѣдседателъ: Г-да! Моля не прѣсичайте оратора.

А. Коновъ: Г. военни министри! Азъ Ви казахъ и по-рано, че ако желаете ще Ви кажа имена. Принуденъ съмъ сега, въпрѣки желанието да не посочвамъ имена, да посоча такива. Ако обичате, направете една анкета върху работата на сѣдебния слѣдователъ майоръ Дѣлчевъ, като не питате него самия, а войницитѣ, които сж разслѣждани отъ него въ качеството на обвиняеми и въ качеството на свидѣтели. И азъ гарантирамъ тукъ, публично прѣдъ

васъ, г. г. народни прѣдставители, че фактътъ, който изтъкнахъ, ще бжде потвърденъ отъ анкетата.

П. Генадиевъ: Вашата гаранция не е достатъчна.

А. Коновъ: Азъ ще ви кажа нѣщо повече. Когато се разпитватъ запасни войници, като свидѣтели за нѣкои позорни факти срѣщу нѣкой офицеръ на дѣйствителна служба, тия офицери стоятъ при сѣдебния слѣдователъ, и когато нѣкой войникъ почне да излага положението на самия моментъ, когато се е извършило прѣстѣплението отъ тоя началникъ на войската, веднага той е билъ изтезаванъ отъ самия този офицеръ, който е присѣствувалъ при слѣдствието, и заплашванъ, че ще бжде хвърленъ въ затвора, ако не измѣни показанията си.

Прѣдседателъ: Г. Коновъ! Петътъ минути за обяснение отдавна минаха.

А. Коновъ: Отнеха ми ги вашитѣ хора.

Прѣдседателъ: Вие знаете правилника и трѣбва да се съобразявате съ него.

А. Коновъ: Свършвамъ. — Азъ имамъ редица имена, мога да ги изложа на г. военния министъръ и съмъ на негово разположение да му ги кажа, когато поиска. Бихъ избѣгналъ този инцидентъ, г. г. народни прѣдставители, ако нѣмаше хора, които да твърдятъ противното. Но азъ бихъ желалъ г. военниятъ министъръ, който досега се е показвалъ коректенъ, да вземе всички мѣрки да направи възможно за спиране този начинъ на разслѣждане виновнитѣ; сжщеврѣменно да не обръща внимание на тѣзи данни и свѣдѣния, които му се даватъ, но да намѣри другъ начинъ, за да се добере до истината. И за да можемъ да дойдемъ до този резултатъ, който е желанъ, вѣрвамъ, отъ всички г. г. народни прѣдставители — да не се държатъ виновнитѣ въ затворитѣ, трѣбва, макаръ и подъ гаранция, тѣ да се освободятъ. Когато г. военниятъ министъръ направи една много строга и сериозна анкета върху дѣйността на самитѣ военни слѣдователи, тогава ще видите, че числото не е само 170, защото само въ Свищовъ сж 80, въ Севлиево — 15, ставатъ 95, до 170 оставатъ много малко, а имаме доста много затвори.

Н. Харлаковъ: Ето, 85 сж въ Свищовъ — отъ самия затворъ има писмо.

А. Коновъ: Азъ ще моля г. военния министъръ, който е тѣй внимателенъ къмъ сждбата на войницитѣ, да бжде още по-внимателенъ и сериозенъ къмъ ония, въ рѣцѣтъ на които се прѣдаватъ тѣ, за да се дойде до единъ по-добъръ резултатъ и, прѣдигласуването на амнистията, тѣзи, които още стоятъ въ затворитѣ, да бждатъ освободени подъ гаранция.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на войната.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Азъ отговарихъ, г-да, на питането на почитаемия народенъ прѣдставителъ г. Коновъ така общо, както той ме запита. Тукъ не е имало такива конкретни случаи за Ивана и Стояна. Даже безъ да ме пита, ако бѣше ми далъ единъ списъкъ, че тѣзи и тѣзи войници сж затворени въпрѣки закона, или могатъ да дадатъ гаранция, но затова, че слѣдователътъ ги смѣта отъ друга партия, не ги пуца подъ гаранция, нека бжде увѣренъ г. прѣдставителътъ, че азъ още тогава щѣхъ да взема най-строги мѣрки да се провѣри и уреди този въпросъ. Така да се хвърля вина върху слѣдователитѣ, че не си гледали работата, че не

знамъ какво сж правила, това не мога да допусна; особено не мога да допусна, че единъ слѣдователъ по политически причини може да освободи едни войници, други да затвори. Това е просто клевета и азъ протестирамъ, че злоупотрѣбавате съ думата.

А. Коновъ: Ако направите анкета, ще се увѣрите.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Азъ много съжالياвамъ, защото не допускамъ, че въ войската има политика; никакви политически противници, ваши или чужди, не се прѣслѣдватъ. Азъ твърдя, че зная туй нѣщо и искамъ да върви така работата, што въ войската да се не вкарва политиката. Всички войници и офицери сж еднакво българи и еднакво ратуватъ за българската кауза. Отъ това, което вие говорите ми става много мъчно и азъ желая да ми кажете единъ случай, дѣто да е правена политика, за да мога да тегля подъ отговорностъ този слѣдователъ, когото не познавамъ и нѣмамъ желание да протестирамъ или защищавамъ.

А. Коновъ: Азъ прѣди петъ дена бѣхъ въ Севлиево въ затвора и отъ самитѣ войници непосредствено чухъ това.

Прѣседателъ: Г. Коновъ! Вие правите второ питане.

А. Коновъ: Това е едно обяснение.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Непосредствено трѣба да се убѣдите ваши партизани ли сж...

А. Коновъ: Не. Има партизани и на г. Пешева.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: ... и заради васъ ли ги прѣслѣдватъ или не, или чии партизани сж? Ако бѣха земледѣлци, щѣха да се оплачатъ на земледѣлскитѣ прѣдставители, а не на Васъ.

А. Димитровъ: Насъ не допускатъ въ затворитѣ.

Министъръ генералъ К. Бояджиевъ: Ако има такива случаи, кажете ги, азъ ще ги разслѣдвамъ поименно, но не дѣйте говори така и не дѣйте дава да се хвърля сѣнка на чиноветѣ отъ армията, защото това не е хубаво. Сега може да има нѣкои освободени съ подписа, безъ гаранция, и да сж станали нѣкои грѣшки, но умишлено тия работи не сж ставали. Освѣтъ това, военно-сѣдебнитѣ власти сж независими органи, и да заповѣдамъ, нѣма да ме слушатъ. Слѣдователно, не е вѣрно, че тѣ сж имали свои съображения и сж прѣслѣждали нѣкого. Тѣ дѣйствуватъ строго по военно-сѣдебнитѣ закони, защото знаятъ, че ако нарушатъ своитѣ обязанности, има сѣдъ, прѣдъ който даватъ отчетъ. Ако сѣдътъ не е достатъченъ, има по-високо началство, което ще иска смѣтка за тѣхнитѣ нечисти дѣла. Въ това отношение, азъ ви увѣрявамъ, че нѣма да се церемоня съ никого, стига да имамъ данни да прѣслѣдвамъ тия виновници.

Възможно е, казвамъ, нѣкои да не сж освободени, но тѣ иматъ право по сѣдебнитѣ закони да подаватъ заявления до сѣда. Сѣдътъ е господаръ на положението и може да отмѣни всѣко постановление на сѣдебния слѣдователъ. Азъ мисля, че тѣ би трѣбвало да направятъ това нѣщо прѣди да дойде въпросътъ тукъ въ Народното събрание, да се запитва за най-малки работи.

По другия въпросъ, по който ни обвинявате, че не сме бързали, азъ ви увѣрявамъ, че ние бързаемъ, законътъ е вече корегиранъ и утрѣ ще се прѣдстави на ваше усмотрѣние.

Недѣлчо Георгиевъ: Г. министре! Азъ скърбя, дѣто излагате Вашата честъ съ сѣдебнитѣ слѣдователи.

Прѣседателъ: (Звъни) Нѣмате думата.

Недѣлчо Георгиевъ: Азъ ходихъ въ Плѣвенския затворъ прѣди Великденъ и първата работа на военния слѣдователъ бѣше да ме пита: „Ти отъ коя партия си; сигурно ти си дружбащъ?“ Работата дойде до скандалъ.

А. Коновъ: Ето Ви фактъ, г. министре!

Прѣседателъ: Това не е прѣдметъ на разглеждане.

Недѣлчо Георгиевъ: Г. военниятъ министъръ излага своята честъ за дѣлата на други. Ние не обвиняваме г. военния министъръ, който е непричастенъ въ тая работа.

Прѣседателъ: Има думата г. министърътъ на просвѣтата.

Министъръ П. Пешевъ: Г. г. народни прѣдставители! Г. Коновъ говори за мои съграждани, които, наистина, сж затворени въ Ловечъ и Севлиево по обвинението имъ за разни прѣстѣпления въ врѣме на войната. Азъ съмъ правилъ много пѣти постѣпки прѣдъ г. военния министъръ, който отъ своя страна направи своеврѣменно нужното да се облекчи, колкото се може повече, положението на затворенитѣ. Азъ съмъ получавалъ оплаквания отъ родителитѣ, отъ роднинитѣ на затворенитѣ и отъ самитѣ тѣхъ, но досега никой отъ тѣхъ не ми се е оплакалъ, че се прѣслѣдва партизански. Съжالياвамъ, че нѣкои отъ тѣхъ, може-би, невинно страдатъ, но не можемъ да заповѣдаме на слѣдственитѣ власти, които, както е извѣстно, сж независими.

А. Коновъ: Никой не иска това, г. министре.

Министъръ П. Пешевъ: Ние гледаме частъ по-скоро да се свърши съ тази амнистия, проектъ за която сме приготвили и която ще се уреди по желанието на всички за общо задоволство. Въ случаи не сж партиитѣ, които страдатъ, а българскитѣ граждани, които сж еднакво мили на всички ни.

А. Коновъ: Никой не е казалъ, че партиитѣ страдатъ, а само подчертахъ факта.

Министъръ П. Пешевъ: Тѣй щото, г. Коновъ, азъ Ви моля да не туряте на партийна почва тоя въпросъ. Потварямъ: и азъ получавамъ свѣдѣния отъ самитѣ затворени, но никой досега не ми се е оплакалъ, че е прѣслѣдванъ за партия; партизанство въ тая работа нѣма. Ние всички трѣба да погледнемъ на нея не партизански. Нека всички съдѣйствуваме да се даде една амнистия прилична и достойна, както за Народното събрание и за българския народъ, тѣй сѣщо и за самата армия. Нека по-спокойно да погледнемъ на работата, защото намъ еднакво сж мили всички, безъ разлика на партии. (Ржко-плѣскане отъ дѣсницата и дѣсниа центъръ)

Прѣседателъ: Пристѣпяме къмъ дневния редъ.

На дневенъ редъ е най-първо докладътъ на провѣрочната комисиия — продължение вчерашнитѣ разисквания по видинския изборъ.

Има думата народниятъ прѣдставител г. Петъръ Панайотовъ.

П. Панайотовъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ съмъ доволенъ, че ние, членоветѣ отъ болшинството, говоривши по този въпросъ, нѣма да бждемъ упрежнати въ това, че за нѣкакви си цѣли, или отъ други користи желания идемъ тукъ да поддържаме една

теза, по силата на която искаме касирането кандидатурата на г. Мишева. Аз съм доволен, казвам, че ние не можем въобще да бъдем упрежнати въ конкретния случай. Ние разглеждаме работитъ, доказателствата, които засягатъ избора, обективно и въз основа на едни законоположения, въз основа на данни казваме си мнението. По едно съвпадение, жертва на което става г. Мишевъ, въ времето, когато се разглеждаше този изборъ въ провѣрочната комисия, при Св. Синодъ заседаваха една ревизионна комисия, която изнесе известни данни, които наведоха провѣрочната комисия и подкомисия до заключението, че г. Мишевъ, избранъ отъ листата на демократическата партия въ Видинската колегия, е чиновникъ и, слѣдователно, като такъвъ, по силата на чл. 47 отъ избирателния законъ, не може да бѣде народенъ представителъ. Това е едно съвпадение, казвамъ, защото, когато изборътъ е миналъ въ подкомисията, тая послѣдната е счела избора за редовенъ касателно всички кандидатни листи и е дала мнѣние да се утвърди този изборъ; обаче, когато е дошълъ въпросътъ въ провѣрочната комисия, тогава е изникналъ този въпросъ, вслѣдствие на изнесенитъ данни отъ ревизионната комисия. И, естествено, при туй положение, нито подкомисията, нито самата комисия е можала да се откаже отъ да разгледа тѣзи данни и да даде въз основа на тѣхъ своето мнѣние въ една или друга смисълъ въ своя докладъ до Народното събрание. Колкото и да е нежелателно да касираме единъ нашъ колега, обаче това не може да ни накара да хвърлимъ упрекъ върху тази ревизионна комисия; напротивъ, ние трѣбва да похвалимъ дѣлата на тази комисия, ако тя може да се добере до единъ резултатъ въ смисълъ да не става разхищение на народната пара и въ този кѣтъ, незаसेгнатъ досега отъ никаква ревизия, и заналѣдъ поне тия пари, които се отпускатъ отъ държавния бюджетъ за нуждитъ на Синода, да бъдатъ оправдавани тѣй, както става оправдаването на всички други разходи въ общия бюджетъ на държавата и въ бюджетитъ на разнитъ министерства.

Г. г. народни представители! Важниятъ въпросъ въ конкретния слѣчай е слѣдниятъ. Понеже считамъ, че нѣматъ абсолютно никакво значение терминитъ, които се употребяватъ отъ страна на Синода и отъ страна на комисията, азъ нѣма да влизамъ въ обсъждане на въпроса, дали г. Мишевъ е получавалъ възнаграждение или е получавалъ заплата, дали той е билъ по споразумѣние назначенъ за редакторъ на „Църковенъ вѣстникъ“ или не, или е билъ направо назначенъ отъ Св. Синодъ; ще се спра върху тия документи, представени отъ едната и другата страна, дотолкова, доколкото тѣ изнасятъ факти, които голи факти могатъ да наложатъ едно или друго заключение. Заключение на Синода, заключението на екзарха, заключението на комисията за насъ могатъ да бъдатъ само ръководни етапи при прѣцѣнката на доказателствата по въпроса, който ни занимава. За насъ сж важни само фактитъ и въз основа на тѣзи факти, въз основа на законоположенията, които имаме, ще извадимъ едно заключение въ единъ или другъ смисълъ.

Безспорно, че съгласно чл. 47 отъ избирателния законъ, пунктъ 5, не могатъ да бъдатъ избрани за народни представители лица, които сж заемали държавна служба, които сж били държавни чиновници. И слѣдователно, важниятъ въпросъ въ случая е: ако ние считаме, че г. Мишевъ въ времето, когато се е избиралъ, е билъ държавенъ чиновникъ, естествено, логическо послѣдствие се налага, че той не може да бѣде народенъ избранникъ, не може да бѣде народенъ представителъ, неговото касиране се налага. Този е кардиналниятъ въпросъ, отъ разрѣшението на който ще зависи по-нататъшното логическо послѣдствие, което неминуемо се налага въ единъ или другъ смисълъ.

Фактически работата, както се изнесе отъ г. докладчика на комисията, както се изнесе и отъ г. Мишева, считамъ, че не прѣдставлява никакви трудности и, съ огледъ къмъ тази фактическа обстановка, считамъ, че нѣма никакви противорѣчия нито въ прѣдставенитъ удостоверения отъ г. Мишева, за подкрѣпа на тезата, която защитава, нито въ прѣдставенитъ отъ ревизионната комисия доказателства — двѣ писма. Фактътъ е този, че въ 1900 г. съ протоколъ, въ който се бѣлѣжатъ всичкитъ рѣшения на Св. Синодъ, г. Мишевъ е назначенъ, съ заплата въ размѣръ на 7.200 л., редакторъ на „Църковенъ вѣстникъ“, единъ официаленъ органъ, каквито официални издания има както при Министерството на народното просвѣщение, тѣй и по другитъ министерства. Г. Мишевъ продължава да бѣде редакторъ до 31 мартъ 1903 г., когато напуска тази длѣжностъ и отива за главенъ секретаръ при екзарха въ Цариградъ. Г. Мишевъ, казвамъ, е назначенъ въ 1900 г. съ протоколно рѣшение, взето отъ Св. Синодъ, вписано въ общата протоколна книга, кѣдѣто се вписватъ всичкитъ общи рѣшения на Синода, взети въ всеко едно време. Въ послѣдствие, г. Мишевъ продължава да си получава ежемѣсечната заплата съ редъ вѣдомости, по начини, каквито прѣдвизждатъ налитъ финансови наредби, съ платежни заповѣди, които прѣдставлява на надлежния отчетникъ, на надлежния счетоводителъ, които разходи биватъ оправдавани по надлежния редъ.

Азъ нѣма да се спирамъ на въпроса, доколко тази ревизионна комисия е компетентна да разгледа тия смѣтки, защото върху туй възражение не се прави, и отъ факта, че не се прави въ тази смисълъ възражение, не считамъ за нужно да разглеждамъ тая теза. Нѣма да разглеждамъ, доколко надлежното министерство има съотношение съ нашата духовна власть, затуй, защото това съотношение не се опровергава отъ никой, слѣдователно, нѣма нужда да вада аргументи за това. Съгласно чл. 175 отъ екзархийския уставъ, Св. Синодъ си съставлява бюджетъ, който се изпраща въ надлежното министерство.

Г. г. народни представители! Направи се възражение въ смисълъ, че въ 1900 г., когато Св. Синодъ учредилъ издаването на своя официаленъ органъ, „Църковенъ вѣстникъ“, бюджетътъ за вѣстника е билъ отдѣленъ отъ бюджета на Св. Синодъ, съставлявалъ отдѣлна глава, и, слѣдователно, нѣмалъ нищо общо съ бюджета на Св. Синодъ. Явно е отъ писмото, което прѣдставлява самата комисия по прѣглеждане смѣткитъ на Св. Синодъ подъ № 76 отъ 18 априлий 1914 г., че този бюджетъ не е отдѣленъ. Тѣй както въ бюджета има параграфи и глави, еднакво и въ този бюджетъ има параграфи и глави. Гл. II отъ бюджета за 1914 г. изключително разпорежда за приходитъ и разходите на това перо по поддържането на „Църковенъ вѣстникъ“, обаче, бюджетътъ на този вѣстникъ не е нѣщо отдѣлно отъ бюджета на Св. Синодъ. Нѣщо повече, самиятъ Св. Синодъ въ протоколното си рѣшение по учредяването на този вѣстникъ, като урежда заплата на редактора, разноскитъ по печата, хартията и т. н., между другото, въ диспозитива на това рѣшение, разпорежда: сумата да се вземе отъ параграфа „излишѣци на синодалния бюджетъ“. Явно е, че въпросъ за отдѣленъ бюджетъ не може да става; явно е, че дума за отдѣлни глави, за отдѣлни параграфи, даже за отдѣлни пера, не може да става; явно е, че между тия два бюджета има съотношение, има тѣсна свързка, свързка дотолкова тѣсна, че се урегулира даже отъ първата глава: излишѣцитъ отиватъ за смѣтка, като приходъ на втората глава, касателно издрѣжката на вѣстника. Оттукъ, понеже, съгласно

чл. 174 отъ ексархийския уставъ, произходътъ на този бюджетъ на Св. Синодъ се намира въ държавния бюджетъ, вадя заключение, че всички пера, които сж засегнати въ тази гл. II, па и въ гл. I, сж въ съотношение съ държавния бюджетъ; разходитѣ, които се правятъ, сж разходи на държавна пара, и служащитѣ, които получаватъ суми по силата на тѣзи пера, сж държавни чиновници. Азъ питамъ: ако бѣше нѣщо отдѣлно, така ли щѣше да се постъпва съ оправданието на разходитѣ по гл. II? Коя редакция у насъ на единъ частенъ вѣстникъ оправдава своитѣ разходи за книга, за редактори, за служащи, за други разноси съ платежни заповѣди? Прѣдъ кого се оправдаватъ разходитѣ по разнитѣ разходни пера? Прѣдъ надлежния счетоводителъ. Разходитѣ отъ кого се правятъ? Отъ надлежния касиеръ.

Тѣй че, всичко онуй, което се казва въ удостоверенията, прѣдставени отъ г. Мишева, подъ № № 2.587, 2.666 и 2.459, взети прѣзъ мѣсцитѣ май и априлий т. г., че това не е било „заплата“, а е било „възнаграждение“, че назначението на г. Мишева е станало по взаимно съгласие, нѣма абсолютно никакво значение. Ние ще прѣцѣнимъ фактитѣ, безъ огледъ на заключението, което вадя Синодътъ или ексархътъ, е ли г. Мишевъ чиновникъ или е сътрудникъ на единъ органъ, слѣдователно, е частно лице, на което се плаща извѣстенъ хонораръ. Всички тѣзи сжждения и мнѣния на Синода за насъ нѣма да иматъ абсолютно никакво значение, не затуй, защото въ противовѣсъ имаме едни официални документи на една ревизионна комисиия, които казватъ, че г. Мишевъ е чиновникъ, но защото самитѣ отдѣлни, конкретни факти налагатъ заключението, че дѣйствително г. Мишевъ е билъ длъжностно лице.

Аргументъ въ подкрѣпа на тази теза вадя и отъ слѣдующето положение. Дѣйствително, на г. Мишева не сж правени пенсионни одрѣжки и, слѣдователно, сж право, съ огледъ къмъ този фактъ, въ абстракция на другитѣ положения, той казва: „Азъ ако бѣхъ чиновникъ, щѣха да ми се правятъ нужнитѣ одрѣжки“; обаче, туй сжждение не може да ни накара да мислимъ и да приемемъ, че г. Мишевъ не е чиновникъ. Въ подкрѣпа на тази теза, която поддържамъ азъ, казвамъ, иде като лишно доказателство писмото подъ № 87 отъ 5 май 1914 г. на ревизионната комисиия. Касателно релевиранитѣ факти въ това писмо, именно относително администраторъ-коректора Петъръ Кузевъ и разсилния Андро Ивановъ, питамъ азъ: ако дѣйствително сумитѣ въ гл. II отъ бюджета на Св. Синодъ приходитѣ, както и разходитѣ, не сж суми държавни, а сж суми частни, едно перо, което нѣма нищо общо съ държавния бюджетъ, защо разсилниятъ, администраторъ-коректорътъ, защо служащитѣ, назначенитѣ хора по това перо се третираатъ като чиновници и на тѣзи лица се правятъ одрѣжки, а на г. Мишева не се правятъ одрѣжки и се третира като частно лице? Може ли да има смисълъ, може ли да има логика въ тѣзи сжждения на Св. Синодъ? Безспорно, че нѣма. Ако Андро Ивановъ, ако Петъръ Кузевъ сж чиновници, ако тѣзи лица сж назначени пакъ съ протоколно рѣшение, писано въ общата протоколна книга на Синода, съ извѣстна годишна заплата, единиятъ съ 840 л., другиятъ съ 1.800 л. годишна заплата, ако тѣзи лица се третираатъ като чиновници, ergo, сумитѣ, които ще се взематъ по гл. II като заплата на тѣзи лица, се считатъ като държавни суми, каква смисълъ има и кое ще бжде основанието на Синода да счете, че произходътъ на другото разходно перо въ сжщата глава, за заплата на г. Мишева, не е сжщиятъ, и че лицето, на което се плаща тази заплата, не е длъжностно лице? Тѣй че отъ тукъ вадя единъ лишенъ аргументъ, какво г. Мишевъ е билъ

длъжностно лице, е билъ държавенъ чиновникъ при Св. Синодъ.

Още единъ аргументъ въ подкрѣпа на сжщата теза намирамъ въ сжждението, което се изтъкна отъ говорившия прѣди мене, отъ групата на земледѣлцитѣ, по сжщия въпросъ, касателно обстоятелството, изтъкнато пакъ въ писмата, по наема на помѣщенieto. Докато до извѣстна дата се е плащало наемъ за помѣщение, наемъ за редакцията на „Църковенъ вѣстникъ“, въ 1909 г. се прѣнася редакцията на този вѣстникъ вече въ държавно учрѣждение и казватъ: „Понеже учрѣждението е държавно, понеже редакцията се настанява въ палатата на Св. Синодъ, наемъ нѣма да се плаща“. Това перо се заличава. Явно е, съ огледъ къмъ всички други рботи, Св. Синодъ счита този бюджетъ за държавенъ, произхода му намираме въ държавния бюджетъ. Касателно г. Мишева разходнитѣ пера се намиратъ за суми частни и лицето, на което се плащатъ тѣзи суми, се счита за частно лице. Обаче, такава логика, казвамъ, не може да има смисълъ. Ако възъ основа на тѣзи разсжждения, на тѣзи аргументи, този бюджетъ не е нищо друго, освѣтъ едно перо отъ държавния бюджетъ, всички служащи, които получаватъ суми по този бюджетъ, не могатъ да бждатъ, освѣтъ държавни служащи. И съгласно чл. I отъ закона за чиновницитѣ, въ свѣзка съ чл. 47 отъ избирателния законъ, въ свѣзка съ чл. 182 отъ ексархийския уставъ, който, споредъ послѣдния текстъ, нарежда, че (Чете) „Служащитѣ въ канцеларнитѣ на църковнитѣ учрѣждения мирски и духовни лица иматъ всички права и задѣлжения, прѣдвидени за гражданскитѣ чиновници въ закона за пенситѣ“, слѣдователно, по силата на тая наредба на чл. 182, приравняватъ се тѣзи служащи съ гражданскитѣ длъжностни лица, казвамъ, г. Мишевъ не може освѣтъ да бжде счетенъ като длъжностно лице. Възражението на този послѣдния, направено въ смисълъ, че въ гл. III и послѣдующи въ бюджетопроекта на Министерството на просвѣтата, па и въ стария бюджетъ, имало прѣдвидени такива разходни пера за възнаграждение — въ бюджетопроекта, напр., на стр. 22 и на стр. 25: (Чете) „Възнаграждение най-много до 5 л. на часъ на прѣподаватели по отдѣлни прѣдмети, били тѣ пенсионери“ и т. н. — че самиятъ бюджетъ счита тѣзи лица по този начинъ за чиновници — аргументъ отъ тамъ вадя г. Мишевъ за себе си, че той билъ едно такова лице — считамъ това възражение, това сжждение за неправилно, затуй, защото това третиране на тѣзи лица като частни става по силата на закона, даже и да бждатъ назначени съ годишна заплата. И затуй ще видите еднакво въ този бюджетопроектъ жболѣкари и т. н. назначени съ 3.000 л. — тѣ вече се третиратъ като длъжностни лица, като чиновници; изключително тѣхно занятие е именно това — а въ гл. III на сжщия бюджетопроектъ е прѣдвидено друго едно перо: (Чете) „Възнаграждение на лѣкари и жболѣкари не повече отъ 60 л. мѣсечно“, явно е, че това послѣдното е добавъчно възнаграждение, единъ хонораръ, който не прави лицето, на което се плаща, длъжностно, защото самиятъ законъ, самиятъ бюджетъ казва, че тѣ могатъ да бждатъ и пенсионери едновременно. Обаче, при липса на едно такова законоположение, което да третира г. Мишева като пенсионеръ и въ сжщото врѣме да получава заплата за редакторъ не на „Църковенъ вѣстникъ“, той не може да бжде третиранъ, освѣтъ като длъжностно лице.

(Прѣдседателското мѣсто заема изново подпрѣдседателъ г. д-ръ И. Момчиловъ)

Г. Мишевъ е прѣдставилъ едно удостоверение, отъ 3 май 1914 г. подъ № 2.587, отъ Св. Синодъ, въ което е казано, че г. Мишевъ е билъ редакторъ на „Църковенъ вѣстникъ“ прѣзъ еди-кои години и че

е получавалъ възнаграждение, а не заплата. Това, казавъ, нѣма абсолютно никакво значение. Заплата или възнаграждение е получавалъ г. Мишевъ, той чиновникъ ли е билъ или частно лице, не чиновникъ, суверенно е Народното събрание да каже това. Не е Синодътъ, който ще каже това. Не е даже ревизионната комисия, която ще го каже. Ще се изнесатъ отдѣлни факти и ние ще ги цѣнимъ.

Считамъ, че удостоверението № 2.666 отъ 6 май 1914 г., издадено отъ Синода, прѣдставено отъ г. Мишева, въ смисълъ, че дефицитътъ на вѣстника за 1899 г. отъ 1.632-19 л. е билъ покритъ отъ излишъка по приходното перо на гл. II по бюджета на Синода за слѣдующата година, нѣма абсолютно никакво значение, прѣдъ видъ протоколното рѣшение на самия Синодъ отъ 1900 г., протоколъ № 10, дѣто изрично е казано, че разходитъ по тѣзи пера да се взематъ отъ параграфа за излишъцитъ на синодния бюджетъ. Производътъ на синодния бюджетъ не е другадѣ — той е въ държавния бюджетъ: той е държавенъ бюджетъ, той е държавна пара, и лицата, които се назначаватъ и получаватъ заплата или възнаграждение, както искате, които получаватъ мѣсечно суми по този бюджетъ, не могатъ да бждатъ третираны, освѣнъ като чиновници.

Г. Мишевъ назначенъ ли е? Назначенъ е съ едно протоколно рѣшение, както се назначаватъ и разсилнитъ при Синадалната палата, и редактора, и разсилнитъ при редакцията, и коректоритъ при редакцията. Туй протоколно опрѣдѣление, туй протоколно рѣшение не е нѣщо отдѣлно. Азъ бихъ се съгласилъ, ако Св. Синодъ, уреждайки този органъ, ималъ нѣкои морални задължения къмъ г. Мишева и дадѣше известна субсидия нему или на известно лице, това лице да се грижи за по-нататѣшното уреждане на вѣстника; но ние виждате, че Св. Синодъ не прѣстава да бди отначало и докрай за уреждането на този вѣстникъ: назначава си редакторъ, назначава си разсилни, назначава си коректори, по доброволно съгласие купува хартия, грижи се за отпечатването на вѣстника, грижи се за събирането на приходитъ и грижи се за покриване на дефицитътъ на това перо отъ излишъцитъ на синодния бюджетъ. Въ таквъ случай, питамъ азъ: ако единъ институтъ, едно учрѣждение, съществуващо въ нашата страна по силата на законитъ, прави всички тия работи, касателно уреждането на единъ вѣстникъ, на едно официално издание, може ли редакторътъ му да се счита за едно частно лице? Имамъ прѣдъ видъ по бюджета, напр., сумата за възнаграждение, хонораръ на сътрудници; ако г. Мишевъ бѣше единъ сътрудникъ при вѣстника, щѣхъ да се съглася, че е частно лице, но не е, той е назначенъ съ протоколно опрѣдѣление, получава годишна заплата отъ 7.200 л. и друга впоследствие отъ 6.000 л.; той не може, по силата на сжденията, които изказахъ, освѣнъ да бжде считанъ като държавенъ чиновникъ.

Една е базата, на която може да застане г. Мишевъ отъ формална страна, на която не е застаналъ; то е да направи слѣдующето възражение. Както се загатна и въ едно отъ писмата на Синода, бюджетътъ по гл. II не отива въ Министерството на външнитъ работи. Съгласно чл. 175 отъ екзархийския уставъ, обаче, който задължава Синода да изпраща бюджета си, не може да става разпрѣдѣление на бюджетнитъ глави по начинъ, да се счита една глава за отдѣлна, друга глава за свършено отдѣлна, да се изпраща една глава за одобрение или свѣдѣние, а друга да не се изпраща.

Едно възражение още би могло да бжде направено, че върховниятъ институтъ въ страната, който може да каже, да-ли г. Мишевъ има качества на чиновникъ или не — това е Върховната смѣтна палата. Туй възражение може да се направи; обаче, то има формаленъ характеръ. Ние ще разгледаме

въпроса по същество. При туй положение, ние считате ли, че г. Мишевъ е получавалъ, между другото, и държавна пара, считате ли, че е назначенъ отъ единъ Синодъ надлежно тѣй, както назначава всички свои служащи и чиновници, ще приемете, че той е държавенъ чиновникъ, за насъ рѣшението на палатата нѣма да има абсолютно никакво значение, на-противъ, нашето рѣшение тукъ ще има значение за по-нататѣшното рѣшение на палатата, да третира редактора на „Църковенъ вѣстникъ“ за частно лице, или за държавенъ чиновникъ.

За мене е повече отъ ясно, колкото и да ми е мѣчно, г. г. народни прѣдставители, че сме принудени да касираме единъ нашъ колега, за мене е ясно, казвамъ, че азъ излизамъ прѣдъ васъ безъ всякаква користна цѣль, безъ всякаква задна мисль, затуй, защото болшинството въ конкретния случай не очаква нѣкакви облаги отъ това, затуй, защото, съ касирането на г. Мишева, на мѣстото му ще дойде човѣкъ пакъ отъ тѣхната група. Обаче, държимъ ли на принципитъ, държимъ ли на разпоребитъ, на текстоветъ отъ закона, които ви четохъ, чл. 47 отъ избирателния законъ, въ свѣрка съ чл. чл. 174 и 182 отъ екзархийския уставъ, ние ще трѣбва да сметемъ — а това се налага — че г. Мишевъ е длъжностно лице и по силата на чл. 47 отъ избирателния законъ се налага впоследствие онова логическо заключение, че той не може да бжде народенъ прѣдставител. Тѣй че, ще слѣдва да бжде касиранъ и да бжде замѣстенъ съ слѣдующия.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Константинъ Досевъ.

К. Досевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! По избора на г. Мишева се говори доста много; така щото, азъ ще гледамъ, колкото е възможно, да бжда по-краткъ, защото въпросътъ е и тѣй вече доста ясенъ.

Между избранитъ въ видинския изборъ е и г. Мишевъ. Провѣрочната комисия е вземала рѣшение и иска касирането на г. Мишева по чл. 47, пунктъ 5 отъ избирателния законъ, като лице, което не е имало права на избираемъ, затуй, защото го е счела, че билъ държавенъ чиновникъ. Отъ докладванитъ документи, събрани отъ провѣрочната комисия, това напълно се установи. Г. Мишевъ, въ защита на своя изборъ, заяви отъ трибуната, че той се радва, дѣто е повдигнатъ този въпросъ, защото отъ това ще спечели само истината. Азъ съмъ съгласенъ съ г. Мишева, че, дѣйствително, само истината ще спечели отъ повдигнатия въпросъ. А тази истина е, че г. Мишевъ не може да бжде народенъ прѣдставителъ при туй положение, което той е ималъ, като държавенъ чиновникъ въ Св. Синодъ. Казва ни г. Мишевъ: „Азъ не се считамъ за чиновникъ, затуй, защото не съмъ искалъ назначението като таквъ; азъ съмъ искалъ да си бжда свободенъ гражданинъ съ развързани рѣцъ и, ако съмъ постигилъ като редакторъ на „Църковенъ вѣстникъ“, това бѣше по покана отъ Синода, по споразумѣние съ мене да имъ редактирамъ, като частно лице, този вѣстникъ и заради това да ми плащатъ възнаграждение“. За плащането на възнаграждение, той е правъ, защото всѣки трудъ трѣбва да бжде платенъ, но начинътъ, по който той е платенъ, показва, че не е тѣй, както твърди г. Мишевъ. Ако ли пъкъ приемемъ, че той не като чиновникъ е постигилъ тамъ, а като концесионеръ или, ако щете, като контрагентъ съ Св. Синодъ, той пакъ е контрагентъ съ държавно учрѣждение; слѣдователно, пакъ му липсватъ качества на избираемъ.

Казва по-нататкъ: „Азъ не съмъ получавалъ заплата, азъ съмъ получавалъ възнаграждение“. Възнаграждение, но не тѣй, както може да получава едно частно лице, а възнаграждение, по силата на единъ бюджетъ, макаръ непрѣдставенъ въ Външ-

ното министерство на утвърждение, но бюджетът, който е съставен въ самото учръждение. И това се вижда от самия прѣписъ, който имаме тукъ, въ дѣлото. Наистина, въ бюджета се казва, че се плаща „хонораръ“, но, г. г. народни прѣдставители, „хонораръ“, „възнаграждение“ или „заплата“, въ дадения случай, азъ смѣтамъ, че е едно и сѣщо, че то е заплата на единъ държавенъ чиновникъ. Затуй, защото „хонораръ“, както е прѣдвидѣно въ бюджета, може да се плаща не на единъ чиновникъ, който е назначенъ съ годишна заплата, не на единъ редакторъ, който има опрѣдѣлена вече по бюджета заплата, а се плаща само на ония случайни дописници въ извѣстното списание, които за труда си и споредъ статията получаватъ единъ хонораръ. Това се практикува само въ частнитѣ вѣстници, въ частнитѣ списания; азъ знамъ само единъ случай, дѣто за едно държавно списание, сборникътъ, който Министерството на просвѣтата издаваше, хонораръ бѣше прѣдвиденъ въ бюджета, но той се плащаше само на ония случайни дописници, които поднасяха своя трудъ на това правителствено издание. Случаятъ, обаче, не подхожда. Казва г. Мишевъ, че „Църковниятъ вѣстникъ“ се е издържалъ изключително отъ абонаментитѣ на вѣстника, а не отъ държавнитѣ суми. Добръ, кой издава този вѣстникъ? На-ли Синодътъ, държавно учръждение? Какъвъ е този вѣстникъ? Не е ли официално издание? Това не може да откаже г. Мишевъ. И ако той е официално издание, неговитѣ приходи отъ абонамента могатъ ли да бждатъ въ рѣцѣтъ на коя и да е личностъ въ Синода, като частна собственостъ? Приходите отъ единъ вѣстникъ си постѣпватъ като приходи на едно държавно учръждение; разходите по този вѣстникъ сж разходи на едно държавно учръждение по бюджетъ. Е, ако е така, какъ може г. Мишевъ да каже: „Азъ съмъ получавалъ възнаграждение, а не заплата, и то отъ абонамента на вѣстника“? Ами съ този вѣстникъ е разполагало само държавното учръждение и съ неговитѣ приходи е оперирало само то. Това поне се установява отъ самата прѣписка.

Ако г. Мишевъ не е билъ чиновникъ, а е билъ едно частно лице, на което се плаща само хонораръ за труда, може ли, когато то не взема участие, когато не работи въ вѣстника, да получава заплата, да получава даже отпускъ? Г. Мишевъ, както се обясни и отъ тия, които говориха по-напрѣдъ, на той самичкъ призна, че дѣйствително е вземалъ отпускъ, но „азъ, казва, този отпускъ не го искахъ, този отпускъ ми го даде Синодътъ, защото когато азъ искахъ да се откажа отъ редактирането на вѣстника, Синодътъ не искаше да ме изпусне и ми даде отпускъ“. Нека ми бжде простено да се смѣтамъ въ тази искрена изповѣдь на г. Мишева. Отпускъ, г-да, се взема тогазъ, когато трѣбваше да се води агитация по изборитѣ; на г. Мишева е билъ потребенъ този отпускъ, за да бжде единъ платенъ агитаторъ за лична полза. И той си е получавалъ паритѣ, като чиновникъ, и отишълъ да агитира, за да бжде избранъ, както е и днесъ тукъ между насъ. Когато г. Мишевъ е билъ въ отпускъ и е получавалъ заплата си редовно, не е платилъ на едно частно лице отъ тѣзи пари да го замѣсти въ редакцията, а отъ книгата се вижда, че г. Мишевъ е замѣстенъ пакъ отъ други служители въ Синода, които тоже сж получавали заплата.

„Ако азъ, казва, бѣхъ чиновникъ, трѣбваше да ми се одѣржа за пенсия; фактътъ, че не ми се одѣржа за пенсия, доказва, че самъ Синодътъ не ме е считалъ за чиновникъ“. Азъ мисля, че този аргументъ говори повече въ връда на г. Мишева, отколкото въ полза, защото нареждането на бюджета да се каже, че той се ползува само отъ хонораръ, е едно прикритие да го не сметатъ като чиновникъ

официално, за да може той да си получава заплата отъ Синода редовно 500 л., а наедно съ това да си получава редовно и пенсията; значи, да не изгуби нито едното, нито другото. Това, може-би, е било въ споразумѣние съ Синода, но Синодътъ е направилъ една некрасива работа, защото е злоупотрѣбилъ съ своитѣ права, като е нарушилъ закона за пенсиятъ. Извършването на една простѣпка отъ едно учръждение не дава право на г. Мишева да се счита правъ. Напротивъ, азъ мисля, че по силата на тѣзи данни, които се обнародуваха тукъ и се намиратъ въ палката, най-хубаво щѣше да бжде, както каза и г. Александъръ Димитровъ, отъ страна на г. Мишева да постѣдваше единъ жестъ, защото г. Мишевъ е единъ високообразованъ човѣкъ, който не би трѣбвало да излѣзе отъ тази трибуна да защитава една крива кауза за себе си, трѣбваше просто да каже: „Г-да! Азъ мислѣхъ, че дѣйствително не съмъ чиновникъ; но отъ документитѣ, на и отъ това, което се разкриткува, отъ това, което се каза, азъ се убѣдихъ, че дѣйствително съмъ чиновникъ, и, като такъвъ, не мога да бжда народенъ прѣдставителъ, на основание чл. 47 пунктъ 5. Но азъ ви моля да ме не изгонвате отъ камарата, на основание други едни обстоятелства“, които той наведе за подкрѣпа на себе си. Г. Мишевъ каза пѣща, които азъ мисля, че той не би трѣбвало тукъ да говори. Той изтъкна жертвитѣ, които е направилъ за народа съ жертвуването на своя милъ санъ въ врѣме на войната и съ служебната си дѣятелностъ въ Екзархията прѣзъ едно такова врѣме, когато всѣки е гледалъ да спаси живота си, а той съ рискъ за него е работилъ за доброто на България.

Д. Мишевъ: Не въ защита казахъ това.

Н. Досевъ: Ако наистина това би трѣбвало да служи за мотивъ, тогава би трѣбвало г. Мишевъ да каже: „Не ме изгонвайте отъ тази свещена ограда, оставете ме депутатъ, не защото азъ съмъ избранъ на законно основание, но затова, защото азъ съмъ далъ жертва за тази България и, слѣдователно, оставете ме да бжда при васъ“. Само тогава г. Мишевъ, ако Народното събрание уважеше това, можеше да се счете правъ. Но по тѣзи документи, които сжествуватъ тукъ, г. Мишевъ си е чиновникъ и си остава такъвъ дотогава, докогато не напусне службата си, а като чиновникъ той не може да бжде народенъ прѣдставителъ. На туй основание и азъ се присѣдинявамъ къмъ венчки онѣзи господа, които сж за касирането на г. Мишева и дожаждането на неговия замѣстникъ, който върви подиръ него по листата.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Павелъ Генадиевъ има думата.

Обаждатъ се: Изчерпанъ е въпросътъ.

П. Генадиевъ: (Отъ трибуната) Чувамъ г. г. земледѣлцитѣ да казватъ, че е изчерпанъ този въпросъ. Азъ съмъ на мнѣние, че не е изчерпанъ.

А. Механджиски: Вашитѣ го казватъ. Г. Вълчевъ го каза.

П. Генадиевъ: Който и да го е казалъ, въ всѣки случай, въпросътъ не е изчерпанъ за насъ, защото въ лицето на г. Мишева е прѣдставено прѣдъ насъ, народнитѣ прѣдставители, опакото на една партия. Единъ отъ виднитѣ политически дѣйци, единъ отъ хората, които 30 години се ширятъ въ туй царство, като най-безкористни, най-честни, най-цѣломадрени, днесъ е изправенъ тукъ, въ Народното събрание, по силата на фактитѣ и документитѣ, които сж тукъ събрани отъ провѣрочната комисиия, да отговори прѣдъ насъ, въ името на кой законъ, получавайки

една пенсия отъ 3.600 л., той е получавалъ други подаяния пакъ отъ държавата, които се равняватъ на една сума двойна и тройна отъ оная, която му дава държавата за изслужени години. Една отъ темитѣ на демократическата партия, темата на цѣломъдрнето и безкористнето, е тукъ поставена прѣдъ насъ да отговаря, вѣрно ли е това, което казва той, или е вѣрно онова, което доказватъ документитѣ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

П. Генадиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Прѣдъ насъ е поставенъ само тоя въпросъ: г. Мишевъ е ли чиновникъ или не? Дохожда тукъ провинциалната комисиия и ви дава документи отъ нѣкаква анкетна комисиия въ Синода, която се рови въ книгата; дохожда слѣдъ туй г. Александъръ Димитровъ отъ страна на земледѣлцитѣ, който казва: „Една редакция, която се помѣства въ държавно учрѣждение, една редакция, която има разсиленъ и администраторъ, които се плащатъ отъ държавата, една редакция, която плаща 7.200 л. заплатата на своя редакторъ, тая редакция е държавно учрѣждение“. Г. г. народни прѣдставители! Това не е вѣрно. Г. Мишевъ е казалъ това и вие трѣбва да го повѣрвате, и той иска тукъ истината да се изтъкне прѣдъ васъ. Какъ може да бѣде вѣрно това, когато г. Мишевъ е взелъ всички мѣрки, щото той да не личи като държавенъ чиновникъ, всички мѣрки, щото да запази пенсията си и да не личи като държавенъ чиновникъ, да бѣде свободенъ общественъ дѣлецъ, да излиза като прѣдседател на Етическото дружество, да излиза като прѣдседател на митинги, да ругае личния режимъ и да служи на този режимъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Оставете личността на г. Мишева.

П. Генадиевъ: Позволете ми.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля Ви се, личността на г. Мишева не е толкозъ интересна, а изборътъ.

Д. Мишевъ: Оставете го да се изкаже.

П. Генадиевъ: Личността на г. Мишева не е за мене важна, но партията, която го е търпѣла цѣли четири години да бѣде той депутатъ и да получава и заплатата, и пенсия, и подаяния на държавата, тая партия е изправена прѣдъ мене въ този случай. Тая демократическа партия го е търпѣла въ своята срѣда, тя сега ще търпи и укоритъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: То е тѣхна работа.

П. Генадиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Г. Мишевъ си послужилъ съ официални документи. Г. Мишевъ излъже съ едно удостоверение, носящо подписа на най-висшия човѣкъ въ нашата църква — подписътъ на Негово Блаженство Екзарха. Г. Мишевъ не се посвѣнилъ да повика като свидѣтель единъ човѣкъ, който не знае нищо, и си послужилъ съ подписа на човѣкъ, който е ималъ пълна вѣра, че г. Мишевъ нѣма да го излъже и че неговитѣ чиновници и ония, които сж служили заедно съ г. Мишева, не сж го заблудили. Но, г. г. народни прѣдставители, въпросътъ за удостоверението на г. Мишева не стои тъй. Ние трѣбва да заличимъ подписа отъ това удостоверение на Негово Блаженство Екзарха; тамъ има други отговорни хора, които сж поднесли това удостоверение, и, уповавайки се на честността на тия хора, Негово Блаженство е сложилъ подписа си на единъ документъ за една дѣятелност, на която той не е билъ свидѣтель.

Г. Мишевъ вчера ни заяви тукъ: „Какъ вие можете да допуснете азъ да бѣда чиновникъ, когато азъ съмъ държалъ митинги, когато азъ съмъ се борилъ, когато това съмъ правилъ, онова правилъ, когато съмъ подписалъ въззвания?“ Е да, г. Мишевъ, вие сте правили всичко туй и хората на врѣмето още сж се възмущавали отъ всичко това, съзирали сж много неморални работи въ онова, което вие сте вършили, и сж правили запитване въ Народното събрание, но уважавайки светитѣ старци, уважавайки Св. Синодъ, не желаемъ правителствата да влизатъ въ конфликтъ съ едно висше учрѣждение, което покровителствува единъ хармосецъ, не сж ни позволили да вдигаме много шумъ. Въ всѣки случай, дѣлътъ нѣма да е имало за дѣятелността на г. Мишева; мнѣнието е било едно и сжщо въ всички срѣди на нашето общество: че той е държавенъ чиновникъ, че, като държавенъ чиновникъ, злоупотрѣблява съ своята сила, злоупотрѣблява съ своята властъ, като чиновникъ на Св. Синодъ, кандидатира се, избира се, агитира, псува, клевети, прави всичко онова, което е позволено на единъ съвсѣмъ свободенъ човѣкъ, и не прави нищо отъ онова, което законитѣ го задължаватъ да върши.

Г. Мишевъ, въ желанието си да изтъкне прѣдъ насъ всичкитѣ заслуги, които той има като личностъ — спомена се прѣди малко — извади прѣдъ насъ, посочи ни една отъ най-големитѣ рани — раната на единъ баща, изгубилъ своя синъ герой. За това нѣщо никой не му даде поводъ; за него той самъ си даде поводъ. Считайки себе си виновенъ, задѣто е заобиколилъ закона, поиска да повлияе на нашитѣ чувства, да се смилимъ надъ неговото положение, прѣдъ видъ на тоя фактъ, че той, като баща, е изгубилъ въ една героична борба единъ синъ герой. Нашитѣ поклони къмъ този синъ, който е зналъ, какъ трѣбва да се служи на България, и чини ми се, че той съставлява една голѣма честъ за г. Мишева; не знамъ само да-ли г. Мишевъ би съставлявалъ голѣма честъ за своя герой синъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Моля, г. Генадиевъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Много жестоко!

П. Генадиевъ: Може да е жестоко, г. Борисъ Вазовъ, но нѣмаше защо да се изтъква тукъ това: ние сме хора, ние знаемъ всички чувства, които изпитва единъ баща.

Д. Мишевъ: Единъ дезертьоръ отъ трибуната не бива да говори такива нѣща!

П. Генадиевъ: Азъ ще Ви докажа, г. Мишевъ, че това, което казвате, не е вѣрно.

Недѣлко Георгиевъ: Г. прѣдседателю! Не трѣбва да допускате да се оскърбяватъ народнитѣ прѣдставители.

П. Генадиевъ: Вие едно врѣме, като човѣкъ на либералната партия, сте носили всички документи въ единъ куфаръ отъ Видинъ, за даването подъ сждъ на консерваторитѣ, и тоя куфаръ вие сте го изгубили съзпателно.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля, г. Генадиевъ, говорете по прѣдмета и не оскърбявайте народнитѣ прѣдставители. Оставете личнитѣ разправии.

П. Генадиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Г. Мишевъ вчера ни спомена за една своя дѣятелност, която му прави честъ, че прѣзъ 1903 г., когато българскиятъ народъ въ Македония бѣ подвъргнатъ

на страшно изпитание, г. Мишев е написал една много хубава книга въ защита на българските интереси, и че за тая книга той не е получил никакво възнаграждение и че ние всички тук, а особено провѣрочната комисия, не сме посочили на тия негови трудове, които съставляватъ честь за него и за цѣлия български народъ и въ които неговото безкористие е подчертано тъй дълбоко. Нека ми позволѣ г. Мишев да му напомня, че едно врѣме въ Св. Екзархия имаше единъ счетоводителъ, който се казва Никитовъ, и когато тоя Никитовъ се опита да извади наявѣ, че г. Мишев е получилъ 25.000 л. за тая книга, той бѣше заплашенъ и се принуди да отиде да живѣе въ Парижъ и тамъ умрѣ въ мизерия.

Д. Мишевъ: Азъ ви заявявамъ, че това е една нагла клевета. Книгата е напечатана отъ Министерството на външнитѣ работи, тамъ има дѣло.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Вие сте вземали по 60 л. на день.

Н. Бракаловъ: И това ли е клевета, че сте вземали по 60 л. на день шестъ мѣсеца?

Д. Мишевъ: Тази книга е една нужда и днесъ тя е настолна книга за всѣки, който се занимава съ македонскитѣ работи.

Н. Бракаловъ: Колко коштува?

Д. Мишевъ: Азъ я написахъ, правителството я напечатало. Вие пропуснахте да защитите интереситѣ на България. Ако имаше 100 такива книги, нашата македонска кауза щѣше да бѣде защитена. (Възражение отъ дѣсницата)

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

П. Генадиевъ: Много пѣха да ни коштуватъ! Щѣха да ни коштуватъ два милиона и половина.

Г. г. народни прѣдставители! За мене не подлежи на никакво съмнѣние, че г. Мишевъ е билъ дълги години чиновникъ въ Св. Синодъ, че когато нуждитѣ на светата църква сж изисквали неговото присѣствие въ Цариградъ, той е билъ делегиранъ тамъ, като главенъ секретаръ на Екзархията, и тамъ е получавалъ допълнително възнаграждение като редакторъ на списания и хонораръ по 12 лири на печатна кола, . . .

Д. Мишевъ: Докажете.

П. Генадиевъ: . . . че когато г. Мишевъ не е билъ полезенъ тамъ, а е билъ полезенъ на Св. Синодъ, да защитава каузата на хора, които вѣтаеха въ тоя Синодъ, напр. на г. Стефана Костовъ, г. Мишевъ всѣки пѣтъ се явяваше тукъ, да служи безкористно, като общественъ дѣецъ, съ 7.200 л. заплата, получавана отъ Св. Синодъ, плюсъ 3.600 л. заплата отъ пенсия, и 2.000 л., и 1.000 л., и 500 л., и 300 л. подъ псевдонимъ „Ангелъ Серафимовъ“ — направете смѣтка и ще видите колко е! Азъ не съмъ противъ никого, който би желалъ да печели пари, ако той тая своя печалба я постига на законна и морална почва. Г. Мишевъ е взелъ всички мѣрки да заобиколи закона и по тоя случай нека не се сърдимъ на г. Мишева, защото нѣколко Народни събрания подъ редъ сж поддържали туй заобикаляне на закона, защото, по силата на закона за Университета, мнозина отъ професоритѣ, за да иматъ право въ сжщото врѣме да скубятъ и държавата, и гражданитѣ като адвокати, прѣпочетоха да се лишатъ отъ званието професоръ, получаватъ заплата за часове, сж адвокати, излизатъ да се борятъ съ държавни срѣд-

ства противъ политическитѣ хора, често пѣти излизатъ съ нагли клевети противъ тѣхъ, и никой не може да имъ запуши устата, защото сж професори. Тогава само намиратъ за необходимо да се кичатъ съ своя титулъ професори, когато иматъ нужда отъ него. Явяватъ се тукъ като депутати, получаватъ дневни и ние никога не сме повдигали тоя въпросъ, морално ли е това, г-да професори, или не. И трѣбва да знаете, че между тѣзи професори има хора, които сж получавали тоже хонораръ подъ псевдоними и отъ Св. Синодъ. Тя е една голѣма въпросителна, съ която трѣбва да се занимае Народното събрание. И ако ние считаме г. Мишева като чиновникъ, ако ние съзираме днесъ всичкото онова покровителство, което е намиралъ г. Мишевъ въ управляющитѣ, въ лицето на главния секретаръ г. Стефанъ Костовъ и въ Св. Синодъ, ако ние сме навикнали да подразбираме подъ Св. Синодъ само г. Стефана Костовъ и г. Димитра Мишевъ, наша длѣжностъ е днесъ, когато има тѣй сложени и силни доказателства, които уличаватъ г. Мишева въ злонамѣрено заобикаляне на закона за користна цѣль, да осждимъ въ лицето на г. Мишева всички Мишевици, които заобикалятъ този законъ.

Съмъ за касирането на този наборъ, защото не прави честь на българското Народно събрание, при тия условия, да задържи въ своята срѣда г. Мишева.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. д-ръ Борисъ Вазовъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Азъ нѣма да говоря дълго, по, за да бѣда ясно чутъ и разбранъ, дойдохъ на трибуната. Трѣбва да призная, че като виждамъ какъ се изреждатъ прѣдставители на различнитѣ партии да говорятъ, още отсега считамъ моята кауза — онова, което ще поддържамъ — за пропаднала; по това, разбира се, не трѣбва да смущава всѣки единъ отъ насъ, който мисли, че законитѣ не позволяватъ да стане това касиране, което тѣй настоятелно се иска отъ прѣждеговорившитѣ.

Г-да! Трѣбва да оставимъ настрана Св. Синодъ и българската църква. Немъ ние тукъ въ сегашния случай правимъ процесъ на Св. Синодъ и църквата? За честята на Събранието не би трѣбвало да се чуютъ ония жестоки и, трѣбва да кажа, несправедливи думи по адресъ на нашето върховно духовно тѣло. Отъ друга страна, личността на г. Мишева, нашъ другаръ досега, неговата интимна личностъ би трѣбвало да остане и тя настрана. Тя трѣбва да стои надъ самия споръ; защото, г-да, ако трѣбва нѣщо да се каже за личността на г. Мишева, не може друго да се каже, освѣнъ това, че той съ своето присѣствие би правилъ честь на българското Народно събрание. Азъ не съмъ отъ партията на г. Мишева, но азъ съмъ навикналъ да уважавамъ всѣки единъ общественъ дѣятелъ, който има постоянството, твърдостта на убѣжденията и упоритостта на единъ дѣятелъ, на единъ политически противникъ, какъвто е г. Мишевъ. Г-да! Отъ прѣждеговорившето излиза, че тукъ, ако се визира личността на г. Мишева, то е затуй, защото тая личностъ е неприятна.

П. Генадиевъ: Вие изпълнявате ролята на г. Ничова.

Д-ръ Б. Вазовъ: И г. Павелъ Генадиевъ, вмѣсто да заобикаля истината, нека я каже, а тя е, че г. Мишевъ, право или криво, игра една голѣма роля при даване подъ сждъ на бившия кабинетъ на народно-либералната партия.

Н. Бракаловъ: Този въпросъ другадѣ се рѣшава, тукъ не се рѣши.

Д-ръ Б. Вазовъ: Г-да! Това, очевидно, въ вашитѣ очи има значение, а въ монитѣ очи нѣма значение, затова не трѣбва да се говори.

Х. Бояджиевъ: Сега пъкъ Вие връщате отъ трибуната за Гешовото дѣло.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г-да! Тукъ не е панаръ, прѣдупрѣждавамъ ви. Всѣки е свободенъ да изкаже мнѣнието си тъй, както иска. Това е негово мнѣние.

С. Дойчиновъ: Напомнете, г. прѣдседателю, на оратора да бѣде внимателенъ къмъ членоветѣ на болшинството.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Седнете си тамъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Г-да! Азъ се стѣснявамъ да говоря въ присѣдствіето на г. Мишева. Г. Мишевъ е единъ дългогодишенъ книжовникъ, той цѣлъ животъ е посветилъ на българската книжнина, той не е единъ срѣщнатъ на улицата човѣкъ. Но, г-да, въ България ние не уважаваме нищо, ние не уважаваме никакви таланти, никакви добродѣтели, никаква книжовностъ. Първиятъ уличникъ може да дойде тукъ и да изпсува първия литераторъ въ България и да получи ржкоплѣскане. Ние сме жестоки хора, г-да!

С. Дойчиновъ: Да защитимъ законитѣ, г. Вазовъ — само това се иска.

Д-ръ Б. Вазовъ: Г-да! Трѣбва да забѣлѣжа, че азъ не вѣрвамъ, какво социалистическата фракция, която тукъ подхвърля различни закачки по адресъ на г. Мишева, че той прѣвелъ или написалъ нѣкаква брошура противъ социализма или по поводъ на социализма, може да вземе отъ това поводъ да иска касирането на г. Мишева.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Вазовъ! Това нѣма нищо общо съ прѣдмета, по който се говори. Оставете това, говорете по прѣдмета.

Отъ крайната лѣвица: Нека говори.

Н. Досевъ: Кажете Вашето мнѣние по въпроса, дали г. Мишевъ иде тукъ като чиновникъ или като частно лице.

Д-ръ Б. Вазовъ: Не вѣрвамъ, казвамъ, че това въ очитѣ на една сериозна фракция или партия може да бѣде причина да се касира единъ народенъ прѣдставителъ. Нито вие, г-да, (Сочи крайната лѣвица) ще се водите отъ това съображение, а ще гледате, да-ли законътъ е приложенъ, нито вие, г-да, (Сочи дѣсницата) ще трѣбва да се водите отъ съображението, че г. Мишевъ въ своята упорита дѣятелностъ, може-би, ви е причинилъ нѣкаква вреда.

Отъ дѣсницата: А-а-а!

Н. Бракаловъ: Нищо не е могълъ да направи, освѣнтъ да пише книги за 25 хиляди лева.

Д-ръ Б. Вазовъ: Моля ви се, бѣдете спокойни.

Д. Благоевъ: Въпросътъ е, че г. Мишевъ, когато напада социалиститѣ, се крие и затова получава срѣдства отъ държавата.

Д-ръ Б. Вазовъ: Г. Мишевъ служи на българската църква. Българската църква, като всѣка църква — това на васъ е известно по-добрѣ, отколкото на

всички ни — по своето естество е една социална организация, която има своята доктрина и своята история, и затова никакъ да не ви бѣде чудно, г-да, че въ България църквата и църковното общество сж първитѣ, които сж се заели да се борятъ съ васъ.

Д. Благоевъ: Ние не се чудимъ, а си обясняваме начина, по който се борятъ съ насъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Да, и ще дойде врѣме и други да се борятъ съ васъ. Но моля ви се, толковъ ли сж силни вашитѣ идеи или толковъ ли сж слабосилни...

Д-ръ П. Джидровъ: Нещастieto е тамъ, че църквата, като се бори противъ социалиститѣ, остави туй, за което трѣбваше да се бори.

Д-ръ Б. Вазовъ: Вие имате една социална доктрина, църквата има друга. И право ви се каза отъ тукъ, че между доктринитѣ може да има споръ. Каква задкулисностъ има тукъ въ това, че г. Мишевъ е прѣвелъ нѣщо отъ Шарль Жидъ, единъ отъ най-забѣлѣжителнитѣ автори въ свѣта, и отъ скромностъ даже не си е турилъ името, че я е прѣвелъ.

Отъ дѣсницата: А-а-а!

Д-ръ Б. Вазовъ: И каква задкулисностъ има, когато се казва, че това е отъ Шарль Жидъ, че сж идеитѣ на този знаменитъ професоръ, на когото мнозина сме били ученици.

Н. Досевъ: Това не се взема като мотивъ за касирането.

Д-ръ Б. Вазовъ: Каква задкулисностъ има? Или ако г. Мишевъ бѣше турилъ името си, че е прѣвелъ тази книжка, щѣше да бѣде по-малко опасенъ за васъ? Г-да! Азъ не вѣрвамъ, че вие заради това ще вдигнете ржка за касирането на г. Мишева, че прѣвелъ нѣкаква книжка противъ васъ.

Д. Благоевъ: Разумѣва се. Само за това не.

Д-ръ Б. Вазовъ: Щомъ се разумѣва, азъ спирамъ. „Само за това не!“ Ама за това по никакъвъ начинъ не може. (Глъчка въ крайната лѣвица)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Вазовъ! Оставете социализма, не се разправяйте съ социалиститѣ.

Д-ръ Б. Вазовъ: И съ тѣхъ ще се разправяме, г. прѣдседателю, и тѣ сж фактори.

Д-ръ Б. Вазовъ: И съ тѣхъ ще се разправяме, бѣше получавалъ 150—200 л. за редактирането на вѣстника, никой тукъ, особено отъ центъра, нѣмаше да повдигне споръ за неговото касиране. (Възражение отъ лѣвия центъръ) Да, г-да, въ България е силенъ онзи, който нѣма нищо, който е глухакъ, който е мързеливъ. Признайте си го това, че въ България нахалността и смѣлостта отиватъ къмъ ония, които не искатъ нищо да вършатъ и които не уважаватъ дѣятелността и интелигентния трудъ на другитѣ. Какъ така вие, г-да, искате, единъ човѣкъ, който цѣлъ животъ е посветилъ на книжовна кариера, който 30 години е служилъ на това поприще, да умре отъ гладъ, непрѣмѣнно да проси, непрѣмѣнно да бѣде нуждающъ се? (Възражение отъ лѣвия центъръ) Г. Мишевъ е единъ между малцината, може-би, който е намѣрилъ на стари години да се възнагради неговиятъ интелигентенъ и съзнателенъ трудъ. Вие не сте доволни, защото вие не цѣните онова, което е получилъ единъ човѣкъ, който се е трудилъ цѣлъ животъ, за да може да служи на

одно общество. Помнете ми думитѣ, г-да, че въ България най-силенъ е онзи, който нищо не върши и който нищо нѣма. Щомъ, обаче, речешъ да вършишъ нѣщо, веднага критикитѣ идатъ. Нападкитѣ идатъ, щомъ нѣкой се издигне съ трудъ най-честенъ, съ трудъ най-възвишенъ и трудъ идеенъ и послѣдователенъ, защото, г-да, въ вашата срѣда имаше хора, които се мѣткаха отгукъ-натамъ съ всички правителства и бѣха ваши водачи, а г. Мишевъ прѣзъ цѣлъ животъ е служилъ само на своитѣ идеи, служилъ е само на едно, както той е разбиралъ, ималъ е независимостта на характера, която малцина въ България сѣ имали. И азъ дължа, по поводъ на тѣзи укори, които се казваха по адресъ на този човекъ, да допринеса моето голѣмо уважение къмъ неговата дѣятелност, която той е положилъ за България. (Възражение отъ лѣвия центъръ)

С. Омарчевски: Не Ви е срамъ!

Д-ръ Б. Вазовъ: Вие тамъ, който викаете, че не ме е срамъ, да мълчите!

А. Механджийски: Защо?

Д-ръ Б. Вазовъ: Азъ ще Ви кажа защо. Ще дойде времѣ.

А. Механджийски: Защото продадохте България ли? Защото я поросихте съ кръвъ ли? Защото карате да оплакватъ днитѣ си и тѣзи, които останаха живи ли?

Д-ръ Б. Вазовъ: Г-да! Заслужава да се говори по въпроса, защото той е принципиаленъ, и азъ съжалявамъ, дѣто, по неволя, се спрѣхъ на личността на г. Мишева, защото съмъ възмутенъ, право да ви кажа, отъ това, което чухъ. Въпросътъ е принципиаленъ и нека се спремъ да издигнемъ спора на неговата истинска висота, и тогава да видимъ, има ли тукъ мѣсто за такава една строга присѣда, за такава прибрзано рѣшение и за такава леко отнасяне къмъ характера и дѣйността на хората и хвърляне хули.

Н. Бракаловъ: Леко отнасяне ли? Да получава отъ десетъ мѣста заплатата!

Д-ръ Б. Вазовъ: Въ нашата конституция, г-да, вие знаете, че нѣма почти никакви ограничения по отношение избираемостта. Вие знаете, че, по конституцията, избираемъ е всѣки гражданинъ, който не е лишенъ отъ права и който е навършилъ 30 години. Обаче въ избирателния законъ сѣ прокарани извѣстни ограничения. Азъ нѣма да кажа, че тѣ сѣ неконституционни — ние всички сме се прѣклонили прѣдъ тѣхъ и ще се прѣклонимъ — но ще ви кажа, че общо правило е, че едно изключение винаги се тълкува ограничително, а тѣкъ въ случая, когато ограничението не е прѣдвидено даже въ конституцията, а въ единъ обикновенъ законъ, избирателниятъ, макаръ и органически, то трѣбва да се тълкува още по-стѣснително, още по-ограничително. Вземете това като принципъ, като ръководна идея, и нека сега пристѣпимъ да разгледаме, какъ стои случаятъ законно.

Вие, г-да, тукъ ни говорите, че г. Мишевъ билъ чиновникъ, чиновникъ, чиновникъ! Не е тамъ въпросътъ, г-да. Въпросътъ е, да-ли той е държавенъ чиновникъ. Азъ не чухъ отъ никого да развие това: държавенъ чиновникъ ли е г. Мишевъ. (Възражения отъ дѣсницата и дѣсна центъръ)

Н. Бракаловъ: Това е игра съ думи. Подъ думата чиновникъ всѣки разбира: държавенъ чиновникъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Д-ръ Б. Вазовъ: Азъ знаа, г-да, за вастъ аргументитѣ нѣматъ значение, азъ не мога да ви убѣждавамъ. Мога да ви кажа само, какъ азъ мисля, и да ви изтъкна, какви сѣ законнитѣ ми съображения, а вие да-ли ще ги приемете или не, то е другъ въпросъ. Не мога азъ да налѣя това въ вашитѣ мозѣци!

Г. Димовъ: Г. Венедиктъ Поповъ, Вашиятъ другаръ, въ комисията бѣше за касирането на г. Мишева. Какво ще кажете?

Д-ръ Б. Вазовъ: Какво ще кажете Вие? Какво значение има това? — Че г. Мишевъ е чиновникъ или не, това не се установява съ свидѣтелството по този или онзи, или съ признанието на този или онзи, или съ твърдението на едно болшинство. За да бѣде държавенъ чиновникъ, трѣбва законътъ да го провъзгласи за такъвъ. (Възражения отъ дѣсницата и дѣсна центъръ)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Ако вие не можете да се въздържите, срамота е! Оставете г. Вазова да говори.

Д-ръ Б. Вазовъ: Азъ Ви благодаря, г. прѣдседателю, задѣто ме защищавате. Азъ Ви казахъ, че ще бѣда много краткътъ, защото поддържамъ една теза, която, споредъ мене, намира основанията си въ самия текстъ на закона. Вие може да се смѣете, г. Бояджиевъ, но азъ Ви моля да вземете закона въ рѣцѣтъ си . . .

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Всѣки е свободенъ да се смѣе. Оставете г. Бояджиева и говорете на Събранието.

Д-ръ Б. Вазовъ: И Вие бѣхте тамъ, г. Йоновъ, вземете и Вие закона.

И. Йоновъ: Взелъ съмъ го. Подиръ Васъ и да азъ на реда си и ще Ви отговори. Кажете си мнѣнието.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Не позволявамъ на никого такива неприлични виходи.

Д-ръ Б. Вазовъ: Слѣдователно, трѣбва да се спремъ върху текста на чл. 47 отъ избирателния законъ. Г-да! Прочетете най-напрѣдъ чл. 163 отъ конституцията. Той казва: (Чете) „Царьтъ има право да назначава лица на всичкитѣ правителствени длѣжности“. Разбира се, не само царьтъ, но и изпълнителната властъ, министритѣ, и, по делегация, тѣхнитѣ подчинени началници. Подъ думата „царьтъ“, тукъ се разбира цѣлата изпълнителна властъ, въ всичкитѣ нѣйни органи и органчета. На какви длѣжности има право да назначава? На правителствени длѣжности. Какво значи това, г-да? Това значи: на длѣжности държавни. Минавамъ къмъ чл. 47 отъ избирателния законъ. Той гласи така: (Чете) „Не могатъ да бѣдатъ избрани за прѣдставители: 1) лицата, които иматъ договоръ съ държавата и т. п.; 2) военнитѣ лица на дѣйствителна служба; 3) лицата отъ духовно звание“. Забѣлжете, г-да, веднага, че духовницитѣ у насъ, които получаватъ заплатата отъ държавата, отъ хазната, както ние тукъ получаваме, не ги считатъ за държавни чиновници и не ги лишаватъ отъ правото да бѣдатъ народни прѣдставители като чиновници, ами като духовници. За да бѣда поясненъ, ще прочета и слѣдующия пунктъ: (Чете) „Държавнитѣ чиновници, съ изключение на министритѣ“.

Н. Бракаловъ: Прочетете цѣлия пунктъ 3.

Д-ръ Б. Вазовъ: Вземете, следователно, духовниците. Защо се изключват? На-ли сж чиновници, споредъ вашата теза, защото получаватъ пари отъ държавата? Тѣ получаватъ пари отъ държавата, но не сж чиновници. И законодателятъ много добръ е разбиралъ това, защото въ пунктъ 5 казва: „Държавнитѣ чиновници“. Кои сж, прочее, държавни чиновници? Тамъ е въпросътъ. Е добръ, г-да, държавенъ чиновникъ е оня, който служи на държавата, който изпълнява една нейна функция, който е подчиненъ на държавата непосредствено, на нейнитѣ органи, който е органъ на изпълнителната власт, който е органъ на сѣдебната власт, който е органъ на законодателната власт — безъ народнитѣ представители, ще ви кажа защо. Азъ казвамъ за служещитѣ на законодателната власт — тия тукъ различни чиновници, архивари и т. н., тѣ всички сж чиновници. Защо? Защото именно за тѣхъ има една власт, която е държавната власт въ нейнитѣ три разклонения: законодателна, сѣдебна и изпълнителна — това е то, г-да, държавната власт въ България. И въ тѣзи три разклонения, тѣзи служещи, тѣзи чиновници, тѣзи органи или органчета сж подчинени: назначаватъ се, уволняватъ се, повишаватъ се и се мѣстятъ. Ето едно ясно положение, г-да. И за да разберете колко е ясно това положение, вие ще видите, че въ пунктъ 6 на чл. 47 отъ избирателния законъ се казва: „Кметоветѣ, кметскитѣ помощници, както и всички други лица, които получаватъ заплата отъ общинитѣ и окръжията“. Ето тукъ има въпросъ вече за плащане на заплата отъ общинитѣ и окръжията. Вие знаете защо кметоветѣ, кметскитѣ помощници и чиновницитѣ отъ общинитѣ и окръжията бѣха лишени отъ правото на избираемостъ. Историята на нашия изборенъ животъ показва това; то се направи, за да се запази свободата на изборитѣ, и да се прѣмахнатъ насилията, да се прѣмахне едно заинтересовано влияние, тогава когато нѣмаше съразмѣрна избирателна система, когато нѣмаше даже тайно гласоподаване, когато кметътъ бѣше все и всѣ въ общината и когато платенитѣ общински органи можеха да станатъ едни орждия за насилие. Но азъ ви обръщамъ вниманието, г-да, че тукъ се говори за заплата. Защо избирателниятъ законъ не казва „само тѣзи, които сж чиновници на общинитѣ и окръжията“, ами казва „които получаватъ заплата“? Защото именно визира само ония, които получаватъ заплата, и защото законодателятъ, г-да, не счита за държавенъ чиновникъ непрѣмѣнно всѣки, който получава заплата. Да, всѣки който получава заплата, чрѣзъ това само, не е държавенъ чиновникъ. Г. министре! Апелирамъ къмъ Вашитѣ юридически познания; ето чл. 418 отъ наказателния законъ. Г-да! Ако има законъ въ нашата държава, който да прави *tabula rasa* отъ всѣкакви такива съображения и буквоедство въ това отношение, то е наказателниятъ законъ, който е извъредно строгъ въ своитѣ разпорѣждания. Чл. 418 отъ наказателния законъ казва така: (Чете) „Чиновникъ, въ смисълъ на настоящата глава, е всѣки, който съ заплата или безплатно, постоянно или врѣменно, по назначение, изборъ или по пълномощие, подъ клетва или безъ клетва, е натоваренъ да върши държавна или общинска служба, както и онзи, който е натоваренъ да върши длѣлата на учрѣждения или заводи, които се нахождатъ подъ непосредствения надзоръ и управление на държавата или на нѣкоя община“.

Х. Бояджиевъ: Синодътъ е община.

Д-ръ Б. Вазовъ: Принципътъ е, че безъ заплата можешъ да бждешъ държавенъ чиновникъ. Но фактътъ, че получавашъ заплата още не показва, че си държавенъ чиновникъ. Следователно, остава откритъ въпросътъ, кой е държавенъ чиновникъ. Всѣки дър-

жавенъ чиновникъ служи на държавата, прѣди всичко. За да служишъ на държавата трѣбва да служишъ по сѣдебната власт, по изпълнителната власт или по законодателната власт. Г-да! Мнозина получаватъ пари отъ държавата; ние получаваме пари, редакцията на „Икономическото списание“ получава субсидия, сѣщо и на други мѣста се даватъ помощи, има степендианти, на които се плаща мѣсечно или годишно, ...

Д. Мишевъ: Академията на наукитѣ.

Д-ръ Б. Вазовъ: ... на академията на наукитѣ се опрѣдѣля известна сума. Нема ви е дошло нѣкоя нѣтъ на умъ да дойдете и да кажете: всички тѣзи сж чиновници.

Г-да! Въ чл. 543 отъ наказателния законъ, дѣто се третира въпросътъ какво е публична власт, въ много широкъ смисълъ — азъ нарочно избирамъ наказателния законъ, защото тамъ най-строго се гледа въ това отношение — е казано: (Чете) „Подъ думата власт или публична власт, се разбиратъ всички административни (държавни, окръжни и общински), сѣдебни и военни власти. Подъ думитѣ: органъ на властѣта се разбиратъ всички, които сж натоварени да упражняватъ длѣжноститѣ на административнитѣ, сѣдебнитѣ и военнитѣ власти, както и лица, натоварени въ отдѣлни случаи съ публична служба или призовани на помощъ отъ публична власт“. Следователно, г-да, споредъ нашето законодателство, не остава нищо друго, освѣтъ да се търси държавната служба въ тия три подраздѣления на суверенната власт въ България — въ изпълнителната, законодателната и сѣдебната власти. Народниятъ прѣдставителъ не е чиновникъ; той е законодателна власт. Тя има свои органи, ние имаме тукъ различни подчинени бюра и канцеларии; тѣ сж наши служещи, тѣ сж чиновници, а ние сами не сме чиновници. Защо? Защото ние не отговаряме прѣдъ никого, защото ние въ иерархията, подчиненостѣта, не вземаме никакво мѣсто, защото нѣмаме никакъвъ господарь, освѣтъ нашата съвѣсть; нито царьтъ е нашъ господарь.

Д. Кротневъ: Ама ви е билъ господарь.

Д-ръ Б. Вазовъ: Ние имаме само конституция, която е и за царя, както законитѣ сж за сѣдилищата. Въпросътъ сега е слѣдниятъ. Св. Синодъ, духовната властъ у насъ, е автономна. По чл. 39 отъ конституцията той е не само независимъ, ами пѣщо повече, г-да, Българското царство се подчинява въ духовно отношение на Св. Синодъ.

Й. Веселиновъ: Само въ догматическо отношение.

Д-ръ Б. Вазовъ: Никое правителство, и сегашното почитаемо правителство, не отказва тѣзи отношения между Екзархията, Синода и правителството. Напослѣдъкъ имаше едно комююке отъ правителството въ в. „Народни права“, въ което не се оспорва това нѣщо. Азъ мисля, че никой отъ васъ не ще оспори това нѣщо, че Синодътъ се ползува съ една своя иерархия, съ свое вътрѣшно подчинение, съ свое управление, на което никой министъръ, никаква изпълнителна властъ не може да заповѣда.

И. Вълчевъ: Това не е вѣрно.

Д-ръ Б. Вазовъ: Така е дѣйствителността. Цитамъ азъ, може ли единъ министъръ да назначи, уволни или прѣмѣсти всички тѣзи, които сж чиновници въ Св. Синодъ?

Д-ръ Х. Георгиевъ: Назначаватъ се отъ министра на външнитѣ работи, по прѣдставление.

И. Веселиновъ: Ами служащите въ едно околийско управление може-ли, по закона, министърът да ги уволнява и назначава?

Д-ръ Б. Вазовъ: Може да ги уволнява и назначава министърът или нѣкой неговъ органъ, или нѣкое учрѣждение, което е въ свръзка на подчиненостъ спрѣмо изпълнителната власт или спрѣмо нѣкоя друга власт. Тукъ Синодътъ е напълно автономенъ. Г-да! Не се чудете на това. Такава е дѣйствителността, такава е нашата история. Синодътъ и църквата у насъ сж съществували прѣди държавата, и нѣма ние тукъ съ такива изходи и остоти да вземемъ да прѣмахнемъ отношенията, които съществуватъ, защото тѣ сж отношения, които датиратъ отъ много врѣме, тѣ сж отношения, които станаха причина и за нашата независимостъ. Така че, вижда ми се, че е много поврхностно да дойдемъ и съборишъ съ една дума, съ единъ размахъ тѣзи отношения. Другъ е въпросътъ, да-ли така трѣбва да бжде или не. Създайте законъ, опитайте се да създадете други отношения, па тогава елате да говоримъ. Но, докато това нѣщо не стане, докато не се измѣнятъ законитѣ отношения, дотогава всичко онова, което съдържа Синодътъ, като администрация, като чиновници, които той си назначава, за което никого не пита, тѣ отговарятъ само прѣдъ Св. Синодъ, тамъ министърътъ не се бърка и тѣ не сж държавни чиновници.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля Ви се, говорете по прѣдмета. Това нѣма нищо общо съ въпроса.

Д-ръ Б. Вазовъ: Г. прѣдседателю, очевидно не сте ме разбрали.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Азъ Ви разбрахъ.

Н. Начевъ: Не е на прѣдмета.

Т. Теодоровъ: Туй е най-важното, че не сж държавни чиновници, ами сж чиновници по духовното вѣдомство, което е съвсѣмъ различно.

Д-ръ Б. Вазовъ: Казвамъ, никой не оспорва — и нека се знае, че отъ най-компетентното мѣсто се твърди — че Св. Синодъ, църквата у насъ е автономна.

П. Чорбаджиевъ: Не е вѣрно, нѣма пълна автономия.

Д-ръ Б. Вазовъ: Какво се установява отъ това, г-да? Установява се, първо, че всѣки единъ, който получава отъ хазната пари, не е чиновникъ — това трѣбва да се приеме като аксиома.

П. Чорбаджиевъ: Г. Вазовъ! Не се ангажирайте съ пълната автономия на църквата, защото ще се отречете въ скоро врѣме. Само това Ви правя бѣлѣжка: за пълната автономия на църквата не дѣйте се ангажирва.

Д-ръ Б. Вазовъ: Азъ не се ангажирвамъ въ нищо.

П. Чорбаджиевъ: Ха, не се ангажирайте, да не би да се отречете.

Д-ръ Б. Вазовъ: Г. Чорбаджиевъ! Моля Ви се. Азъ констатирамъ едно положение, едни отношения, които не сж оспорвани отъ никого. Вие ако ги оспорвате, тогава г. прѣдседателътъ е противъ Васъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Щомъ не ги оспорвате, нѣма защо да отваряте отворени врати.

Д-ръ Б. Вазовъ: Чуйте, г-да, какво казва г. прѣдседателътъ.

П. Чорбаджиевъ: То не е задължително заради менъ.

Докладчикъ И. Ангеловъ: По този въпросъ не е говорено, г. Вазовъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Г. докладчикъ! Ако отговаряте, отговорете на този въпросъ, не кой е чиновникъ, ами кой е държавенъ чиновникъ, и второ, г. Мишевъ, като е въ Екзархията, може ли да бжде държавенъ чиновникъ; ще искамъ да ми докажете сжщо въ какво отношение Синодътъ е подчиненъ на министритѣ и на други власти. — Но, казватъ, г. Мишевъ е получавалъ пенсия. Г-да! Забѣлжете, тукъ има едно противорѣчие. Самиятъ фактъ, че нѣкой получава пенсия показва, че не е чиновникъ. Но азъ държа едно положение и ви изтъквамъ, че законътъ за пенсиитѣ тукъ не е мѣродавенъ, че онзи, който получава пенсия, чрѣзъ това още не става държавенъ чиновникъ.

Д-ръ Х. Георгиевъ: Ха!

Д-ръ Б. Вазовъ: Да, г-да.

П. Чорбаджиевъ: Само държавнитѣ чиновници иматъ право на пенсия. Това е тѣхно право. Могатъ ли общинскитѣ чиновници да получаватъ пенсия?

Д-ръ Б. Вазовъ: Утрѣ, като рѣшимъ, и тѣ ще получаватъ.

Д-ръ Х. Георгиевъ: Ама сега-засега?

П. Чорбаджиевъ: Чл. 182 отъ екзархийския уставъ е въ свръзка съ чл. 1 отъ закона за пенсиитѣ. Ако не сте го прочели, да Ви го дамъ, ще Ви услужа, г. Вазовъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Моля Ви се, чл. 1 отъ закона за пенсиитѣ гласи така: (Чете) „Всички български подданици и българи, които служатъ на държавата“ — първо, на държавата — „по гражданското и военно вѣдомства, на Българската православна църква“ — значи, това не е на държавата — ...

И. Вълчевъ: (Смѣе се)

Д-ръ Б. Вазовъ: Какво се смѣете, Вие сте юристъ и адвокатъ, г. Вълчевъ, и не можете друго-яче да четете закона. Тукъ се касае за пенсия. Ако дойде г. Мишевъ или другъ да иска пенсия, ще иска по специалния законъ за пенсиитѣ, и ще го питатъ: „Ти удовлетворявашъ ли изискванията на закона“? Ти, г-не, не си държавенъ чиновникъ. — „Азъ не съмъ, но азъ служа на Българската православна църква“.

Н. Бракаловъ: Защото, по силата на екзархийския уставъ, тѣ се считатъ за чиновници на държавата.

Д-ръ Б. Вазовъ: Не е вѣрно.

Н. Бракаловъ: Вѣрно е.

Д-ръ Б. Вазовъ: Вие ще докажете.

Н. Бракаловъ: Ще докажа.

Д-ръ Б. Вазовъ: Не можете.

Н. Бракаловъ: Четете само половината отъ текста на закона.

Д-ръ Б. Вазовъ: (Чете) . . . „въ Българската народна банка, Българската земеделска банка, търговските камари, двореца, Народния театър, разнитъ фондове, бюджетитъ на които сж гласувани въ Народното събрание и учителитъ въ народнитъ училища“ и т. н. — тѣзи подробности, г-да, както и предложитъ на, който е прѣдъ тия термини, показва, че се касае за отдѣлни съвокупности, които, обаче, всички не сж държавни чиновници. Така, напр., който служи на Българската православна църква, не е държавенъ чиновникъ, но има пенсия, тъй като законътъ казва: „Понеже е служилъ на църквата, може да получава пенсия“.

Д-ръ Ф. Симеоновъ: А може ли да бжде избранъ за народенъ прѣдставителъ?

Д-ръ Б. Вазовъ: Не е вѣрно, че винаги този, който получава пенсия, е държавенъ чиновникъ. Фактъ е, че пенсионертъ може да бжде народенъ прѣдставителъ и да получава пари отъ държавата. Не получава ли пенсионертъ пари отъ държавата?

Й. Йоновъ: Това е частенъ фондъ на чиновниците.

Д-ръ Б. Вазовъ: Да, ето това и азъ искамъ да кажа. Това е единъ частенъ фондъ; пенсията не е нищо друго, освѣнъ спестяване на самото лице, особено когато това лице не е въ военното вѣдомство.

Й. Йоновъ: Но едновременно не може да вземашъ отъ двѣ мѣста заплата, г. Вазовъ.

Н. Бракаловъ: Народниятъ прѣдставителъ не получава заплата.

Д-ръ Б. Вазовъ: Тѣзи пари сж отъ одрѣжките на хората. Това е една осигуровка, г. Бракаловъ. Дали получавашъ заплата или не, това за мене е безразлично. Азъ поставямъ въпроса на чисто принципиално становище и казвамъ: заплата ли получавате, дневни ли получавате, пѣтни ли, каквото и да е, пари отъ държавата получавате, защото въ закона за пенсиитъ има това нѣщо. Вие приказвате за заплата. Ами има хора, които не сж съ заплата — работниците въ арсенала и желѣзнопѣтнитъ работилници. Тѣ получаватъ гондолюкъ, а пѣтъ получаватъ пенсия, защото се е намѣрило, че ще бжде отъ полза за самата работа, за функцията, която изпълняватъ, тия хора да бждатъ осигурени — не че ги правятъ държавни чиновници.

Н. Начевъ: А касиертъ при Земеделската банка държавенъ чиновникъ ли е?

Д-ръ Б. Вазовъ: Единъ работникъ въ арсенала, социалистъ, може да стане народенъ прѣдставителъ, споредъ мене, и да дойде тукъ съ своитъ чукове, защото той не е държавенъ чиновникъ. Г. Мишевъ е единъ човѣкъ по професия книжовникъ, човѣкъ вѣстникарь, човѣкъ публицистъ, цѣлъ животъ, посветилъ на това; понеже той получава пари отъ държавата, каквито получаваме ние всички тукъ — да, г-да — само заради това искате да го касиратъ. Можете, напр., нашата заплата, на депутатитъ, да бжде и мѣсечна.

Хафузъ Садж Мехмедовъ: Земеделцитъ сж прави да направятъ това.

Д-ръ Б. Вазовъ: Защо?

Хафузъ Садж Мехмедовъ: Защото не искатъ държавата да прави много масрафъ.

Н. Начевъ: Въ Земеделската банка касиертъ, напр., държавни чиновници ли сж?

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Начевъ! Оставете оратора да говори.

Д-ръ Б. Вазовъ: Вземете закона и вижте.

Н. Начевъ: Тѣ не се споменаватъ въ закона, значи споредъ Васъ не сж държавни чиновници, и могатъ да бждатъ избирани за народни прѣдставители.

Д-ръ Б. Вазовъ: Г-да! Принципиалниятъ въпросъ, слѣдователно, на който азъ се спирамъ, не стои тъй; никой не се спрѣ на него. Тукъ се разправя само за г. Мишева, за г. Костова, за Синода, за църквата — разни подигравки, които излизатъ вътъ отъ онова, което ние тукъ трѣбва да говоримъ. Нѣкои се спрѣха и върху най-интимнитъ струни отъ живота на г. Мишева. Азъ протестирамъ противъ онова, което г. Павелъ Геннадиевъ отдевъ каза. Нѣма нищо по-жестоко отъ това, да събуждашъ онова, което никой пѣтъ не може да се забрави; но за да го кажешъ, много жестоко-сърдеченъ човѣкъ трѣбва да бждешъ. Жестоко-сърдечно е да прѣслѣдвашъ човѣка заради партията му, заради миналото, заради това, което той е извършилъ на вѣмето си, а не заради положението и отношенията, въ които той се поставя спрѣмо закона въ сегашния моментъ. Г-да! Азъ и другъ пѣтъ съмъ казвалъ, че по тѣзи въпроси, които се отнасятъ до правилното конституиране на Народното събрание, ние трѣбва да се водимъ отъ слѣдното правило: вис, болшинството, трѣбва да се поставите така, че утрѣ, когато бждете опозиция, да не бждете принудени да апелирате къмъ закона, ако искатъ да ви направятъ подобно нѣщо. И, г-да, именно защото ние сме едно Народно събрание, избрано по съразмѣрната система, дѣто болшинството не е сигурно, дѣто никой не е вѣченъ, дѣто правителството днесъ е тукъ (Сочи дѣсницата), утрѣ може да бжде тамъ (Сочи лѣвицата); само ония, които не могатъ да влѣзатъ въ разбирането на новото положение, което се създаде въ България, могатъ да мислятъ, че съставляватъ едно болшинство, което може само да създава права. Вашето рѣшение, г-да, ако вие го вземете по единъ начинъ тъй жестоко и тъй повърхностенъ, както говориха прѣждеговорившитъ, ще бжде едно рѣшение, което нѣма да почива на законитѣ. А вие, като болшинство, сте изразителъ на Народното събрание, вие трѣбва да пазите законността, законитѣ сж задължителни за насъ, г. Начевъ, обаче това задължение е чисто морално, нѣма санкция.

Н. Бракаловъ: По въпроса за комисията Вие не бѣте на това мнѣние.

Д-ръ Б. Вазовъ: И, слѣдователно, всичко е основано на нашата добросъвестност. Азъ апелирамъ къмъ васъ, г-да, што при разрѣшението на този случай да се не водите отъ никакви спомени за миналата дѣйност на г. Мишева, защото всичко може да бжде спорно, нито отъ неговата физиономия, нито отъ това, че той е писалъ брошури, че се е борилъ, ами този човѣкъ, който би правилъ чест на нашето Събрание, като единъ прѣмъ и упоритъ общественъ дѣятелъ да го задържимъ тукъ, за да можемъ да чуемъ, въ важнитѣ минути, които могатъ да настатъ, и неговото мнѣние и да му благодаримъ.

Н. Бракаловъ: Защото взима и пенсия, и заплата.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звънъ) Давамъ пѣтъ минути отдихъ.

(Слѣдъ отидѣхъ)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)
Засѣданието продължава.

Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ И. Ангеловъ: Г. г. народни прѣдстатели! Понеже г. Вазовъ повдигна нѣкои въпроси отъ юридическо гледище, дълженъ съмъ да дамъ обяснения и по тѣхъ. Г. Вазовъ, по силата на законитѣ у насъ, изтъква, че г. Мишевъ не може да бѣде чиновникъ, слѣдователно, не може да бѣде третиранъ като такъвъ, и въ този редъ на мисли иска да изтъкне, че г. Мишевъ не може да бѣде касиранъ. Г. г. народни прѣдстатели! Прѣди всичко, трѣбва да се види, когато ние разсуждавахме по този въпросъ въ комисията, какъ системно дойдохме до разрѣшението на въпроса, дали г. Мишевъ е чиновникъ или не. Най-напрѣдъ уважаемиятъ г. Венедиктъ Поповъ, който бѣше членъ отъ комисията, повдигна въпроса и каза: „Прѣди всичко, за да можемъ да признаемъ“ — казва — „г. Мишева за чиновникъ, трѣбва да разрѣшимъ въпроса: въ какво отношение се намира Св. Синодъ спрямо държавата“. Комисията бѣше сезирана съ този въпросъ отъ г. Венедикта Поповъ, нашия другаръ, народенъ прѣдставителъ отъ народняшката група. По поводъ на този въпросъ, г. Венедиктъ Поповъ каза, че Синодътъ е едно държавно учрѣждение, подчинено на държавата. Комисията се напълно солидаризира съ мнѣнието на г. Венедикта Поповъ по този въпросъ; противно мнѣние нѣмаше между никого отъ народнитѣ прѣдстатели, които бѣха въ комисията. Слѣдователно, ние разрѣшихме по-напрѣдъ, че Св. Синодъ е едно учрѣждение подчинено на държавата, и слѣдъ това, като разрѣшихме този въпросъ, приехме, че всички чиновници и служащи къмъ Св. Синодъ, сж чиновници и служащи на държавата. По този начинъ на разсужденіе, понеже констатирахме, че гл. II отъ сиподалния бюджетъ е бюджетъ, който се покрива въ нѣкои случаи и отъ държавни суми, приехме, че дѣйствиелно г. Мишевъ получава суми отъ държавата, слѣдователно, той е чиновникъ. Въ туй отношение иде да ни помогне законътъ за пенситѣ, както и екзархийскитѣ уставъ. Вие ще видите, че въ екзархийския уставъ всичкитѣ служащи и чиновници сж приравнени къмъ чиновницитѣ отъ гражданското вѣдомство и едновърменно ги подчиняватъ къмъ закона за пенситѣ. Ето въ туй отношение г. Вазовъ не е правъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Извинете, азъ поддържахъ тезата, че онии, който получава пенсия, още не значи, че е държавенъ чиновникъ.

Докладчикъ И. Ангеловъ: По отношение автономността на Св. Синодъ вие ще видите, че още учрѣдителното Народно събрание се е занимало съ този въпросъ — какво прѣдставлява отъ себе си Св. Синодъ и какви сж отношенията на Св. Синодъ спрямо държавата. И за да видите, г. г. народни прѣдстатели, какво е мнѣнието на учрѣдителното Събрание по този въпросъ, азъ ще цитирамъ извѣстни извадки изъ неговитѣ дневници, на стр. 216 и 217. Тамъ сж ставали дълги и широки прѣпири върху въпроса, какви сж отношенията на Синода спрямо държавата. На туй мнѣние на учрѣдителното Народно събрание се е противопоставилъ Негово Високопрѣосвещенство Григорий, обаче и той казва, че Св. Синодъ административно е подчиненъ безъ друго на надлежния министъръ. Но Негово Високопрѣосвещенство Григорий се е противопоставилъ да се тури това рѣшение въ протоколитѣ, да се регистрира това нѣщо. Обаче другитѣ народни прѣдстатели, между които сж и г. Михайловски, г. Грековъ, г. Поменовъ, въ послѣдствие сж направили една редакция и ето какво

сж казали. (Чете) „Г. Поменовъ поддържа г. Михайловски да се замѣнятъ въ него членъ думитѣ отъ неправославно въроизповѣдание съ тия отъ всѣко въроизповѣдание, като каза, че църковнитѣ работи и на православнитѣ християни трѣбва да сж подъ върховния надзоръ на надлежния министъръ“.

„Въ отговоръ г. Михайловскому Негово Високопрѣосвещенство, г. Григорий каза, че ако приемемъ да стане това измѣнение, тогава ще противорѣчимъ на 38-я членъ, дѣто се говори за православната църква.“

„Г. Михайловски, напротивъ, казва, че като се подлагатъ подъ надзора на надлежния министъръ работитѣ на неправославнитѣ християни, трѣбва да се подложатъ нему и ония на православнитѣ, иначе, Министерството на духовнитѣ дѣла ще е учрѣдено само за неправославнитѣ християни“. Виждате какъ разсуждава Негово Високопрѣосвещенство Григорий. Г. Поменовъ казва така: (Чете) „Че всичкитѣ работи до духовенството трѣбва да минуватъ прѣзъ надлежния министъръ съ единчката цѣль, за да има той надзоръ надъ духовенството; това право, продължи г. Поменовъ, ако се не даде сега на министра, той, принуденъ отъ обстоятелствата, ще го иска слѣдъ двѣ-три години и тогава ще му се даде.“

„За да се даде край на това разискване, г. Цанковъ каза, че желанието на г. Михайловски и на г. Поменова, да се постави българското духовенство подъ надзора на министра на духовнитѣ работи, се изпълнява, защото даденото отъ г. Грекова изтъкуване, ще се заміне въ протоколитѣ“. Вие виждате, че туй мнѣние ще се запише въ протокола.

Д. Мишевъ: Но въ протокола отъ слѣдующето заседание е друго.

Докладчикъ И. Ангеловъ: Не е друго.

Д. Мишевъ: Има прѣдложение отъ Симеона, което се приема окончателно. Има сжщо и отъ г. Лукьянова декларация.

Докладчикъ И. Ангеловъ: Ако има нѣкой противникъ на това мнѣние, казахъ, това е Негово Високопрѣосвещенство Григорий. Но ето той какво казва: (Чете) „Искахъ думата, г-да, за да отблъсна думитѣ на г. Цанкова и Славейкова, които казватъ, че съ формулата си ние сме искали да съставимъ една независима църква и да направимъ едно отцѣпление. Подозрявамъ, въ тия тѣхни думи, че искатъ да направятъ въпроса по-голѣмъ. Тѣ искатъ да насилитъ тукашното духовенство да покаже отношенията на тукашната църква къмъ другата. Ако искахме това, то щѣхме да го кажемъ тѣй, както е казано въ ромжиската конституция. Ромжиската църква не зависи административно отъ никоя друга външна църква. Нашитѣ отношения, г-да, ще се опрѣдѣлитъ съ особенъ уставъ“.

Вие разбирате, че той иска да каже, че ако ние искаме да се отдѣлимъ и да бѣдемъ независими, ние ще го кажемъ тѣй, както е казано въ ромжиската конституция, но ние не желаемъ такова нѣщо, ние не искаме да се отдѣляме отъ държавата.

Д. Мишевъ: Тѣ се подозираха, че искатъ да отдѣлятъ особена църква за княжеството.

Докладчикъ И. Ангеловъ: Както ви казахъ, и Стоиловъ, и Цанковъ, и Михайловски и Поменовъ, всички сж били съгласни съ туй мнѣние.

Д. Мишевъ: На края е взето съвършено друго рѣшение. Има и другъ протоколъ, когато се явяватъ Симеонъ и Лукьяновъ, които разясняватъ тѣзи въпроси. Вие говорите само за началото.

Докладчикъ И. Ангеловъ: Така щото, даже и учредителното Събрание е разрѣшило въпроса, че Синодътъ е подчиненъ на държавата. И ние въ комисията разрѣшихме въпроса, че Синодътъ е подчиненъ на държавата. И като разрѣшихме тъй въпроса, тогава дойдохме до заключението, че г. Мишевъ е чиновникъ. Г. Вазовъ казва, че Синодътъ прѣдставлява нѣщо отдѣлно. Може да прѣдставлява нѣщо отдѣлно по отношение на каноническитѣ правила и каноническитѣ устава, въ духовното отношение, но въ никакъвъ случай въ административно отношение. Както виждате, още тогава хората, които сѣ създавали конституцията, сѣ третирали този въпросъ и сѣ го разрѣшили въ положителна смисълъ тъй, както г. Венедиктъ Поповъ го разрѣши въ комисията, когато се повдигна този въпросъ. Ето защо и въ това отношение г. Вазовъ не е правъ. Слѣдователно, и по силата на законитѣ и по силата на положението, на което е застанало още учредителното Събрание, Св. Синодъ не е нищо друго, освѣнъ едно учрѣждение подчинено на държавата.

Прѣдседателствуещъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Йорданъ Йоновъ.

И. Йоновъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Нѣмаше да вземамъ думата по избора, понеже съмъ членъ въ провѣрочната комисия, ако нѣкои отъ господата, които бѣха тамъ присѣдствуващи, не си кривѣха душата по този изборъ. Г. Вазовъ, който често посѣщаваше комисията, не мога добръ да си спомня...

Д-ръ Б. Вазовъ: Не бѣхъ въ комисията.

И. Йоновъ: Азъ не казахъ, че сте били, но посѣщаваше комисията често и не мога да си спомня, да-ли въ сѣщия денъ бѣхте. Това казвамъ. Но азъ не допускахъ никога, г. г. народни прѣдставители, че г. Вазовъ ще дойде да упрекне единъ дългогодишенъ сѣдня като г. Венедиктъ Поповъ, единъ човѣкъ, за когото безспорно и тукъ въ Народното събрание, и вънъ пикой не е казалъ една лоша дума. Ако прѣдседателътъ на русенския апелативенъ съдъ не бѣше дошълъ да изтълкува закона, азъ за себе си — и не само азъ, но и много други — бѣхъ на мнѣние, че г. Мишевъ не ще да е държавенъ чиновникъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Прави сте били.

И. Йоновъ: Вие си спомняте, че г. Венедиктъ Поповъ стана и каза: „Г-да! Азъ отхвърлямъ всѣкакво обвинение противъ г. Мишева за туй, което се каза за него, че вземалъ пари; мене тази работа не ме интересува. Не виждамъ достатъчно данни за касирането му въ това, че е вземалъ хонорари като Ангелъ Серафимовъ или Серафимъ Ангеловъ, но има едно нѣщо, съ което трѣбва да се занимаемъ. На насъ прѣдстои тукъ да провѣримъ и да видимъ, да-ли този изборъ е произведенъ правилно, редовно и законно. Да, и дума не може да става, изборътъ е правиленъ. Сега, втори въпросъ ни прѣдстои: лицата, които сѣ избрани за народни прѣдставители, притежаватъ ли качества да бждатъ такива и може ли ние да ги утвърдимъ“. Всички съ внимание слушахме. Г. Цановъ бѣше до самия г. Поповъ и често си шушуникаха. Най-послѣ г. Венедиктъ Поповъ каза: „Черквата е недѣлима отъ държавата, всѣки, който получава пари отъ тамъ, той е държавенъ чиновникъ. Имаше официални доказателства и данни, че г. Мишевъ е получавалъ пари отъ черквата, той е държавенъ чиновникъ и, слѣдователно, трѣбва да бжде касиранъ“. Подиръ него никой не взема думата и всички единодушно — г. Поповъ сега е тукъ, г. Цановъ е тукъ — вдигнахме ръка. Г. Поповъ гла-

сува, за г. Цанова не мога да кажа, защото бѣше съ гърба си малко къмъ мене, но въ всѣки случай и противъ не бѣше.

Н. Цановъ: Азъ не гласувахъ за касирането на г. Мишева.

И. Йоновъ: Азъ казахъ, че Васъ не ви видѣхъ, но сжщевременно не бѣхте и противъ, защото не станахте да защитите избора на г. Мишева. Това ни даде на насъ да вѣрваме, че го правите като човѣкъ бѣденъ гечсинъ — азъ не ща да излизамъ на лице, защото г. Мишевъ ми е билъ противникъ тамъ, да ме не обвинятъ, но на всѣки случай за негова защита не казахте нито една дума, пъкъ както виждамъ и досега мълчите. Така щото, по въпроса, да-ли г. Мишевъ е билъ чиновникъ или не, азъ поне за себе си се убѣдихъ, слѣдъ това, което г. Венедиктъ Поповъ ни изтълкува и ни даде — и на сжщото мнѣние бѣше, както ви казахъ, болшинството отъ комисията — че е чиновникъ.

Сега, г. г. народни прѣдставители, закачатъ се много работи. Г. Вазовъ ни каза, че нѣма чиновници въ Св. Синодъ. Азъ ще му докажа противното съ дневницитѣ на Народното събрание отъ 1896 г., когато г. Стефанъ Костовъ, секретарътъ на Св. Синодъ, бѣ избранъ за народенъ прѣдставителъ отъ Казанлъшката околия. Можете ли ми каза, г. Вазовъ, какво стана съ него, какъ го счетоха него? Г. Янко Сакжзовъ е тукъ, той бѣше свидѣтель.

Докладчикъ И. Ангеловъ: Ти бѣше ли народенъ прѣдставителъ?

И. Йоновъ: Да, бѣхъ.

Д. Мишевъ: Той е получавалъ заплата по бюджета, утвърденъ отъ Синода.

И. Йоновъ: Моля, г-да! Ще видите, че въпросътъ бѣше тогава за прикази и укази, а нѣмаше дума за бюджетъ. Ще видите отъ дневницитѣ, които сигурно сте чели, че единъ народенъ прѣдставителъ стана и каза: „Г-да! Може да бжде пждаръ, азъ искамъ да ми дадете указъ и приказъ. Има ли такива или нѣма“. Но други казаха друго. И когато поставиха правителството на тѣсно и накараха да стане министъръ-прѣдседателъ, покойниятъ д-ръ Стоиловъ, да каже да или не, не се отговори на г. Янка Сакжзовъ, и най-послѣ ще видите, че Народното събрание рѣшава да се утвърди изборътъ. Собствено той бѣше утвърденъ и азъ ще ви разпрая какъ бѣше утвърденъ. Рѣши се този въпросъ да се отложи, като дадоха право на г. Сакжзова да повдигне въпросъ относлъ. Дойде, г. г. народни прѣдставители, изборътъ на Казанлъшката околия и се докладва отъ г. Боби Лафчиевъ. Отъ г. Возвелиева, сега нашъ другаръ тука, имаше подадена една кон-тестация по този изборъ — защото Янко Сакжзовъ е билъ и тамъ кандидатъ, както се вижда отъ дневницитѣ и е получилъ гласове — и покрай другитѣ нередовности на този изборъ изтъква, че единъ отъ избираемитѣ не може да бжде народенъ прѣдставителъ още по слѣдующата причина, защото е чиновникъ. Работата се нареди малко компийски, трѣбваше тая работа да мине безъ шумъ и гюрултъ. Г. Габровски стоеше тукъ. Г. Лафчиевъ, такъвъ си му е характерътъ, човѣкътъ приказва полекичка, промърмори, мина, „болшинство, приема се“. Хубаво, ама, когато каза прѣдседателътъ: „които приематъ избора въ Казанлъшката околия, болшинство, приема се“, г. Янко Сакжзовъ тогава разбра, че се докладва изборътъ на Казанлъшката околия, веднага ревна, и ето какво стана: (Чете) „Прѣдседателствуещъ Петко Гюргановъ: Понеже никой не иска думата

ще положи на гласуване въпроса. Които приемат станалия изборъ въ Казанлъшката околия, дѣто сж избрани Стефанъ Костовъ, Иванъ Вазовъ и Маню Бояджиевъ, за правилень и редовень, да си вдигнатъ ржката. (Волшинство) Утвърдява се. Докладчикътъ Василъ Димчевъ да се яви да докладва. Янко Сакжзовъ прѣкъсва: (Чете) „Г. прѣдседателю! Искамъ думата по избора въ Казанлъшката околия. Прѣдседателствуващъ Петко Горбановъ: Изборътъ е признатъ вече“. Янко Сакжзовъ вдига гюрутия и най-сетнѣ, безъ да му се даде думата, позволява му се да говори. И тогава всички разбраха защо изборътъ се е докладвалъ тъй лекичко — да се не разберѣ тая работа. Тогава се намѣси отъ опозицията и г. Титоровъ.

Н. Бракаловъ: Народняцитѣ правѣха ли такива работи?

И. Ионовъ: Случва се по нѣкой пѣтъ.

Г. Янко Сакжзовъ казва така: (Чете) „Изборътъ се прие, но ще спомена за едно лице, което фигурира между избранитѣ. (Гласове: Свърши се изборътъ) Знаемъ, че се свърши и че е правилень, затова нѣма да говоря, само ще запитамъ за едно лице Стефанъ Костовъ, което е избрано“. — пакъ вдигатъ гюрутия. Г. Сакжзовъ доказва, че този човѣкъ е чиновникъ и, слѣдователно, не може да бѣде народень прѣдставителъ. Подирѣ бай Вѣлко Нейчовъ иска думата; даватъ му я. Бай Вѣлко казва: „Изборътъ стана, тази работа я видѣхме, ама тукъ има единъ човѣкъ, добъръ приятелъ ми е, симпатичень ми е, г. Костовъ, много добъръ нашъ другаръ е, ама да видимъ има ли право“. Казаха му, че има право, не може, трѣбва да се приеме. Г. Маню Бояджиевъ, който е избранъ заедно съ него, излизатъ да го зашитава. Г. Христо Тодоровъ излиза да твърди противъ, и твърди: сжщото нѣщо, което твърди г. Сакжзовъ. Г. Иовъ Титоровъ надълго и нашироко се обявява противъ него и признава, че г. Костовъ е чиновникъ. Г. Христо Славейковъ, който бѣше избранъ отъ Кюстендилската околия, бившъ министъръ и сега нашъ другаръ, е пакъ на сжщото мнѣние; и той поддържа, че г. Костовъ не може да бѣде народень прѣдставителъ, защото е чиновникъ при Екзархията. Укази, всичкитѣ тѣзи работи, за които г. Вазовъ говори, тогава се изтъкнаха. Най-послѣ, г. г. народни прѣдставители, ето какво става. Г. Бобчевъ бѣше послѣдниятъ. Той не знае какъ, нѣма въ табихета си такава работа, осуетленъ, нито дума не поменува, право или неправо е утвърденъ г. Костовъ, а казва: „Единъ пѣтъ утвърденъ изборътъ, какво право имаме да приказваме?“ Като го туриха натѣсно, каза: „Чакайте, ние сме приели избора за правилень, не можемъ да се връщаме надирѣ, но не можемъ да откажемъ правото на г. Сакжзова да сезира Народното събрание съ този въпросъ, и ние тогава да се произнесемъ“. (Чете) „Прѣдседателствуващъ П. Горбановъ: Счита ли Народното събрание въпроса за изчерпанъ? (Гласове: Счита го) Който счита тоя въпросъ за изчерпанъ, да си вдигне ржката. (Волшинство) Кolkото се отнася до въпроса за избора на г. Костова, ще трѣбва да се сезира Народното събрание наново“. „Г. Сакжзовъ: Нека се вземе рѣшение за това“. „Прѣдседателствуващъ П. Горбановъ: Нѣма нужда отъ особено рѣшение“. И слѣдъ това докладчикътъ докладва другия изборъ. Така стана тая работа. Но сега какво стана съ г. Костова по-нататѣкъ. Г. Костовъ посѣщава Народното събрание до деня, докогато трѣбваше да се утвърди изборътъ. Слѣдъ като се утвърди изборътъ, положи се въпросътъ: да-ли трѣбва да стон тукъ или не. Поставиха го натѣсно и съ пенсията — трѣбва ли да му се одържа за пенсия. Касаше се въпросътъ между депутатския мандатъ и неговата пенсия. Тогава народнитѣ прѣдставители се съгласиха да дойде да

заяви тукъ, да-ли му се правятъ одрѣжки отъ заплатата за пенсия. Защото, ако му се правятъ, той не може да бѣде народень прѣдставителъ, а ако не му се правятъ, да остане тукъ. Г. Костовъ отсъствува, като почнете отъ утвърждаването му, до края на втората редовна сесия въ 1897 г. Накрая на тази сесия трѣбваше да се изтължува, какво трѣбваше да стане съ него. Но трѣбваше пѣкъ да се върнатъ паритѣ, сто кждѣ е работата. Ако се изтължува, че нѣма право да бѣде народень прѣдставителъ, значи неправилно е утвърденъ. Но други казаха: „Нѣма нищо, ние накрая ще го касираме, и помъ го касираме, до деня на касирането — аслж е право — той ще си получи паритѣ“. За да не се вземе рѣшение по този въпросъ, както стана докладътъ по избора, така се прие и оставката на г. Костова. При закриването на сесията, г. Атанасъ Краевъ, тогава народень прѣдставителъ, каза: „Бе джанъмъ, какво става, тукъ има нѣколко околии, които сж останали безъ прѣдставители, понеже депутатитѣ сж си дали оставкитѣ, защо не ги съобщите?“ Шомъ дойдѣше да се съобща за оставката на г. Костова, както ви казахъ, трѣбваше да се вземе едно рѣшение относително неговото положение. Взе се едно рѣшение, доколкуто си спомнямъ — на нѣкои други приятели казаха частно, че при закриването на камарата ще се съобщи, че едн-коя околия е овдовѣла. Но г. Краевъ прибрза и каза: „Какво стана съ оставката на г. Коста Стефановъ?“ — той мѣшаше видинския народень прѣдставителъ съ Стефанъ Костовъ. Г. прѣдседателътъ го поправи: „Не е вѣрно, той е Стефанъ Костовъ, който си е подалъ вече оставката“. Атанасъ Краевъ казва: „Азъ мислѣхъ, че е Коста Стефановъ, нейсе“. Народното събрание се закрива и оставката се съобщава. На неговото вакантно мѣсто се произвежда изборъ.

Сега, станали сж нѣкои работи въ канцеларията на Св. Синодъ и обвиняватъ г. Мишева. Ще ми позволите азъ поне за себе си да кажа, че г. Мишевъ е правъ, като твърди, че въ тѣзи поправки, въ тѣзи нареждания той хаберъ нѣма, и не е способенъ на тая работа, защото тамъ, както виждате, има единъ способенъ човѣкъ отъ по-рано. Г. Стефанъ Костовъ, секретарътъ на Св. Синодъ, който е лежалъ отъ сжщата болестъ, не знаеше ли какъ да нареди тая робата? Както виждате, наредилъ я много добръ — създава втора глава въ синодалния бюджетъ, . . .

Д. Мишевъ: Той не е вече чиновникъ на Синода.

И. Ионовъ: Моля Ви се. — . . . за да не дойде да поставятъ въ сжщото положение г. Мишева, както поставиха едно врѣме него. Тази работа е много ясна.

Той я е наредилъ човѣкъ много хубаво. Г. Костовъ не е вчерашень. Той нагласилъ работата и казалъ на Мишева: бѣди спокоенъ, архивата е наредѣ, създадохъ бюджетъ съ двѣ глави: първата глава пращамъ за утвърждение, а втората глава не пращамъ.

М. Ничовъ: Г. Костовъ не е въ Синода отъ 2—3—4 мѣсеца.

И. Ионовъ: Азъ не говоря за сега, азъ говоря, кога е създадъ бюджета. Когато г. Мишевъ, Вашиятъ дѣдо, е постѣпилъ тамъ, тогава г. Костовъ бѣше ли?

Д. Мишевъ: Бѣше.

И. Ионовъ: Е, видѣ ли? Искамъ да кажа, какъ се е наредило и какъ уважаемиятъ г. Мишевъ много справедливо е заявилъ: „Азъ не искамъ да бѣда чиновникъ. Ако искамъ да бѣда чиновникъ, ще седа тамъ. Азъ искамъ да бѣда свободень“. Защо? Защото ще пострадамъ съ пенсията. Той му казва: „А бе джанъмъ, ти не бери грижа, азъ ще я нареди тази

работа; азъ ще ѝ намѣря колая, хемъ вѣлжѣтъ да бѣде ситъ, хемъ агнето — цѣло“. Така и станало. Нѣма защо да обвиняваме г. Мишева въ тази работа. Тя е наредена, нагласена така, да може да се взема и пенсия, и заплата.

Сега, г. г. народни прѣдставители, имаше и други закачки, за които тукъ не му е мѣстото, но понеже се повдигнаха, ще кажа и азъ нѣщо. Каза се, че имало и нѣкои други, които вземали хонорари и възнаграждение отъ Св. Синодъ, а не само г. Мишевъ. Отъ тази работа, както виждате, не трѣбва да се обижда г. Мишевъ. Много добръ забѣлжамъ единъ отъ нашитѣ другари, че тамъ г. Костовъ си е нагласилъ работата и всѣки, който е билъ ищахлия да пише по нѣщо, той е плащалъ, защото нито върху него ще хвърлятъ обвинението, нито върху тия, които ще взематъ, тъй като тѣ ще ги взематъ подъ едно чуждо име. Сега, ще има ли и за него една частъ или нѣма да има, остава вие да сѣдите, отъ това, да-ли той е способенъ или не за тая работа. Но тукъ се изтъкнаха фактитѣ, че не само на Мишева сѣ давали пари срѣщу списването на нѣкакви книги, но и на г. Данаилова. Азъ, за честта на г. Данаилова, нѣма да обикалямъ онова име, ще си му го кажа право въ очитѣ и ще остава на него при другъ случай, ако не сега, да дойде да ни каже вѣрно ли е всичко това? Защото има тукъ, въ София, г. г. народни прѣдставители, едно етическо дружество го викатъ по купешки, което азъ не разбирамъ, и по всѣка вѣроятностъ г. Костовъ трѣбва да прави честъ на това дружество, като членъ, и възможно е и г. Данаиловъ, като професоръ, на ме е страхъ да не попадна и азъ вътрѣ. (Общъ смѣхъ)

Н. Бракаловъ: Членски вноски има ли въ това дружество?

И. Йоновъ: Щомъ има такива членове, не може да нѣма и членски вносове.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Лични обяснения не се позволяватъ.

И. Йоновъ: Моля Ви се, когато се касае за мене, не бийте звѣнца. Сега, понеже противъ мене се вика и пише много и нѣкои казаха, че не права честъ на това Народно събрание, азъ трѣбва да видя кои ми сѣ другаритѣ въ това Народно събрание. Азъ не обвинявамъ, моля г. Данаилова да излѣзе да ме опровергае, и азъ ще поискамъ извинение.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Работата на г. Данаилова не интересува Народното събрание.

И. Йоновъ: Сега, г. г. народни прѣдставители, г. Мишевъ ни изтъкна и другъ единъ фактъ, за който азъ трѣбваше да спомена малко по-рано — че той има заслуги. Това е вѣрно, никой не може ги откаже. Спомена за покойния си синъ. Вѣчна му память, никой нищо лошо не може да каже за него и, както каза прѣди малко докладчикътъ г. Ангеловъ, това му прави честъ, че той отиде да мре за свободата на своитѣ брати, и неговото име, неговата память нѣма да се забрави и да умре така, както на всички герои. За жалостъ е едно: че когато г. Мишевъ изпрати своя синъ, и той остави коститѣ си, другаритѣ на г. Мишева, подобно на него, членове отъ сѣщото това етическо дружество, намѣриха топло мѣсто тукъ. Прѣдседателтъ на бившето Народно събрание прѣвъ демократическо врѣме, г. д-ръ Ораховацъ, бѣ така любезенъ и добъръ да бѣде съ 800 л. заплата на мѣсецъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Това не интересува Народното събрание.

И. Йоновъ: Г-жа Ораховацъ съ 600 л. на мѣсецъ и синътъ на г. Ораховацъ съ 300 л. на мѣсецъ, а синътъ на г. Мишева да мре на бойното поле! (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсниа центъръ)

Н. Бракаловъ: (Къмъ прѣдседателствующия) Какво защитаващъ г. д-ръ Ораховацъ? Да бѣше за д-ръ Русева, нѣмаше да биешъ звѣнца. Нека говори човѣкътъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Азъ никакъ не го защитавамъ.

И. Йоновъ: Когато нашитѣ другари отъ земледѣлската дружба хвърлиха упреци върху Св. Синодъ, азъ казахъ, че нѣма да го защитавамъ, защото Св. Синодъ нѣма нужда отъ моята защита. Ние сме навикнали всѣкога да казваме: мишкитѣ изядоха сиренето, мишкитѣ пробиха чувала. Но е вѣрно. Всички знаете, че не е така. Защо да обвиняваме цѣлия Св. Синодъ, защо да обвиняваме светитѣ старци, защо да не му кажемъ името на онзи, който е виновенъ. И тукъ, когато се касае за такъвъ въпросъ пакъ така правимъ. Ще кажемъ: демократическата партия. Ами кажете кои сѣ, да могатъ да излѣзатъ да се защитятъ. Защо да хвърляме петно върху цѣла една партия? Не-уже-ли нѣма честни хора въ тая партия да излѣзатъ и да се защитятъ? Г. Вазовъ, въ защита на г. Мишева, каза: „Какъ смѣете да дойдете да се нахвърляте върху единъ човѣкъ, който има заслуги?“. Най-малко на Васъ, г. Вазовъ, се пада така да говорите. Ако е въпросъ за хора съ заслуги, покойниятъ Стамболовъ, който имаше най-големи заслуги прѣдъ това отечество, който е писалъ и се е борилъ прѣди да бѣде освободена България, вие не го пуснахте да излѣзе отъ България, но оставихте да го съсѣкатъ на улицата. Съ туй оплатихте на човѣка, който е заслужилъ най-много. Вие ли имате право да дойдете да защитавате г. Мишева? Но работата излѣзе друга, че вие мислите какво г. Мишевъ ще дойде при васъ. Халалъ да ви е! Азъ вървамъ, че никой нѣма да ви се разсърди, защото и така е билъ половината при васъ и половината при демократитѣ. Но да дойдете по такъвъ начинъ да си кривите душата, когато знаете какво е рѣшено въ ваше врѣме, когато знаете мнѣнието на г. Венедикта Поповъ, това какво показва?

В. Поповъ: Моего мнѣние не е мѣродавно.

И. Йоновъ: Въ всѣки случай, за мене е мѣродавно, защото сте единъ бившъ прѣдседателъ на апелативенъ сѣдъ и азъ съжалявамъ, че се отказвате отъ Вашето мнѣние, което поддържате, и цѣлата комисиия се съгласи съ Васъ.

В. Поповъ: Още е въпросъ, да-ли съмъ се отказалъ или не.

Н. Бракаловъ: Значи, и тъй, и тъй може.

И. Йоновъ: Г. г. народни прѣдставители! Както виждате отъ документитѣ, този въпросъ е билъ разискванъ други пѣтъ. Азъ бихъ искалъ да попитамъ г. Мишева: какво цѣше да прави, ако не му стигаха 4—5 мѣсеца за пенсия? Цѣше ли да каже: „Да ми се правятъ одрѣжки?“. Цѣше, защото има нужда. Днесъ какво прави? Казва: „Недѣйте ми прави одрѣжки“. Защо? „Защото ще ми отнематъ пенсията“. И е много правъ. И отъ всичко се вижда, че така нареждатъ, приематъ и установяватъ. Самъ г. Мишевъ не отказва това. За доказателство, че г. Мишевъ искаше да мине по пѣтя на г. Костова, служи заявлението за неговата оставка, ...

Д. Мишевъ: Кждѣ има заявление?

И. Йоновъ: . . . което сега е на масата прѣдъ г. министъръ-прѣдседателя, въ което казва: „Приемете ми оставката отъ народното прѣдставителство, само недѣйте разисква“. Уважаемиятъ неговъ зетъ, г. Ничовъ, дойде да моли и да казва . . .

М. Ничовъ: Моля г. министъръ-прѣдседателя да стане и да обясни този въпросъ.

Д. Мишевъ: Азъ го моля да прочете оставката.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Нѣма оставка.

И. Йоновъ: Нѣма, но имаше заявление да му се приеме оставката.

М. Ничовъ: Азъ зная какво мисли г. министъръ-прѣдседателъ по този въпросъ; той не е на Вашето мѣние, нито на мѣнението на болшинството.

И. Йоновъ: Ама не забравяйте, че Ви слушахъ, като говорихте. Азъ чухъ, какво казахте Вие: „Да се приеме оставката на дѣдото и да се свърши тази работа“. Защо? Защото така е станало съ Стефана Костовъ. Това е фактъ — шейтанъ пише еди исе, тепси мерданда — нѣма какво да криете. Фактъ е, че г. Мишевъ е получавалъ пари отъ държавата, фактъ е, че провѣрочната комисиия, слѣдъ като изчерпи всички тия свѣдѣния, които сж нужни, го признава за чиновникъ и, като такъвъ, той не може да бѣде народенъ прѣдставителъ, и го касира. Азъ моля Народното събрание да приеме рѣшението на провѣрочната комисиия така, както се докладва отъ г. докладчика — г. Мишевъ да бѣде касиранъ като народенъ прѣдставителъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Захари Ангеловъ.

З. Ангеловъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Прѣдстои ни да разгледаме избора на Видинската избирателна колегия и да прѣцѣнимъ ония нередовности, които се отнасятъ било до избора, било специално до кандидатурата на известни депутати, които опорочаватъ самата кандидатура. Ето защо, дългъ се налага намъ да се въоръжимъ съ оная строгостъ, съ оная безпристрастностъ, която е нужна на въѣжго отъ насъ, за да дадемъ една истинска прѣцѣнка на въпроса.

Г. г. народни прѣдставители! Ако разровимъ днесъ дневниците на миналитъ Народни събрания, на миналитъ парламенти по този въпросъ, ние ще се доберемъ до факти, които сж най-печални. Въ тѣхъ се намиратъ случаи, които показватъ, какъ народнитъ прѣдставители отъ болшинството, като сж се увличали отъ партийни страсти, често пкти съ своя вотъ сж ставали изразъ на управляющитъ болшинства и сж тѣпкали най-грубо правата на меншествата. Такива случаи има много, случаи, които, за жалостъ, въ нашия български парламентъ сж нѣща обикновени. Но единъ близъкъ случай, случаятъ съ касирането земледѣлската листа въ Софийската избирателна колегия, потвърждава това. Ние не можемъ да не отбѣлѣжимъ подобни случаи, които въ нашия парламентъ сж нерѣдки и заслужаватъ внимание при разглеждането на този въпросъ. Но по този случай дълженъ съмъ да напомня, че ние трѣбва да се въодушевяваме отъ дълга, който ни налага нашиятъ постъ, отъ оная дългъ, който трѣбва да стои винаги прѣдъ очитъ ни, който ни сочи правдата и истината, която е прокарана въ духа на самия законъ. И, като подчертавамъ тая мисль, азъ бързамъ да пристѣпя къмъ сжщността на самия въпросъ, старейки се, по възможностъ, да бѣда повече обективенъ.

Г. г. народни прѣдставители! Случаятъ съ г. Мишевия изборъ, който докладва неотдавна г. докладчикътъ на провѣрочната комисиия, е отъ такова естество, щото ние не можемъ повече да се колѣбаемъ по този въпросъ. Фактитъ, които се излагатъ отъ г. докладчика на самата провѣрочна комисиия, допълнени още отъ мнозина отъ говорившитъ оратори, доказватъ, какво г. Мишевъ, въ качеството си на народенъ прѣдставителъ, сега като такъвъ, е получавалъ държавна заплата, която е несъвмѣстима съ неговия мандатъ; нѣщо повече: — той е получавалъ въ сжщото врѣме и държавна пенсия, той е получавалъ и други още добавки — нѣколко заплати, тѣй да се изразя на простъ езикъ. Като хвърлимъ погледъ върху тия негови приходи, ние правимъ слѣдната смѣтка: отъ редакторство на „Църковенъ вѣстникъ“ — 6.000 л., отъ хонораръ — 2.000 л., отъ пенсия — 3.600 л., отъ депутатство, ако допуснемъ една редовна сесия — 2.400 л.; всичко събрано — 14.000 л., г-да! Ние не му завиждаме, обаче когато той днесъ е народенъ прѣдставителъ, когато тоя въпросъ се повдига прѣдъ общественото мѣние, когато се разслѣдватъ смѣтките на Св. Синодъ, г. Мишевъ и българското общество не бива да търпятъ такова едно нѣщо. Често пкти жие когато сме повдигали въпросъ за прѣмахване пенсиятъ за изслужено врѣме, намъ се възразяваше: „Г-да! Единъ чиновникъ, който служи 15—20 години на държавата, той се изнурява, той остарява, не можъ да работи повече. Кой ще храни дѣцата му?“ А сега какво виждаме? Г. Мишевъ, старецъ, който вече е прѣхвърлилъ 50 и повече години, който ужъ трѣбва да е достатъчно остарялъ и изнуренъ, приbralъ е на прѣдъ си не една длъжностъ, и не двѣ, а четири. Значи, г. Мишевъ има неимовѣрно голѣма енергия, той има достатъчно трудолюбие, за да може да държи толкова служби, тѣй да се изразя, да издържа толкова трудъ и да се поддържа, и да получава такива суми.

Д. Мишевъ: Това е прѣстѣпление!

З. Ангеловъ: Ето защо, това иде да отхвърли обвинението противъ насъ, като твърдимъ, че хора до 40—50 години могатъ да прѣминатъ и безъ пенсия, че могатъ да се поддържатъ и отъ своя трудъ. Но ще кажете: „Това не е вѣрно“. Българскиятъ народъ, г-да, като погледне една такава сума, получавана по какъвто и да е начинъ, съ право или безъ право, той не може да не хвърли подозрѣние както върху г. Мишева, така сжщо и върху държавата, която му спомага да се ползува отъ подобни суми. Българскиятъ народъ, който е привикналъ, който се е убѣдилъ да подозира, той подозира съ право, защото често пкти държавата на одного дава съ двѣтъ рѣци, а често пкти другото изритва на улицата и не му дава ни най-малката сума, която му е по трѣбна, за да се поддържа.

Но ще каже той: „Даватъ ми я, вземамъ я“. Право има: „Не е лудъ оня, който яде два зелника, а оня който му ги дава“. А г. Мишевъ, колкото и да е въ правото си по тоя въпросъ, колкото и да поддържа, че той правилно и заслужено получава тази сума, понеже тя е значителна, понеже тя вече се подозира и отъ парламента, и отъ цѣлото общество, той трѣбва да направи една малка жертва, той трѣбва да стори единъ малкъ рискъ и да се откаже, ако не отъ това или отъ онова и отъ всичко, поне да се откаже отъ мандата си, защото той го е взелъ несправедливо, защото той е неправиленъ. Г. Мишевъ трѣбва да напусне прѣдставителския си мандатъ, защото е достатъчно възрастенъ, защото е поелъ доста много работи и, споредъ насъ, той трѣбва да го отстъпи на другъ по-достоеенъ човѣкъ, по-младъ, който съ по-голѣмо достойнство, съ по-

голяма енергия ще изпълнява ония свои свети обязанности, които прѣмо му сѫ възложени.

Г. г. народни прѣдставители! Като давамъ такава присяда на г. Мишева, азъ отъ името на земеделѣската група смѣя да напомня, че земеделѣската група по този въпросъ се изказва ясно и категорично; че тя въпрѣки това, че г. Мишевъ е членъ на опозиционна група, която, споредъ нѣкои, може да ни се яви въ защита, ние не се свѣнимъ да се обявимъ противъ нея, защото нуждитъ на закона и на справедливостта го изискватъ. Ето защо, ние струваме тая жертва.

А. Крушковъ: Немѣ това е жертва? Това е дългъ.

3. Ангеловъ: Ето защо, азъ намѣрвамъ за необходимо да обърна вашето внимание и върху едно друго обстоятелство. Въ нашата паметъ още е прѣсно впечатлението отъ касирането на земеделѣската листа — впечатление, казвамъ, което се разнесе, което се почувствува отъ цѣлия български народъ.

Отъ дѣсницата и дѣсния центъръ: А-а-а!

3. Ангеловъ: И изрази въ многобройни протести и резолюции.

А. Крушковъ: Тѣ сѫ заржчани.

3. Ангеловъ: При тоя случай, правителственото болшинство, като сподѣляше възгледа, че трѣбва да касира за една формална грѣшка цѣлата земеделѣска листа, то стори единъ грѣхъ, като по този начинъ имате отъ Народното събрание и ония, които не сториха никаква грѣшка, които имаха право да бждатъ и днесъ тукъ. Сега ние имаме другъ случай, който можемъ да сравняваме съ оня. При първия случай единъ или нѣколко другари отъ една листа сж се провинили формално, като не изказали съгласието си при завѣрката на кандидатурата имъ. При тоя случай — едно лице, единъ кандидатъ изказалъ съгласието си, обаче днесъ се доказва, че той нѣма право да бжде въ парламента, че той погрѣшно се е кандидатира, а при онзи случай, лицата, които сторили грѣшка, само защото не изказали съгласието си, въпрѣки това, че днесъ ги нѣма въ парламента, тѣ по право можеха да бждатъ въ него и, ако не бѣха касирани, тѣ трѣбваше да бждатъ въ парламента, защото тѣ иматъ право на кандидатство. При първия случай единъ или нѣколко кандидати станали причина за унищожението на цѣлата листа, за изпѣждането на ония кандидати, които имаха право да бждатъ тукъ, а при този случай правителственото болшинство защитава възгледа, че трѣбва да се касира само единъ кандидатъ, който не би трѣбвало да влѣзе въ парламента.

П. Даскаловъ: Ама при оня случай има опорочване на цѣлата листа; онова е свързанъ другъ въпросъ.

3. Ангеловъ: Ние не искаме да касираме цѣлата демократическа листа. И по-рано, когато бѣше въпросъ за касирането на земеделѣската листа, ... (Глъчка)

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да.

3. Ангеловъ: ... ние сподѣляхме възгледа, че единъ кандидатъ, който се е провинилъ въ кандидатирането, не може да опорочи цѣлата листа, и сега сподѣляме сжщото; само кандидатътъ, който се е провинилъ, трѣбва да отговаря, само той трѣбва да стане жертва. Ние сме послѣдователни. Вие,

обаче, поддържахте тогава противното. Вие искахте, за хатѣра на единъ кандидатъ, съ маловажна грѣшка, да опорочите цѣлата листа, а сега държите тъкмо обратното: кандидатътъ трѣбва да стане жертва. Вие не сте послѣдователни.

Н. Бракаловъ: Вие на какво сте мнѣние? Да се касира цѣлата листа ли?

3. Ангеловъ: Азъ казахъ, че ние не поддържаме, че трѣбва да бжде касирана цѣлата листа, обаче длъженъ съмъ да изтъкна поведението, което вие държахте тогава, защото ние трѣбва да държимъ смѣтка за него. Вие не бѣхте послѣдователни. Вие тогава приложихте една мѣрка, която не можете вече да приложите, която се срамите да приложите при другъ случай, и азъ вѣрвамъ, че тази мѣрка другъ пътъ нѣма да се употреби.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Свършватъ ли, г. Ангеловъ?

3. Ангеловъ: Азъ казахъ, че ние не поддържаме, която вие захвърлихте, нѣма вече да я приемете, тя ще рѣждася, тя ще остане и, може-би, слѣдъ години поколѣнието ще я потърси само, за да я сложи въ музея на българския парламентъ. Ние, обаче, днесъ сподѣляме съ васъ оня възгледъ, който вие сподѣляте; ние не идемъ да ви правимъ опозиция тогава, когато законността и справедливостта не го изискватъ. Ние не можемъ да ви правимъ на имать, и съ това ние доказваме, че ратуваме повече за справедливостта, за законността, за оная правда, която трѣбва да вирѣе тукъ, въ парламента. Ето защо, мога да забѣлѣжа, че вие съ това си поведение, съ което сега третирате този изборъ, вие правите една отстъпка отъ прѣдишнитѣ си замисли и грѣхове, вие се корегирате, г-да.

С. Момчевъ: Поправятъ се.

Й. Веселиновъ: Ама по вашитѣ понятия.

3. Ангеловъ: Азъ съмъ увѣренъ, че правителственото болшинство, слѣдъ тоя изборъ, напуца страститѣ и злобата и трѣгва въ пѣтя на истината и законността. Надѣя се за въ бждѣще, че правителството ще бжде още по-толерантно и още по-справедливо и законно. Ние, земеделѣската група, за свидѣтелствуваме съ това си поведение своята законност и справедливостъ. Земеделѣската група изпълнява своя дългъ и ще слѣдва тоя пътъ. Ние очакваме и другитѣ групи тоже да поддържатъ оная идея, и по този начинъ да може да се прѣмахне всичко онова, което е тормозило българския парламентъ, като се оставимъ отъ всички партийни страсти, отъ всички партийни еджи и трѣгнемъ въ пѣтя на законността и справедливостта. (Ржкоплѣскане отъ лѣвия центъръ)

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. д-ръ Йосифъ Фаденхехтъ.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Азъ взехъ думата, за да мотивирамъ вота на групата, къмъ която принадлежа, и да изтъкна прѣдъ почитаемото народно прѣдставителство съображенията, поради които смѣтамъ, че на поставения отъ провѣрочната комисиия въпросъ, да-ли трѣбва да се признае, че видинскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Димитъръ Мишевъ, като държавенъ чиновникъ, трѣбва да бжде касиранъ, ние трѣбва да дадемъ отговоръ отрицателенъ. Трѣбва да признаемъ прѣдъ васъ, че когато азъ чухъ, че се повдига въпросъ въ комисията, азъ самъ,

прѣди да изуча въпроса, доколкото можяхъ, се колѣбаехъ между едното и другото мнѣние, но мисля, че заключението, до което дойдохъ и което ще искамы да мотивирамы прѣдъ васъ, г. г. народни прѣдставители, е заключение, което единствено може въ случая да се оправдае съ нашитѣ закони, съ изричнитѣ текстове у насъ, и че, слѣдователно, туй разрѣшение на въпроса, което азъ и групата, къмъ която принадлежа, считаме за правилно, е дѣйстви-телно правилното разрѣшение на поставения въпросъ. За мене не е важна личността на г. Мишева, да-ли той има заслуги или нѣма заслуги, да-ли той получава заплата отъ много мѣста, или не получава, и да-ли той дѣйствително може да бѣде пароденъ прѣдставителъ, защото получава 14.000 л. годишенъ доходъ, или повече или по-малко — това, мисля, нито мене може да интересува, нито васъ, г. г. народни прѣдставители, защото азъ мисля, че и вие, когато вдигнете рѣка за касирането на г. Мишева, ще го направите не затуй, защото той има задъ себе си тази или онази политическа дѣятелностъ, която можемы да я одобримъ или да не одобримъ. Азъ лично поне съмъ ималъ случай да влизамъ въ споръ доста острѣ и поставенъ даже на лична почва съ г. Мишева, по врѣмето на изборитѣ въ 1908 г. — азъ и сега мисля, че по този споръ азъ бѣхъ правиятъ — но при все това, азъ считамъ за дългъ да се абстрахирамы отъ личнитѣ отношения и отъ онова, което се е случило въ миналото между мене и г. Мишева на политическа почва, да се абстрахирамы, казвамы, отъ всичко това, и щомъ съмъ се убѣдилъ, че възгледътъ, до който дойдохъ, е правилниятъ, да го поддържамъ прѣдъ васъ и да изтъкна съображенията си за него.

Въпросътъ се ясно поставя отъ провѣрочната комисия, макаръ че г. докладчикътъ въ изложението си изтъкна и редъ други съображения и факти, данни, които, споредъ моето мнѣние, нѣматъ никакво съотношение къмъ въпроса, който има да се разрѣшава. Единъ е само въпросътъ: е ли г. Мишевъ държавенъ чиновникъ, попада ли той подъ наредбата на чл. 47 пунктъ 5 отъ избирателния законъ, въ който е казано, че не могатъ да бѣдатъ избрани за народни прѣдставители „държавнитѣ чиновници, съ изключеніе на министритѣ“? И, разбира се, въпросъ се поставя още, да-ли той не попада подъ нѣкои отъ другитѣ пунктове на чл. 47, защото има и други категории лица, които поради службата, която заематъ, поради работата, която вършатъ, не могатъ да бѣдатъ народни прѣдставители.

Отъ онѣзи данни, които изнася прѣдъ Народното събрание г. докладчикътъ на провѣрочната комисия, се установява, споредъ мене, слѣдното: че г. Мишевъ е билъ назначенъ отначало съ протоколирано рѣшение на Св. Синодъ — дати сега да не споменавамъ — за единъ периодъ отъ четири години, да редактира издавания отъ Св. Синодъ „Църковенъ вѣстникъ“, като слѣдъ едно прѣкъсване на тази работа, поради туй, че г. Мишевъ е поелъ поста на екзархийски секретаръ, ако не се лъжа, пакъ се е върналъ тукъ и наново е билъ ангажиранъ отъ Св. Синодъ при условие, да му се плаща по взаимно споразумѣние едно опрѣдѣлено възнаграждение или заплата го наречете — за мене терминътъ не важи — годишна заплата, мисля, отъ 7.200 л. и напоследъкъ 6.000 л., като е билъ ангажиранъ пакъ за четири години. Установява се, така сѣщо, че г. Мишевъ си е давалъ нѣколко пѣти оставката, но е билъ убѣждаванъ да остане — обстоятелство, което сѣщо така за мене нѣма абсолютно никакво значение. Важното е, че когато той е билъ избранъ за пароденъ прѣдставителъ и когато е такъвъ днесъ, той още продължава да бѣде редакторъ на „Църковенъ вѣстникъ“, защото нѣма данни, че е приета оставката му.

Д. Мишевъ: Приета е.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Може да е приета. Установи се така сѣщо отъ тѣзи данни, отъ удостоверенията, които сѣ прѣдставени, отъ отговоритѣ, които сѣ дадени отъ канцеларията на Св. Синодъ, както и отъ отговора, който е даденъ отъ ревизионната комисия при Св. Синодъ, че „Църковенъ вѣстникъ“ се издържа по бюджета на Св. Синодъ, гл. II, която съдържа приходъ и разходъ за издаването на „Църковенъ вѣстникъ“. И азъ ще се спра най-напрѣдъ на тази констатация. Св. Синодъ има бюджетъ, по гл. I на който разходва за възнаграждение на синодалнитѣ архиереи, за секретаръ на Синода и т. н. — разходи, които се отнасятъ до управлението на Синода, а тази година, настоящата — и до управлението на Екзархията. Тази гл. I отъ синодалния бюджетъ въ разходната си частъ се опрѣдѣля отъ Синода, а въ приходната си частъ, която не фигурира въ бюджета на Синода, се урежда отъ държавния бюджетъ — гл. II по Министерството на външнитѣ работи и изповѣданията, дѣто има едно особено перо: както е извѣстиято, по чл. 174 отъ екзархийския уставъ, се опрѣдѣля една сума за издържането на Българската екзархия и на Св. Синодъ. Въ синодалния бюджетъ приходитѣ и разходите за издаването на „Църковенъ вѣстникъ“, който споредъ отговора на Св. Синодъ е издание на послѣдния, сѣ опрѣдѣлени въ гл. II. Тази гл. II — това е констатирано, чини ми се, че не се оспорва отъ никоя страна — не отива въ Министерството на външнитѣ работи и изповѣданията, защото асма и нѣма нужда да отива тамъ. Приходътъ е отъ абонamenti, отъ нѣкои тамъ недобори, ако се не лъжа, 24 или 25 хиляди лева, които се балансирайтъ съ толкова, 24 или 25 хиляди, съ извѣстенъ излишъкъ — то зависи вече отъ реалното упражненіе на този бюджетъ — които разходи сѣ между другото, именно за плащането на г. Мишева, като редакторъ на „Църковенъ вѣстникъ“, 6.000 и 7.200 л. годишно.

Пита се сега, при тѣй констатиранитѣ факти, може ли да се счита — това е първиятъ въпросъ — че г. Мишевъ е чиновникъ на Синода въ този смисълъ, въ който е напр. чиновникъ на Синода неговиятъ секретаръ? Г. г. народни прѣдставители! Нис имаме аналогични случаи и въ държавното управление. Напр., при Военното министерство се издава единъ „Воененъ журналъ“, Министерството на народната просвѣта издаваше до неотдавна „Сборникъ на народнитѣ умотворения“, издава сега и „Училищенъ прѣгледъ“. Доколкото азъ зная, „Воененъ журналъ“ се редактираше до прѣди извѣстно врѣме отъ г. Рача Славейковъ, който, бидейки пенсионеръ, получаваше мѣсечна заплата, мисля, 200 или 300 л. за редактирането му.

П. Генадиевъ: Той бѣше администраторъ.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Макаръ да е администраторъ, нищо не значи. Слѣдователно, получаваше заплата за редактирането или администрирането на този „Воененъ журналъ“, издание на Военното министерство, значи на държавата.

П. Даскаловъ: Мислите ли, че той ако бѣше избранъ, не щѣше да се повдигне пакъ въпросъ за неговото касиране?

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Именно, на този въпросъ ще се спра. — Той е получавалъ пенсия, значи той не е признаванъ, не е считанъ отъ компетентнитѣ учрѣждения, каквито сѣ Върховната смѣтна палата и Пенсионното управление, за държавенъ чиновникъ, бидейки редакторъ или администраторъ на едно издание на Военното министерство. И много ясно защо

— защото въ качеството си на редакторъ, условенъ за едно опрѣдѣлено врѣме съ една заплата, която се уговаря по общо съгласие между Военното министерство и редактора, не може последниятъ да бѣде считанъ за лице, което върши държавна служба.

Докожкото ми е извѣстно, когато се е издавалъ „Сборника на народнитѣ умотворения“ отъ Министерството на народната просвѣта, дълго врѣме е билъ редакторъ, ми се чини, г. д-ръ Шишмановъ, при стоемето на който, собствено, въ министерството като началникъ на отдѣление е почнало издаването на тоя сборникъ; той е получавалъ заплата, независимо отъ заплатата, която е получавалъ като началникъ на отдѣление при Министерството на народната просвѣта.

Х. Г. Поповъ: Само че, г. Фаденхехтъ, г. Рачо Славейковъ е сътрудникъ на „Военни извѣстия“, а редакторитѣ сж всѣкога военни лица. Недѣйте смѣсва двѣтѣ качества, защото лоша услуга правите на г. Мишева.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Не всѣкога редакторитѣ сж били военни лица; днесъ сж такива. Може да е редакторъ, може да е сътрудникъ, може да е администраторъ.

И. Т. Поповъ: Редакторътъ всѣкога е военно лице.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Сега е военно лице; сега е дѣйствующъ офицеръ.

И. Т. Поповъ: Всѣкога е билъ.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Рачо Славейковъ, кажете го, че е билъ администраторъ; значи, той е билъ на извѣстна работа при „Воененъ журналъ“ и е получавалъ една заплата отъ държавното съкровище, но получавалъ е заплата не за да върши една държавна служба, а за да ръководи едно частно издание на Военното министерство, и, като такъвъ, той не би могълъ да се счита като държавенъ чиновникъ, не е считанъ такъвъ, защото, иначе, не би могълъ да получава пенсия.

П. Даскаловъ: Комшийски много работи сж ставали. Така че ако вземемъ да подиримъ и за г. Шишманова, и тамъ пакъ — въ редактирането на министерския сборникъ — ще намѣримъ комшийски работи.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Щомъ е така, изданието на Св. Синодъ „Църковенъ вѣстникъ“, което издание се поддържа отъ приходитѣ на самия вѣстникъ, независимо отъ това, дали прѣкоя година ще има излишъкъ или ще има дефицитъ — установено е, че прѣвъ всичкото врѣме е ималъ излишъкъ, само една година е ималъ дефицитъ, който е билъ покритъ съ излишъка отъ абонаментитѣ слѣдующата година — независимо отъ това, казвамъ, „Църковенъ вѣстникъ“, като издание на Св. Синодъ, е едно издание частно и онѣзи хора, които работятъ около това издание, съ една заплата уговорена между Св. Синодъ и тѣхъ, не могатъ да се считатъ, споредъ моето разбирание, за чиновници на Синода. Прѣди всичко, г. Мишевъ е ангажиранъ за четири години съ опрѣдѣлена заплата, уговорена по взаимно съгласие. Някогашъ единъ чиновникъ не може да бѣде ангажиранъ за опрѣдѣлено врѣме — изключение се допушта у насъ само за чужди подданици, които асж само по изключение се приематъ на служба, по контрактъ. И не може да се опрѣдѣли на чиновника заплата по взаимно съгласие. По тѣзи съображения, ще трѣбва да се приеме, че г. Мишевъ, като редакторъ на „Църковенъ вѣстникъ“, не е чиновникъ на Синода, какъвто е неговиятъ секретаръ. И даже ако прие-

мемъ, че чиновникитѣ на Синода иматъ характеръ на държавни чиновници и, слѣдователно, като такива, попадатъ подъ паредбата на чл. 47 пунктъ 5, той не би могълъ да се подведе подъ тази наредба.

(Прѣдседателското мѣсто заема отново г. прѣдседателътъ)

Но, г. г. народни прѣдставители, вие ще ми позволите да изкажа тукъ едно мнѣние, което може да ви се стори еретическо, но азъ мисля, че то е право. Ние се намираме въ едно голѣмо заблуждение, като мислимъ, че ако се признае г. Мишевъ, или г. Стефанъ Костовъ, или кой да е другъ за чиновникъ на Синода, той ще може да се счита като държавенъ чиновникъ и, слѣдователно, като такъвъ, да не може да бѣде избранъ за народенъ прѣдставителъ. И асж това е по-важниятъ пунктъ, по-важната страна на въпроса, върху която азъ искамъ да се спра. За да можемъ правилно да разрѣшимъ въпроса, кои лица сж държавни чиновници, трѣбва прѣди всичко да се отнесемъ до онзи законъ, който урежда държавното чиновничество и който въ своя чл. 1 дава опрѣдѣлението за държавенъ чиновникъ. Чл. 1 отъ закона за чиновницитѣ, казва, че: (Чете) „Чиновници сж всички ония граждани, които сж назначени на държавна служба и получаватъ заплата отъ държавното съкровище“. Значи, двѣ условия сж необходими, за да бѣде едно лице държавенъ чиновникъ: първо, да е назначено на държавна служба и, второ, да получава заплата отъ държавното съкровище. Сега, дали заплата ще бѣде заплата въ смисълъ технически, въ смисълъ на закона за отчетността по бюджета, или ще бѣде възнаграждение — това не е важно въ случая.

П. Геннадиевъ: Или на часъ.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Г. Геннадиевъ ме прѣсича и казва: „на часъ“. Макаръ, че този въпросъ не е на разискване тукъ, защото нѣма прѣдложение за негово касиране, азъ и по него ще се спра, азъ ще ви обясня, защо не сж държавни чиновници именно коноруванитѣ частни доценти въ Университета. Недѣйте издава тази некрасива черта, да броне на човѣка прихода, който той придобива съ своя честенъ трудъ. Елате вие, г. Павелъ Геннадиевъ, на моето мѣсто въ Университета и получавайте на часъ колкото искате. То не е важно. Ако се установи, че азъ, като получавамъ възнаграждение на часъ, за лекция, държана въ Университета, съмъ държавенъ чиновникъ, азъ веднага ще си прибера книжкитѣ и ще си отида. Трѣбвало би сега да обсъждаме закона за народното просвѣщение, именно отдѣла за Университета, въ който ясно е установено, кои сж държавни чиновници и кои не.

Н. Бракаловъ: Той ще дойде по-нататкъ да го обсъждаме специално.

Прѣдседателътъ: (Звъни)

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: (Къмъ г. Бракалова) Не за-служавате да Ви отговарямъ на тѣзи прѣжисвания.

Значи, двѣ сж условията, за да бѣде едно лице държавенъ чиновникъ. Тѣзи двѣ условия сж ли налице у единъ чиновникъ, напр., на Синода? За да можемъ да отговоримъ, че сж налице тѣзи условия, трѣбва да е установено, първо, че Синодътъ е едно държавно учрѣждение, или ако не е държавно учрѣждение, а е едно автономно учрѣждение, да има изриченъ текстъ, който да казва, че чиновникитѣ на Синода иматъ правата и длъжноститѣ на държавни чиновници. Защото отъ факта, че едно учрѣждение е автономно, не слѣдва още, че чиновникитѣ, които работятъ въ него, не сж държавни чиновници; тѣ могатъ да бѣдатъ прогласени за такива отъ единъ специаленъ законъ, именно отъ онзи законъ, който

урежда надлежното учрѣждение. Ние имаме такива случаи въ нашето законодателство. У насъ има нѣколко автономни учрѣждения. Но му е мѣстото тукъ да разискваме, до каква степенъ, до какъдѣ отива автономията на българската църква; да-ли Синодътъ се намира въ едно положение на пълно автономно учрѣждение, или се намира въ известна зависимостъ отъ държавата. То е единъ въпросъ, който сега не се разисква. Явно е и отъ онова, което прочете г. Ангеловъ отъ протоколитъ на учрѣдителното Събрание, и отъ онова, което слѣдва отъ екзархийския уставъ, и отъ конституцията, че Синодътъ или изобщо „Българската самоуправляема църква“, както казва екзархийскиятъ уставъ, се намира подъ известенъ надзоръ на българската държава, специално на Министерството на външнитѣ работи и на изповѣданията, както се намира и подъ финансовия контролъ на Министерството на финанситѣ. Върху това споръ не може да има.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Сега го оспорватъ.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Ние сме се изказали по този въпросъ. — Та, казвамъ, отъ туй, дѣто учрѣдението е автономно, съ по-голѣма или по-малка автономия, вѣрно е, още не слѣдва, че липата, които сж на служба въ това учрѣждение, не сж държавни чиновници, но за да бждатъ тѣ такива и за да сж приравнени къмъ държавнитѣ чиновници, трѣбва да има текстъ за това. Ето, напр., вземете закона за Българската народна банка. Въ чл. 1 се казва, че Българската народна банка е едно държавно кредитно учрѣждение, управлението ѝ е автономно, намира се подъ контрола на Министерството на финанситѣ. Но законодателятъ е намѣрилъ за необходимо да каже въ чл. 22 отъ този законъ: (Чете) „Числото на чиновницитѣ и служащитѣ при централното управление и клоноветѣ се опредѣля въ бюджета на банката, съгласно щата приложенъ къмъ тоя законъ. Тѣ се считатъ държавни чиновници“. Сжщо въ закона за Земледѣлската банка, чл. 38, е казано: „Тѣ се смѣтатъ за държавни чиновници и се ползватъ отъ закона за пенситѣ“. Въ чл. 1 на закона за Българската централна кооперативна банка се казва, че се създава едно „обществено учрѣждение“ — не държавно, а обществено учрѣждение, защото организацията на Централната кооперативна банка дѣйствително се различава сжществено отъ тая на другитѣ автономни учрѣждения у насъ, защото тя има известенъ корпоративенъ характеръ, като се явяватъ като нейни членове кооперативнитѣ сдружавания. Е добръ, въ чл. 20, алинея втора отъ закона за Българската централна кооперативна банка се казва: (Чете) „Всички чиновници и служащи при Българската централна кооперативна банка трѣбва да отговарятъ на единъ установенъ цензъ, считатъ се за държавни чиновници и се ползватъ отъ правата на послѣднитѣ“. Сжщо така въ търговско-индустриалнитѣ камари, които сж учрѣждения създадени съ законъ, но които се създаватъ, образуватъ чрѣзъ избиране отъ страна на търговцитѣ при известенъ цензъ, има лица, които се третираатъ като държавни чиновници съ изрично разпореждане на закона; това сж секретаритѣ на търговско-индустриалнитѣ камари. (Чете) „Секретаритѣ на камарата“ — е казано въ чл. 29 — „се избира отъ общото събрание и се назначава съ заповѣдъ на министра на търговията и земледѣлието“. Той трѣбва да отговаря на „известни условия“. Въ послѣдната алинея на сжщия членъ е казано: (Чете) „Секретаритѣ и другитѣ служащи, бивши и настоящи при търговско-индустриалнитѣ камари, се ползватъ отъ правата на държавнитѣ чиновници“. И, очевидно е, щомъ се ползватъ отъ правата на държавни чиновници, тѣ ще иматъ и тѣхнитѣ задъл-

жения и, слѣдователно, ако единъ секретаръ на търговско-индустриална камара се избере за народенъ прѣдставителъ, ще подпадне подъ наредбата на чл. 47 п. 1 отъ избирателния законъ. Явно е, слѣдователно, че за служащитѣ при всички тѣзи учрѣждения, които се явяватъ, кое повече, кое по-малко, автономни, винаги се е намѣрвало за нужно да се каже изрично, че тѣзи служащи, макаръ и назначени автономно отъ учрѣдението, се считатъ държавни чиновници, щомъ това е намѣрено отъ държавата за необходимо. Държавата можеше да постигнѣ по сжщия начинъ и съ служащитѣ при Св. Синодъ. Законодателството въ туй отношение не е ограничено нито съ конституционна наредба, мисля азъ, нито пъкъ съ канонитѣ на църквата. Макаръ, че не съмъ компетентенъ по този въпросъ, но ако се отиде въ историята, ще се види, че, особено въ византийско врѣме, църквата се е намирала въ много по-голѣма връзка съ държавата, отколкото по екзархийския уставъ нашата църква се намира спрѣмо държавата. Но важното е въ случая, че никѣдъ въ екзархийския уставъ нѣма да намѣрите една наредба, въ която да е казано, че чиновницитѣ при Синода се считатъ за държавни чиновници. А че Св. Синодъ е автономенъ поне дотолкова, колкото е автономна Българската народна банка или Българската земледѣлска банка, върху това не може да има никакво съмнѣние. Тѣ сж чиновници на Синода, тѣ, споредъ екзархийския уставъ, се назначаватъ отъ Синода, безъ никаква намѣса отъ правителството.

Н. Бракаловъ: И стражаритѣ се назначаватъ отъ окръжния управителъ и министърътъ не знае нищо.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Да, по окръжниятъ управителъ е подчиненъ на министра. Това много значи.

Н. Бракаловъ: Сѣ сжщото е.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Казвамъ, чиновницитѣ при Синода се назначаватъ направо отъ Синода, безъ намѣсата на властѣта. Щомъ Синодътъ е едно автономно учрѣждение, което служи на особени духовни цѣли, което управлява българската църква, очевидно е, че трѣбваше да има единъ изриченъ текстъ, ако искаше нашето законодателство да даде на синодалнитѣ чиновници характеръ на държавни чиновници.

Но ще ми се възрази, че тѣ получаватъ пенсия. Въпросътъ за получаването на пенсия не бива да се смѣсва съ този въпросъ, който интересува тукъ насъ, да-ли известенъ лице, което получава или не получава пенсия, има характеръ на държавенъ чиновникъ. Защо? Защото, г. г. народни прѣдставители, ако вземете самия законъ за пенситѣ, въ чл. 1 вие ще видите, че тамъ именно българскиятъ законодатель, при едно правилно разбиране на отношението на църквата къмъ държавата, е счелъ за нужно да спомене за чиновницитѣ или за служащитѣ при българската църква, за да може да поведе и тѣхъ подъ категорията на ония лица, които иматъ право да получаватъ пенсия по този законъ. Тамъ е казано: (Чете) „Всички български подданици и българи, които служатъ на държавата по гражданското и военното вѣдомства, на българската православна църква“ — значи, отдѣлно се споменава не само за чиновницитѣ на Екзархията, а и за синодалнитѣ чиновници — „въ Българската народна банка, Българската земледѣлска банка, търговскитѣ камари, двореца, Народния театръ, разнитѣ фондове, бюджетитѣ на които сж гласувани отъ Народното събрание, и учителитѣ въ народнитѣ училища иматъ право на пенсия при условията, прѣдвидени въ този законъ, ако получаватъ опредѣлена мѣсечна или годишна заплати“. Изключение се допуска за работницитѣ въ държавнитѣ арсенали, които иматъ право

на пенсия, макаръ да сж надничари. Явно е, слѣдователно, че съвсѣмъ другъ критерий се прилага отъ законодателя, за да се опрѣдѣли, кои служаци, било на Синода, или на държавата, или на банката, или на двореца, или на Народния театъръ, ще иматъ право да получаватъ пенсия. Самиятъ законъ не счита чиновницитѣ при Св. Синодъ, при българската църква за държавни чиновници. Инакъ, нѣмаше нужда отдѣлно да споменава за тѣхъ.

Н. Начевъ: Защо споменава за чиновницитѣ отъ Земледѣлската банка?

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Защото, ако нѣмаше въ закона този изриченъ текстъ, който ви прочетохъ, нѣмаше да се считатъ тѣ като държавни чиновници, защото се явяватъ като чиновници на едно самостоятелно кредитно учрѣждение, което е самостоятелна юридическа личностъ.

П. Даскаловъ: Създадена, обаче, отъ държавата.

Н. Начевъ: На-ли и тѣ сж държавни чиновници?

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Защо, тогава, да се казва изрично нѣщо, което се разбира отъ само себе си?

Докладчикъ И. Ангеловъ: Това се казва за Екзархията. Законодателятъ е ималъ прѣдъ видъ Екзархията.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Въ сжщия законъ за пенситѣ, въ чл. 36, сжщо така се различава държавна служба отъ другитѣ служби, които даватъ право на пенсия, защото тамъ е казано така: „Пенсия не се плаща за врѣмето, прѣзъ което пенсионерътъ постѣпи съ заплатата годишна, мѣсечна или дневна: 1) на държавна и друга служба, която дава право на пенсия (чл. 1 отъ тоя законъ)“. Явно е, слѣдователно, че законътъ за пенситѣ, който изразява една мисль на законодателя, различава отъ държавната служба всички отѣзди други служби въ автономни учрѣждения или, напр., въ двореца, които служби не сж приравнени къмъ държавнитѣ. И именно защото сж приравнени само по отношение на пенситѣ, заради това е намѣрилъ за нужно въ чл. 36 законодателятъ да каже отдѣлно за държавната служба и за другитѣ служби, които даватъ право на пенсия.

И тѣй, сега, като се повърнемъ къмъ чл. 1 отъ закона за чиновницитѣ, който казва, че сж чиновници само ония лица, които сж назначени на държавна служба и получаватъ заплатата отъ държавното съкровище, ние не можемъ да считаме, че този, който е на служба въ Св. Синодъ, щомъ като нѣма изрично постановление, което да казва, че сж държавни чиновници, сж на държавна служба. Тѣ сж на служба въ Св. Синодъ, а не въ българската държава; Синодътъ е все таки нѣщо отдѣлно отъ българската държава.

Тѣзи сж, г. г. народни прѣдставители, съображенията, които ме каратъ да поддържамъ, че г. Мишевъ не може да подпадне подъ удара на чл. 47 п. 5 отъ избирателния законъ, и неговото касиране не може да бѣде правилно.

Но има и още единъ аргументъ, който се изтъква, защото азъ другитѣ аргументи, които сж съвършено побочни, ще остава настрана. То е именно аргументътъ, че въ гл. II по бюджета на Министерството на външнитѣ работи и изповѣданията е прѣвидена една сума по чл. 174 отъ екзархийския уставъ, която сума се прѣдава на Българската екзархия и на Св. Синодъ, за да послужи за нуждитѣ на тѣхното управление. Сега, даже ако приемемъ, че издаването на „Църковенъ вѣстникъ“ е една работа въ сжщ-

ностъ на Св. Синодъ, макаръ и отдѣлена съ отдѣлна глава въ бюджета, би могло да ми се възрази — поне за една година се твърди тукъ, че недостигътъ е билъ изравненъ съ пари, които сж взети именно отъ сумитѣ, дадени отъ държавното съкровище по гл. II отъ бюджета по Министерството на външнитѣ работи и изповѣданията — може да ми се възрази, казвамъ, че щомъ като държавата харчи за това учрѣждение, то и лицата, които получаватъ отъ туй учрѣждение заплатата, косвено получаватъ заплатата отъ държавното съкровище, сж държавни чиновници. Да, г. г. народни прѣдставители, ако държавенъ чиновникъ бѣше всѣки, който получава заплатата отъ държавното съкровище. Но това не е единственото условие; условията сж двѣ: лицето трѣбва да бѣде, първо, на държавна служба, и второ, да получава заплатата отъ държавното съкровище. Така че, съ туй възразение не се опровергава онази теза, която азъ поддържамъ. Не само тази сума, държавата отпуска отъ своя ковчегъ на разни учрѣждения, които сж отдѣлни отъ държавата, но отпускатъ се такива суми по държавния бюджетъ и на дружества, на Икономическото дружество, на Академията на наукитѣ. Може ли да се счита затуй, защото Академията на наукитѣ получава косвено една субсидия отъ правителството, че секретарътъ ѝ, който получава заплатата, е държавенъ чиновникъ и, слѣдователно, не може да бѣде народенъ прѣдставителъ? Защото тѣй трѣбва да разсждаваме.

П. Даскаловъ: Вие докарвате работата до абсурдъ.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Това не е никакъвъ абсурдъ. Вижте, какъ азъ разсждавамъ. Българската академия на наукитѣ е едно създадено съ законъ учрѣждение, признато отъ държавата. Секретарътъ получава мѣсечна или годишна заплатата отъ тая Академия. Срѣдствата на Академията, наистина, не сж само държавни, но и държавни. Въ държавния бюджетъ по Министерството на народното просвѣщение е прѣвидена една сума, която се дава на Академията. Слѣдователно, явно е, че секретарътъ на Академията, като получава заплатата отъ нея, получава заплатата отъ държавното съкровище. Защото и г. Мишевъ за тая година, за която се касае дефицитътъ — ако приемемъ, че дефицитътъ е билъ покритъ съ суми отъ първата глава — не е получилъ пълната си заплатата отъ тази глава, а е получилъ само онова, което не е достигнало. Та аналогията е пълна, нѣма никакъвъ абсурдъ, и щомъ като Вие твърдите, че туй заключение, до което азъ дохаждамъ, е абсурдно, вие съ това сами признавате, че базата, на която вие стоите, не е сигурна, че не може по никакъвъ начинъ, слѣдователно, да се счита, че г. Мишевъ, защото получава заплатата отъ Синода, която заплатата се изплаща на Синода отъ държавното съкровище съ сумитѣ, които се отпускатъ по чл. 174, е държавенъ чиновникъ.

П. Даскаловъ: И защото законътъ казва. Вие ще го чуете.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Въ чл. 174 на екзархийския уставъ е казано: (Чето) „За поддържане на Екзархията и Св. Синодъ княжеското правителство внася ежегодно въ екзархийския ковчегъ една сума съразмѣрна съ броя на вѣнчилата въ епархийтъ у княжеството, като се смѣта по 40 ст. на вѣнчило“, и не се смѣта, че тази субсидия, че тази сума се дава като пѣвакава помощъ, а се смѣта, че тя се дава като едно право, което църквата и по-рано е имала, като е събирала направо тѣзи суми, тѣзи права отъ вѣнчило, а по-сетнѣ, това се прѣобърнало въ формата на една сума, която държавата за смѣтка на тѣзи вѣнчила дава на Екзархията. Но това не е важно, даже да

беше чисто и ясно казано, че държавата дава субсидия. Азъ допускамъ, че туй е казано, за да се направи по-благовидно даването на парична помощ на Екзархията, да не може да каже турското правителство: „Вие поддържате едно учрѣждение, което е въ наша територия“, защото ние на туй бихме имъ възразили не че се дава субсидия, а че това е едно право, което Екзархията има право да получи отъ насъ. Но не е важно, че е дадена и направо като субсидия. Тя е дадена на едно автономно учрѣждение, служащитъ на което не сж държавни чиновници. И като стоя азъ на тази база, азъ мисля, че съмъ длъженъ, поне ние, азъ и нашата група сме длъжни, да гласуваме противъ касирането на г. Мишева.

Прѣдседателъ: Часътъ е 8. Желаетъ ли Народното събрание да се продължи засѣданieto.

Г. Василевъ: Утрѣ да имаме засѣдание.

Прѣдседателъ: Моля ви се, слушайте какво ще кажа. Ако искате три дена да разискваме този въпросъ, тогава ще оставимъ за утрѣ.

Ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ да продължимъ засѣданieto, докато свършимъ въпроса, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието. Г. Димитъръ Драгиевъ има думата.

Д. Драгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще говоря накратко. — Въпросътъ е достатъчно изясненъ — и затуй ще говоря отъ мѣстото си. Може-би нѣмаше да взема думата, ако г. Вазовъ не счете за умѣстно отъ свое гледище да закачи и насъ, защото, виждате, нашата група е на мнѣние да гласува за касирането на г. Мишева. Какъ ще си обяснятъ едни или други нашия вотъ, свободни сж, не очуденъ останахъ отъ думитъ на г. Вазова, който иска да обясни този вотъ съ нѣкаква завистъ отъ страна на насъ, голтацитъ, къмъ богато платения трудъ на г. Мишева. Мога да заявя на г. Вазова и на ония, които сподѣлятъ туй негово гледище, че то е съвършено погрѣшно, че то е напълно клеветническо по отношение на насъ. Ние не завиждаме на възнаграждението, което г. Мишевъ получава, и не затуй ние ще вдигнемъ ржка за неговото касиране. Не само на възнаграждението отъ 6, 7 или 17 хиляди лева на г. Мишева ние не завиждаме, ами не завиждаме и на милионеритъ отъ народняшката партия, защото такова сърце нѣмаме, па и защото тѣ не заслужаватъ тая завистъ. Толкова по забавката на г. Вазова.

Когато ще си обяснява самъ г. Мишевъ нашия вотъ, азъ го моля да не го обяснява, нито по отношение на мене лично, нито по отношение на нашитъ другари, сѣ нѣкаква злоба или съ нѣкаква неприязнь лично къмъ него. Г. Мишевъ е човѣкъ въ една възраст напѣднала, която сама по себе си изисква едно почитание. Г. Мишевъ е баща на единъ герой войнъ, г. Мишевъ е писателъ, педагогъ отъ десетки години у насъ. Името на г. Мишева е извѣстно отдавна години не само въ българския политически свѣтъ, но навсякъдъ въ българскитъ училища. Онова, което азъ не знаехъ за г. Мишева и което научихъ вчера и днесъ отъ дебатитъ тукъ, то е онова негово трудолюбие, което заслужава удивление и заслужава пофала. Да, г. Мишевъ и сега и въ по-ранно врѣме, бидейки депутатъ, ималъ е възможностъ, ималъ е врѣме, ималъ е енергията, достойна особено за почитание на неговитъ години, да върши редица други работи. По отношение на трудолюбието г. Мишевъ е единъ достоенъ прѣдставител на трудолюбието на българина. Нито азъ, нито нашата група, нѣмаме нѣкаква неприязнь къмъ г. Мишева или къмъ демократическата партия,

съ която редомъ стоимъ тукъ въ опозицията, подъ единъ халъ сме, подъ единъ знаменателъ често пакти ни туряте. Онова, което кара мене и което кара нашитъ другари да искаме касирането на г. Мишева, то е само едно нѣщо, че ние смѣтаме г. Мишева за чиновникъ — нищо друго — защото въ нашитъ очи той е чиновникъ.

Й. Веселиновъ: И въ нашитъ очи той е чиновникъ.

Д. Драгиевъ: Г. Мишевъ и други, които искаха да защитятъ противното, че той не е чиновникъ, на какво се осланятъ, на какво се позоваватъ? Г. Мишевъ казваше, че за прѣводи, за участие въ редактирането на „Църковенъ вѣстникъ“ чрѣзъ синодалната каса сж получавали възнаграждения и други лица, пенсионирани, а може-би и непенсионирани. Нѣкои сж получавали по хиляда, нѣкои по 900, нѣкои повече или по-малко лева. Понеже тѣ сж получавали възнаграждение, и г. Мишевъ ви прѣдстави удостоверение, че и неговото е било не заплата, а възнаграждение, слѣдователно, както другитъ не сж чиновници, и той не бивало да се смѣта за чиновникъ. Г-да! За мене буквата въ случая не че не важи, но важи повече онзи духъ, който се крие подъ и около тая буква. Може другитъ да сж получавали повече или по-малко, но има една разлика въ онова, което г. Мишевъ е получавалъ съ онова, което другитъ сж получавали. Другитъ наистина сж получавали възнаграждение, малко или голѣмо, но г. Мишевъ е билъ редакторъ на вѣстника, той не е получавалъ възнаграждение, макаръ и въ удостоверението да е кръстено съ такова име. Чисто и просто той е получавалъ заплата въ размѣръ 7.200 л. годишно, той я е получавалъ мѣсечно. Самиятъ нейнъ размѣръ и самото ѣ мѣсечно разпѣделение показва, че това о заплата на едно длъжностно лице, опрѣдѣлено, съгласило се да служи не мѣсецъ, не денъ и не година, а, както и той самъ признава, съгласително ималъ за нѣколко години да бѣде редакторъ на вѣстника. Ако г. Мишевъ получаваше не 7 хиляди, но 70 хиляди лева и ако нѣкои ги смѣтаха заплата, но да получаваше тази сума като хонораръ за сътрудничество въ вѣстника или за написване на нѣкаква брошура, азъ не можахъ да вдигна ржка да искамъ неговото касиране. Но тукъ се касае за годишна заплата, получавана редовно по вѣдомостъ; г. Мишевъ е взималъ отпускъ, за да отсъствува, г. Мишевъ си е давалъ оставката. А онѣзи, които получаватъ хонораръ, възнаграждение за сътрудничество въ вѣстникъ, тѣ сж съ развързани ржци; ако искатъ, ще пишатъ, ако не искатъ, нѣма да пишатъ, ако искатъ, ще си дадатъ безграниченъ и безсроченъ отпускъ. Г. Мишевъ за двѣ недѣли да се отдѣли, той иска отпускъ, тъй както всички чиновници въ Св. Синодъ. Тѣй щото, каквото и да гласятъ удостоверенията, както и да се извъртва, въ моитъ очи, споредъ заплата си, г. Мишевъ е чиновникъ въ Синода.

Но, казва се: „Добрѣ, но на него не сж одържани пенсионни одрѣжки. Ако г. Мишевъ бѣше чиновникъ, на него щѣха да му се одържатъ одрѣжки, както на всички чиновници“. Но какво виждаме ние? Този вѣстникъ, на който г. Мишевъ е редакторъ, има администраторъ, има разсилитъ, и тѣ получаватъ паритъ си оттамъ, отдѣто получава и г. Мишевъ. На разсилитъ се правятъ пенсионни одрѣжки, на администратора се правятъ пенсионни одрѣжки, на г. Мишева не се правятъ пенсионни одрѣжки. Отъ това не може да се вади заключение, че той не е чиновникъ, а могатъ да се вадятъ други заключения, които, трѣбва да призная, не говорятъ въ полза на г. Мишева, а говорятъ въ негова врѣда. Азъ питамъ вчера почитения г. Мишевъ, тукъ на стола, на самъ, да каже: като е редакторъ отъ десетина години на вѣстника, може ли да ми посочи, да-ли въ

тѣзи десетъ години е билъ само редакторъ на вѣстника, съ тази заплата или съ туй възнаграждение, безъ, обаче, да е билъ пенсионеръ. Г. Мишевъ ми каза: „Прѣзъ всичкитѣ тѣзи години азъ съмъ билъ пенсионеръ“. Г-да! Ако г. Мишевъ, съ тази заплата, по-малка или три пѣти по-голяма, макаръ и на мѣсецъ получавана, не бѣше пенсионеръ и не искаше да му се правятъ одрѣжки, азъ не можахъ, съвѣстѣта ми нѣмаше да допусне, да вдигна рѣка да бѣде касиранъ, защото азъ щѣхъ да имамъ едно доказателство, че г. Мишевъ, когато е поемалъ тая длъжностъ, ако другитѣ сж я смѣтали за чиновническа, лично той не я е смѣталъ за такава. Може ли г. Мишевъ да ни покаже, една година да е редактиралъ вѣстника съ тая заплата, безъ да е билъ пенсионеръ, или като я е получавалъ тая заплата, по бидѣйки пенсионеръ, да е искалъ да не му се одрѣжатъ одрѣжки за пенсия, да е искалъ да даде едно доказателство, че той не смѣта себе си за чиновникъ и заплатата си за чиновническа? Туй нѣщо като нѣма, азъ съмъ на мѣстѣ, че ако той не е плащалъ одрѣжки, не е сторилъ това, поради обстоятелството, че не иска да мине въ категорията на чиновникитѣ, но защото, ако той плащаше одрѣжки, щѣше да се лиши отъ 300 л. пенсия, а пъкъ това е една загуба: хемъ да плащашъ одрѣжки на 600 л., хемъ да загубишъ 300 л. пенсия — това сж двѣ загуби, които ще се съгласите, че г. Мишевъ въ днешния материалистиченъ вѣкъ, въ днешната бѣсна гонитба за печалба, не е могълъ да понесе; той не е могълъ да устои на това изкушение.

Азъ си позволявамъ да мисля, безъ да искамъ да оскърбѣя г. Мишева, че ако той нѣмаше пенсия и отидѣше да стане редакторъ на „Църковенъ вѣстникъ“, той нѣмаше да направи, както сега е направилъ, да иска да не му се одрѣжатъ одрѣжки, ами щѣше да иска да му се одрѣжатъ одрѣжки, за да се домогне до пенсия. Че тѣзи работи ставатъ въ канцеларията на Св. Синодъ, че тѣзи работи ставатъ съ редакторитѣ на „Църковенъ вѣстникъ“, азъ мога да ви посоча единъ много прѣсенъ фактъ. Слѣдъ излизането на г. Мишева отъ редакцията на „Църковенъ вѣстникъ“, този вѣстникъ днесъ се редактира отъ епископъ Неофитъ, който получава сжщата заплата, или нѣщо повече отъ заплатата на г. Мишева, и я получава мѣсечно, тъй както я е получавалъ и г. Мишевъ, съ тази само разлика, че епископъ Неофитъ иска да му се правятъ одрѣжки, и му се правятъ. Защо? Защото той нѣма пенсия. (Смѣхъ)

Д. Мишевъ: Той получава заплата по държавния бюджетъ.

Д. Драгиевъ: Сжщо и по въпроса за одрѣжкитѣ и за пенситѣ, въ моятъ очи г. Мишевъ си остава чиновникъ.

Каква е длъжността на г. Мишева? Имаме ли ние нѣщо подобно, което да ни даде колко-годишно освѣтление, оправдание за това или онова становище? Министерството на народното просвѣщение издава „Училищенъ прѣгледъ“; Министерството на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ издава нѣкакво списание по своето вѣдомство; Военното министерство издава „Военни извѣстия“, редактирани отъ единъ офицеръ, който не върши никаква друга работа, освѣнъ редактирането; има още нѣколко такива издания у насъ, които по своята сжщностъ не сж нищо друго, освѣнъ онова, което е „Църковенъ вѣстникъ“ на Св. Синодъ, на българската църква. Всичкитѣ онѣзи редактори на тази категория издания сж чиновници. Като имамъ прѣдъ видъ това, азъ не мога да не смѣтамъ г. Мишева, редакторъ на „Църковенъ вѣстникъ“, органъ на българската църква, органъ на българския Св. Синодъ, за чиновникъ.

Г. г. народни прѣдставители! Вие знаете колко нѣкои постановления на избирателния законъ сж строги, колко сж придирчиви по отношение даванетоъ прѣдставителски мандатъ на едно или друго длъжностно лице. Въ избирателния законъ ще видите, че кметскиятъ намѣстникъ, напр., въ едно село отъ нѣколко десетки къщи, споредъ закона, не може да бѣде депутатъ. Общината е автономно учрѣждение, но кметскиятъ намѣстникъ не може да бѣде депутатъ. Защо? Поради неговата неграмотностъ или малеграмотностъ ли го изключва законътъ? Не, а за да се прѣдпази народниятъ прѣдставителъ отъ извѣстна зависимость, отъ извѣстно влияние, което може да упражнятъ други власти върху него. Г. Мишевъ е заемалъ една длъжностъ въ Св. Синодъ, която стои много по-горѣ отъ редица други длъжности, които сж несъвмѣстими по закона, съ прѣдставителския мандатъ. Ако, г. г. народни прѣдставители, нашата православна християнска църква, не само по конституцията и не само въобще по законитѣ на страната, бѣше наистина, фактически, автономна, напълно независима отъ държавата, тогава въ никакъ случай азъ не можахъ да вдигна ръка за касирането на г. Мишева; и не само това, ами ако бѣхъ видѣлъ тукъ даже единъ свещеникъ, или единъ владика, както ги е виждалъ българскиятъ народъ и българскиятъ парламентъ прѣди години, азъ бихъ се много замислилъ, да-ли бива тѣ да бѣдатъ касирани, или не бива.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Въ закона е прѣдвидено, че лицата отъ духовно звание не могатъ да бѣдатъ народни прѣдставители.

Д. Драгиевъ: Но, г. г. народни прѣдставители, нашата православна християнска църква фактически не е едно напълно независимо, едно самостоятелно духовно учрѣждение. Тя има връзки съ държавата, тя има връзки съ държавния бюджетъ, нейнитѣ чиновници, нейнитѣ духовници получаватъ пенсия по единъ законъ, който, каквото и да пише въ този или онзи неговъ членъ, носи общото заглавие: „Законъ за пенситѣ по гражданското и военното вѣдомство“, по който законъ гражданскитѣ, военнитѣ, па и духовнитѣ лица се смятатъ като чиновници. Въ самия този законъ, чл. 44, втората му алинея, пише, че ако военниятъ или гражданскиятъ пенсионеръ фондъ, къмъ който се числятъ свещеническитѣ одрѣжки и свещеническитѣ пенсии, не достигне, попълва се отъ държавата. Вие знаете, че има единъ параграфъ въ държавния бюджетъ, въ който стотица или двѣ стотици хиляди лева се прѣдвиждатъ за поддрѣжка на черквата. Вие знаете, че свещеницитѣ на българската православна християнска църква получаватъ една частъ, голѣма или малка, заплата отъ държавния бюджетъ. Вие знаете, че нашитѣ владии, тѣзи свети старци, наречени, получаватъ своитѣ заплати отъ държавния бюджетъ. Който плаща, той е въ много голѣма степенъ го-сподаръ. Това г. Вазовъ отъ народняшката партия ще трѣбва най-добръ да го знае. И щомъ това се знае, ще трѣбва да се примиримъ, волно или неволно, съ мисълта, че каквото и да пише въ нашата конституция, каквото и да видите отъ този или онзи законъ, отъ българската дѣйствителностъ ние вадимъ здравото заключение, че българската православна християнска църква, за съжаление, е тѣй прѣплетена въ държавата и въ материално отношение, че не може да не я смѣтаме въ значителна степенъ за подчинена на държавата, за държавна черква, и че нейнитѣ чиновници, отъ писара до владиката, включително и секретаритѣ, и редакторитѣ на нейнитѣ официални издания, сж въ третѣ си четвърти чиновници. Ама ще кажете, че тѣ сж хора, които съ политика не се занимаватъ. Може-би, по-малко се

занимават, може-би, по-малко трѣбва да се занимават, но въ дѣйствителност се занимават съ политика, г. г. народни прѣдставители: занимават се и клисаритѣ, занимават се и свещеницитѣ, занимават се и архиепископитѣ, занимават се и светитѣ старци, владицитѣ, занимава се и Синодътъ, правятъ политика. Азъ не съмъ отъ онѣзи, които ще ги осждятъ за тая политика, нито е нашата група, вѣрвамъ, която ще ги осжди, да не се интересуватъ отъ земнитѣ, отъ човѣшкитѣ работи, защото не трѣбва да отдѣляме тѣхъ, тѣхнитѣ обязанности и тѣхния интересъ свършено отъ земното. Тѣ сж хора, тѣ могатъ да се интересуватъ, и въ помалка, и въ по-голяма степенъ трѣбва да имъ признаемъ правото да се интересуватъ, и тѣ се интересуватъ отъ политиката. Че нашата черква, че нашитѣ духовни началници се интересуватъ отъ политиката, за това най-добри свидетелствуватъ онази прѣсна борба, която има между Св. Синодъ и между правителството вчера и днеска. И ако тукъ се четатъ нѣкои работи, които свидетелствуватъ за много не-красиви нѣща въ Синодалната палата, въ нейното смѣтководство, азъ не си позволявамъ да мисля, че това е работа съвсѣмъ неизвѣстна, че това е работа съвсѣмъ нова. Тя е работа стара. И онзи тефтеръ, който г. Йоновъ отвори тукъ за г. Костова, свидетелствува, че тая работа е доста стара. Но, ако тѣзи тефтери се отварятъ сега, то е защото, въ правенето на своята политика, нашата духовна властъ днесъ не е съгласна съ политиката на правителството. Това е единъ фактъ, казвамъ, който сочи за правене политика отъ духовната властъ. И азъ, безъ да осждамъ правенето колко-годѣ политика, отъ страна на нашето духовенство и отъ страна на нашитѣ високи духовни пастири, бихъ ги осждалъ въ онова, именно, въ което вѣрвамъ и вие ще се съгласите да бждатъ осждени: не че днеска правятъ колко-годѣ политика, ами защо по-напрѣдъ не я правѣха тази политика — защото, ако българскиятъ народъ, ако българското духовенство, ако Св. Синодъ бѣше правилъ повече политика на религията, политика на нацията, политика на интереситѣ на грамаднитѣ народни маси, може-би, страната нѣмаше да доживѣе този погромъ. (Ржкоплѣскане отъ лѣвия центръ) Но какво е трѣбвало да бжде вчера, какво трѣбва да бжде утрѣ, това сж въпроси други. Ние констатираме печалното положение, фактическото положение на подчиненостъ, не на автономностъ, на зависимостъ на българската православна черква отъ българската държавна властъ. Ако тази черква бѣше отдѣлена, ако бѣше наистина автономна въ вѣско едно отношение и ако дойдѣше не редакторътъ на „Църковенъ вѣстникъ“, ами прѣдседателътъ на Св. Синодъ да засѣдава тукъ, азъ и нашитѣ другари щѣхме петъ пжти да помислимъ, да-ли трѣбва да вдигнемъ ржка да го касираме. Днеска, обаче, фактическото положение е такова, че ние трѣбва съ спокойна свѣсть, не отъ нѣкаква злоба къмъ г. Мишева, не отъ нѣкаква неприязненостъ къмъ нашитѣ добри днесъ другари отъ демократическата партия тукъ, и не за да угодимъ на болшинството — и той меракъ нѣмаме — но за да вземемъ едно рѣшение, съобразно съ поведението на нашата свѣсть, съобразно съ нашето разбиране на закона и на българската дѣйствителностъ, ще вдигнемъ ржка за касирането на г. Мишева — не обаче за пѣлата листа, както биха направили онѣзи господа (Сочи дѣсницата), и както направиха съ софийската листа. Ако се водимъ отъ тѣхния аршинъ, който виждаме съ удоволствие тѣ днеска да счуиватъ, трѣбваше да се иска днесъ касирането на пѣлата листа, защото въ пѣлата листа има единъ човѣкъ, който не само не е ималъ право да бжде депутатъ, но не е ималъ право и да подпише заявлението, защото е билъ чиновникъ. Ние не сподѣляме онова тѣхно

гледѣще, което бѣше безразсѣдно, недобросвѣстно, противозаконно и отъ което, като се отказвате сега, вие се поправяте. Ние ще гласуваме за касирането на г. Мишева и за дохаждането на слѣдния кандидатъ отъ листата на демократитѣ. (Ржкоплѣскане отъ лѣвия центръ)

Прѣдседателътъ: Има думата г. Панайотъ Чорбаджиевъ.

П. Чорбаджиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Всѣхъ думата да кажа нѣколко думи по този изборъ.

В. Милевъ: Щомъ сж съ васъ земледѣлцитѣ, нѣма нужда да говорите. Защо се забавлявате?

П. Чорбаджиевъ: Моля, г-да. — Ние въ комисиятъ по този изборъ изгубихме много врѣме. Обаче, дѣлжѣнъ съмъ да заявя, че въпросътъ не бѣше поставенъ тъй, както се постави въ Народното събрание. Ние се абстрахирахме отъ личността на г. Мишева, ние не искахме да знаемъ какви заслуги има той къмъ държавата или българския народъ. Поставихме се изключително на законна почва. Първо, Св. Синодъ съставя ли раздѣлна частъ отъ българската държава, или е държавно учрѣждение, и ако е държавно учрѣждение, чиновницитѣ, служанцитѣ въ Св. Синодъ получаватъ ли заплатата отъ държавното съкровище? Това сторихме затова, защото въ чл. 1 отъ закона за пенсиятъ е казано изрично: „Всички български подданици и българи, които служатъ на държавата по гражданското и военното вѣдомства, на българската православна черква, въ Българската народна банка“, и пр., иматъ право да получаватъ държавна пенсия. Чл. 182 отъ екзархийския уставъ, който г. Фаденхехтъ не намѣри за добръ да процитира, въ свръзка съ чл. 1 отъ закона за пенсиятъ, иде да урегулира тази материя и да установи по единъ положителенъ начинъ, че чиновницитѣ, служащитѣ въ Св. Синодъ се ползуватъ отъ пенсия и като така, се считатъ държавни чиновници. Ето съдържанието на този членъ: (Чете) „182. Служащитѣ въ канцелариятъ на църковнитѣ учрѣждения мирски и духовни лица иматъ всички права и задължения, прѣвидени за гражданскитѣ чиновници въ закона за пенсиятъ“, ерго, всички служащи, които получаватъ заплатата, сж и държавни служители. Така поставенъ въпросътъ, щомъ се признава единъкъ, че Св. Синодъ е държавно учрѣждение, щомъ той се поддържа отъ държавната хазна, и чиновницитѣ, които служатъ въ него, както правилно се изрази единъ отъ г. г. ораторитѣ, като почнете отъ митрополита и свършите съ разселения, сж държавни служители и получаватъ надлежнитѣ пенсии. Г. Фаденхехтъ ни прочете разни постановления на законитѣ отъ Българската земледѣлска банка, отъ Народната банка и Кооперативната банка, които въ дадения случай нѣматъ нищо приложимо, защото пенсията и положителна редакция на чл. 182 на екзархийския уставъ, въ свръзка съ чл. 1 отъ закона за пенсиятъ, говори тѣкмо противното на онова, което той искаше да изтъкне.

Сега, доказателствата, които се прѣдставиха, установиха ли, че г. Мишевъ е билъ държавенъ служител и че той е получавалъ прѣвъ всичкото си врѣме заплатата — и ако щете, и възнаграждение я наречете — отъ държавната хазна? По този въпросъ, менъ ми се чини, че може да има двѣ мнѣния. Въпросътъ е много ясно поставенъ отъ самитѣ вѣдомости, които сж прѣдставени и които се докладваха отъ г. докладчика. Отъ тѣзи вѣдомости се вижда, че г. Мишевъ получавалъ възнаграждение, слѣдъ него иде коректорътъ — тоже, разселениятъ — тоже; отъ заплатитѣ на послѣднитѣ двама, обаче, се правятъ одрѣжки за пенсия, а отъ заплатата на г. Мишева

не сж правени. Г. докладчикът е поискал свѣдѣния отъ счетоводителя, и той му е заявилъ, че понеже г. Мишевъ получава пенсия, нѣма нужда да му се правятъ наново одрѣжки. Щомъ единътъ на другитѣ служащи е одържано за пенсия, само по себе си слѣдва да се одържа и на г. Мишева, като чиновникъ при Синода. Това не е направено; то е едно опущение за смѣтка на г. Мишева, ако щете за смѣтка и на самия счетоводителъ.

Комисията взе прѣдъ видъ и чл. 47 отъ избирателния законъ, въ който за личнитѣ качества на народнитѣ прѣдставители изрично е казано слѣдното: (Чете) „Не могатъ да бѣдатъ избрани за прѣдставители: кметовѣтъ, кметскитѣ помощници, както и всички други лица, които получаватъ заплата отъ общинитѣ и окръжията“ и пр. Въ такъвъ случай излиза, че г. Мишевъ, щомъ е получавалъ такава заплата, не може да бѣде народенъ избраникъ. Както виждате, тукъ не е имало други намѣрения. За насъ, комисията, па и за болшинството е безразлично, да-ли г. Мишевъ ще остане въ Народното събрание, или ще дойде неговиятъ другаръ, слѣдващъ подиръ него въ листата; болшинството нищо не печели отъ това. То е искало и иска да се придържа строго о буквата на закона, която въ дадения случай е много ясна и категорична. Направеното сравнение отъ страна на г. Захария Ангеловъ е съвършено неоснователно. Не може да става аналогия съ софийския изборъ, защото вие знаете, г. г. народни прѣдставители, че основанията, по които се касира земледѣлската листа по софийския изборъ, сж съвършено други отъ тѣзи, по които се иска касирането на г. Мишева по видинския изборъ. Тукъ ние не касираме избора, а личността на г. Мишева. Ако при разглеждане на софийския изборъ се касира цѣлата листа на земледѣлцитѣ, то е затова, защото листата е опорочена, затова, защото подписитѣ на самитѣ кандидати не сж саморѣчно поставени въ заявлението, подадено до окръжния сѣдъ, въ дадения случай единодушно, и въ комисията, и въ Народното събрание се признава, че видинскиятъ изборъ е законенъ и правиленъ, а се повдига въпросъ само по отношение личнитѣ качества на г. Мишева. Слѣдователно, ако г. Мишевъ се касира, намъ не става нито топло, нито студено, защото подиръ г. Мишева идва неговиятъ другаръ — не му знаемъ името — . . .

Обаждатъ се: Бечевъ.

П. Чорбаджиевъ: . . . Бечевъ, и демократическата група, най-малкото, не губи въ този случай.

Слѣдователно, азъ отхвърлямъ всецѣло инсинуацията, която се отпирва къмъ болшинството, че туй касиране на г. Мишева не е друго, освѣнъ лична омраза къмъ него. Далечъ е, г-да, отъ насъ тази мисль — да желаемъ да касираме г. Мишева, само за това; напротивъ, нашето уважение и почитание къмъ г. Мишева. Ако той има извѣстни заслуги, тѣ ще бѣдатъ оцѣнени и възнаградени. Мене не ме интересува даже, какви хонорари е получавалъ г. Мишевъ вѣнъ отъ своята заплата. Това, споредъ мене, даже не интересува и Народното събрание; ние нѣма да влизаме въ разглеждане смѣткитѣ на хората — кой откъдѣ има доходи. Важното е въ конкретния случай да установимъ има ли тукъ извѣстна сума, получена отъ г. Мишева въ качеството му на чиновникъ? Има. Ето ви още единъ фактъ, който установява това обстоятелство по най-нагледенъ начинъ. Ако г. Мишевъ не бѣше чиновникъ, питамъ азъ, защо взема два мѣсеца отпускъ и защо, слѣдъ като се връща на 24 мартъ, си получава напълно заплата за тѣзи два мѣсеца? Това е фактъ, г. Мишевъ. Истина ли е? Щомъ като сте взели отпускъ, вие сами празнавате, че сте чиновникъ. Този,

който работи срѣщу извѣстно възнаграждение, той нѣма нужда отъ отпускъ, защото съ невземането на отпускъ, нѣма да му се плаща възнаграждение, а на Васъ е платено. И въ момента, когато сте се избрали за народенъ прѣдставителъ, вие сте били чиновникъ, защото сте се намирали въ отпускъ. Слѣдователно, твърдѣнието, че вие не сте получавали заплата, е неоснователно.

Понеже по този въпросъ се доста говори, менѣ ми се струва, че е уясненъ и ще ви моля, г-да, да се съгласите съ мнѣнието на комисията.

Нѣкой отъ дѣсницата: Направете прѣдложение за прѣкращение на дебатитѣ.

П. Чорбаджиевъ: Прави прѣдложение за прѣкращение на дебатитѣ.

Прѣдседателъ: Прави се прѣдложение за прѣкращение на дебатитѣ.

Д. Мишевъ: Азъ искахъ думата за лично обяснение.

Прѣдседателъ: Които г. г. народни прѣдставители приематъ прѣдложението за прѣкращение на дебатитѣ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приема се.

М. Такевъ: Нѣкои отъ групитѣ не сж се изказали — демократическата и тѣсно-социалистическата. Г. Малиновъ желяе да говори отъ нашата група. Всѣка група има право да се изкаже, слѣдъ като се прѣкрятъ дебатитѣ.

Х. Кабакчиевъ: Ние ще бѣдемъ кратки и моля да ми се даде думата.

Прѣдседателъ: Въпросътъ е уясненъ.

Министъръ П. Пешевъ: Нека говори.

Н. Цановъ: Прѣкратяватъ се дебатитѣ, но слѣдъ прѣкратяването, всѣка група, отъ която никой не е говорилъ, има право да се изкаже.

Министъръ П. Пешевъ: Това е безспорно.

Прѣдседателъ: Има думата г. Христо Кабакчиевъ.

Х. Кабакчиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ настоящитѣ разисквания се повдигна единъ голѣмъ въпросъ — за отношенията между църквата и държавата. Този въпросъ е важно да бѣде разглежданъ и въ дадения конкретенъ случай, но ние ще си запазимъ правото да изтъкнемъ нашето становище по него при други едни дебати, които ще има наскоро случай да се повдигнатъ въ Народното събрание. Затова този въпросъ азъ ще оставя настрана. Обаче, когато се говори и разисква въпросътъ, да-ли г. Мишевъ е чиновникъ или не, въ тѣсна свѣзка съ този въпросъ е и другиятъ въпросъ: да-ли църквата у насъ е едно автономно учрѣждение или не е такова учрѣждение. Вие трѣбва да си спомните, че у насъ църквата изникна прѣди държавата и като една организация автономна тя се установи още подъ турското владичество, и че въ първитѣ години слѣдъ изникването на българската държава, църквата продължаваше да има сжщата онази автономия, която имаше и подъ турското владичество. Но въ послѣдствие държавата постепенно доби извѣстни права на намисане и на контролъ надъ църквата, като започна и да я субсидира, да отпуска милиони за нейното поддържане. Обаче, поради това историческо

произхождение на църквата, и до днешния момент българската църква не е напълно зависима от държавата, тя е отчасти автономна, тя се намира в едно положение, което вне, от гледището на закона, не може да третира нито като напълно автономна, нито като напълно зависима; тя е в периода на своето историческо конституиране. И днес ние виждаме, че едни от партиите, либералните, които в други страни се застъпват за откълянето на църквата от държавата, в България, напротив, се борят за подчинението на църквата от държавата, за тяхното по-тесно свързване, което, според нас, е една аномалия, което произхожда от факта, че либералните партии, които преследват Синода, в случая не изхождат от принципиални и класово-обществени съображения, а само от котерийни съображения.

С. Дойчиновъ: Това не е вярно.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Никой не преследва Синода. Това е дързост от Ваша страна да говорите така.

Х. Набакчиевъ: Оставете ме. Позволете ми да бъда обективен и да изложа нашето становище.

От това гледище, г. г. народни представители, каквито закони да изтъквате, каквито съображения да навеждате, вие не можете да докажете, че Димитъръ Мишевъ е чиновникъ в онзи смисъл, в който смисъл сж чиновниците на българската държава. Това толкозъ по-малко можете да направите, защото г. Димитъръ Мишевъ, използвайки личния опит на единъ свой прѣдшественикъ в тази област, на г. Костова, е взелъ всички мѣрки, за да се ограда, и отъ формално гледище да бъде неговото положение малко или много неуязвимо. Ето защо, ние считаме, че докато вие стоите на тази формална почва, отъ гледището на закона, да обавите г. Димитъръ Мишевъ за чиновникъ и да го касирате, вие, г. г. народни представители, нѣма да бъдете прави.

Но ние сме противъ касирането на г. Мишева още и заради това, защото ние смѣтаме, че вѣ духа на българската конституция е, што да се дава по-голяма свобода на избираемостъ. Българската конституция въ чл. 86 гласи: (Чете)

„Избираеми за прѣдставители сж всички български граждани, които се ползватъ съ граждански и политически правдини и сж на възраст по-горѣ отъ 30 години и да сж книжовни (грамотни).

„За реда на изборитѣ ще се изработи особенъ избирателенъ законъ“.

Въ основния нашъ законъ, г. г. народни прѣдставители, не е ограничено правото на избираемостъ отъ качествата на държавенъ чиновникъ. И въ първитѣ години на българската държава духовнитѣ лица бѣха избираеми. Нѣщо повече: окръжнитѣ управители бѣха избираеми, когато тѣ се кандидатираше въ другъ окръгъ. Г. Малиновъ, окръженъ управителъ на Видинския окръгъ въ 1880 г. бѣше избранъ за народенъ прѣдставителъ въ Търновския окръгъ.

Министъръ П. Пешевъ: И Петъръ Станчевъ се избра като окръженъ управителъ.

Х. Набакчиевъ: Истината е, че избирателниятъ законъ внася извѣстни ограничения, но ние считаме, че тѣзи ограничения сж противъ принципа и противъ духа на конституцията, която е съумѣла да запази една по-широка свобода и едни по-широки права за избираемостъ. Най-послѣ, г. г. народни прѣдставители, има едно съображение, което е наше, отъ гледището на работническата класа, то е да не се туря никакво ограничение на избираемостъта. Ние пледираме, ние се боримъ, што и важнитѣ държавни

обществени служби да бъдатъ избираеми. Истина е, че отъ вашето гледище, отъ гледището на свършената държава, не е понятно, какъ единъ окръженъ управителъ може да бъде избираемъ, защото днесъ окръжниятъ управителъ е едно оръдие за насилие, който прави избори и праща народни избраници въ Народното събрание. Но, когато се поставимъ на гледището на пълната политическа свобода, тѣкмо общественитѣ и държавни служители сж, които трѣбва да бъдатъ въ централното парламентарно учрѣждение на страната, защото тѣ сж най-компетентни и защото върху тѣхнитѣ дѣла ще се упражнява единъ най-ефикасенъ контролъ.

Недѣлко Атанасовъ: Значи и офицеритѣ ще избирате.

Х. Набакчиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Като ви изтъквамъ тѣзи съображения отъ чисто конституционни основания на нашата конституция и на нашата минала конституционна практика, поради които вие, доколкото искате да останете вѣрни на духа на конституцията, не трѣбва да касирате г. Димитъръ Мишева, азъ трѣбва да изтъкна отъ нашата парламентарна група, че въ дългитѣ дебати, които станаха по този въпросъ тукъ, въ камарата, не се изтъкнаха най-важитѣ и сжществени съображения, поради които се желае изхвърлянето на г. Димитра Мишевъ отъ камарата. Не сме ние, които ще защитаваме г. Димитра Мишевъ. Това, което се разкри за неговата личностъ, за неговата борба противосоциалистическа, изъ засада, една борба чрѣзъ брошури, плащана по 600 л. на една малка печатна колѣлка, е отъ естество да ни отврати, и съ неговата личностъ, естествено е, че вие не ще можете да обясните въ случая нашето становище. Това, което се каза, обаче, за г. Мишева, е въ голѣма степенъ вѣрно за мнозина други. На какво основание, доколко вие стоите принципино върху закона, ще отречете правото на г. г. професоритѣ, които получаватъ хонорари, да бъдатъ въ камарата, и нѣма ли да извършите вие едно прѣстѣпление спрѣмо свободата и интереситѣ на българския народъ, ако искате да изхвърлите професоритѣ отъ камарата? Никой отъ васъ не ще смѣе да повдигне такъвъ единъ въпросъ и не го повдига, а, принципиално, между положението на единъ хонорированъ професоръ и положението на г. Димитра Мишевъ, отъ това гледище, че и единиятъ и другиятъ сж вземали пари отъ държавата, нѣма никаква разлика. Вие имате държавенъ обвинителъ въ вашата срѣда, който е хонорированъ отъ държавата за своя трудъ, имате министри, които сж хонорировани и, най-послѣ, позволете ми, г. г. народни прѣдставители, да ви кажа — безъ да желая да обиждамъ нѣкого — че грамадното мнозинство отъ народнитѣ прѣдставители въ България, винаги сж имали прѣми и косвени връзки съ държавата и че тѣ сж използвали своя мандатъ, лично или като партия, за извѣстни материални облаги, било чрѣзъ прѣдприятия, било чрѣзъ доставки, било чрѣзъ ходатайства прѣдъ министерствата. Вие всички знаете това и никой не може да го отрече; това го знае цѣлиятъ български народъ, защото, въобще, общественитѣ класи и партии идватъ въ парламента да защитаватъ своитѣ материални интереси, класови и лични, които сж нераздѣлни, и като тѣй, защитаватъ ги най-добрѣ като използватъ държавата, като използватъ нейната властъ, като използватъ срѣдствата, които тя събира отъ работнитѣ и народни маси. Че г. Димитъръ Мишевъ се е ползувалъ отъ сумитѣ на държавата, което е безсъмѣнно и се е ползувалъ много добрѣ, много широко, това обстоятелство ми се струва, че е толкозъ едно обвинение срѣщу г. Мишева, колкото и срѣщу грамадното болшинство отъ прѣдставителитѣ на българската бур-

жозазия въ Народното събрание отъ освобождението досега. Най-послѣ, г. г. народни прѣдставители, азъ трѣбва да изтъкна, че съображенията, които движатъ партията отъ либералната коалиция, за касирането на Димитра Мишевъ, далечъ не сж така безразлични, както ни се изтъкна тукъ: Мишевъ ще си отиде, на негово мѣсто ще дойде единъ демократъ, слѣдователно, ние се движимъ само отъ чиститѣ, невинитѣ, дѣйствиелитѣ съображения на закона. Не, г-да, нека бъдемъ откровени, нека бъдемъ ясни. Либералната концентрация въ България води една борба срѣщу Синода . . .

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Не е вѣрно!

Х. Кабакчиевъ: Позволете ми да си изкажа мнѣнието. Вие може да мислите, че не е вѣрно, но цѣлиятъ български народъ вижда, че е така.

И. Вълчевъ: Лъжець!

Х. Кабакчиевъ: Тази борба въ основата си има двѣ съображения. Едного съображение е, че българскиятъ Синодъ се явява като оръдие на руската политика въ България, противъ която вие се борите. Другото съображение е, че вие искате да подчините църквата на държавата, когато другитѣ либерални партии въ европейскитѣ напреднали страни сж вече постигнали раздѣлението на църквата отъ държавата. Вашитѣ желанія да контролирате беззаконията и прѣстѣпленията, които не сж малки, а сж грамадни въ Синода и въ Екзархията, сж оправдателни, и ние ги насърчаваме — трѣбва да се разкриятъ злоупотребленията — но вие отивате по-нататѣкъ и прѣслѣдвате подчинението, свързането, тѣсното сплотяване на църквата съ държавата, противъ което сме ние, противъ което демократическата и либерална буржоазия въ Европа винаги е била.

Освѣнъ това, г. г. народни прѣдставители, либералната коалиция съ касирането на Мишева прѣслѣдва една друга — азъ ще кажа безъ да желая да ви обиждамъ, защото това е единъ терминъ — котерийна цѣль. По съображения котерийни, вие искате да очерните, да опетните, да уроните престижа на едни ваши политически противници, на демократическата и народната партии, . . .

Отъ дѣсницата: Не е вѣрно!

Х. Кабакчиевъ: . . . и да уроните престижа на партията, които създадоха Държавния съдъ и желаятъ чрѣзъ този Държавенъ съдъ нѣтъ да очернятъ васъ.

Н. Бракаловъ: За тѣхъ има Папанчево прѣдложение, бждете спокойни.

Х. Кабакчиевъ: Ето защо, г. г. народни прѣдставители, когато се смѣкне булото на юридическитѣ съображения, когато се смѣкне булото на тѣзи дебати, които се движатъ по перваза и повърхността, на дѣното на тѣзи разисквания се намиратъ котерийнитѣ интереси на българскитѣ буржоазни партии. Въ тѣзи котерийни интереси ние не искаме да служимъ, нито на единитѣ, нито на другитѣ партии, но ние ще бъдемъ противъ касирането, защото искаме да защитимъ широката свобода, която дава българската конституция, и нашитѣ принципи искания за неограничаване правото на избираемостъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. Александъръ Малиновъ.

А. Малиновъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще ви отнема 5, най-много 10 ми-

нути. Да-ли Мишевъ трѣбва да бжде касиранъ или не, е единъ въпросъ рѣшенъ. Г. г. либералитѣ тукъ, подпомогнати отъ г. г. земледѣлцитѣ, съставляватъ такава едно солидно и голѣмо мнозинство, . . .

Д. Драгиевъ: Никого не подпомагаме.

А. Малиновъ: . . . щото въпросътъ, да-ли г. Мишевъ отъ днесъ трѣбва да прѣстане да бжде нашъ другаръ, е въпросъ рѣшенъ.

Д. Драгиевъ: Ние изпълняваме нашия дългъ.

А. Малиновъ: Г. Драгиевъ! Азъ не отричамъ, че вие изпълнявате дълга си.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ искамъ да кажа само нѣколко думи върху юридическия въпросъ, който се повдига тукъ: да-ли г. Мишевъ е чиновникъ или не. Азъ нѣма да навлизамъ въ другитѣ въпроси, които засѣгатъ личността на г. Мишева, които засѣгатъ демократическата партия. Азъ мисля, че отъ тая трибуна не бѣ умѣстно да се атакува една партия, или да се атакува лично г. Мишевъ, като човѣкъ, а слѣдователно, не е и умѣстно отъ тая трибуна да защищавамъ партията, която тукъ прѣдставлявамъ, нито пъкъ още по-малко да защищавамъ лично г. Мишева. Партията и г. Мишевъ ще се защитятъ другадѣ, на друго мѣсто, дѣто му прилича. Ето защо, азъ спирамъ своето внимание само върху юридическия въпросъ: е ли г. Мишевъ чиновникъ или не. Трѣбва да забѣлѣжа, че азъ сподѣлямъ напълно мислитѣ, които по този въпросъ се изказаха отъ уважаемия нашъ другаръ г. Фаденхехта и отъ г. Кабакчиева. Споредъ моето скромно разбиране на ребромъ сложения въпросъ, да-ли отъ гледна точка на закона — не отъ гледна точка на нѣкои други съображения — г. Мишевъ е чиновникъ, на тоя въпросъ за правника другъ отговоръ, освѣнъ отрицателенъ, не може да има.

Г. г. народни прѣдставители! Внася се единъ смутъ наистина въ понятието „чиновникъ“, щомъ се докоснемъ до единъ чиновникъ — нека си позволимъ да кажемъ — на Синода. Защо? Защото отношенията на черквата и Синода спрѣмо държавата, тѣй както тѣзи отношения сж уредени отъ екзархийския уставъ, наистина могатъ да дадатъ поводъ да се замислимъ върху въпроса, да-ли г. Мишевъ е чиновникъ или не.

Н. Цановъ: Държавенъ чиновникъ.

А. Малиновъ: Държавенъ чиновникъ — безспорно.

Г. г. народни прѣдставители! Да-ли правителството се бори противъ Синода по съображенията, които изказа тукъ г. Кабакчиевъ, или по други нѣкои, или не води тази борба, а само иска да ревизира дѣлата на Синода, азъ и върху тоя въпросъ, който би ме завелъ далечъ, нѣма да говоря. Възможно е по този въпросъ да си кажа думата тогава, когато ще разискваме бюджета по Министерството на финанситѣ. Но трѣбва едно да забѣлѣжа още отсега: по каквито съображения и да се бори правителството противъ Синода, тази борба успѣхъ нѣма да има дотогава, докато не се измѣни въ извѣстни части екзархийскиятъ уставъ. Каквото щете говорете, екзархийскиятъ уставъ опрѣдѣля по такъвъ единъ начинъ отношенията на черквата и Синода спрѣмо правителството, щото правителството не може да контролира Синода тѣй, както това за мнозина би било желателно. Не може същото да направи и по други причини. Има и другъ единъ законъ, законътъ за уредбата на Министерството на външнитѣ работи. И ако прочетете само нѣколко члена отъ екзархийския уставъ и отъ закона за уредбата на Министерството на

външните работи, ще дойдете до слѣдующето заключение, че всички друговѣрни религии, черкви, сж подчинени на министра на външните работи, тогава, когато — а това изрично е казано въ закона — нашата черква, православната, не е му подчинена дори въ административно отношение. Тя се „сношава“ съ министра на външните дѣла, която „сношава“ се съ министра на външните дѣла, която е употребена, ако не ме лъже паметта въ чл. 2 или чл. 3 отъ закона за уредбата на Министерството на външните работи, показва, че Министерството на външните работи, респективно правителството, не може да бърка въ Св. Синодъ по начинъ такъвъ, по какъвто то може да бърка въ всѣка друга черква. Лопш ли е, добъръ ли е законътъ, той така урежда тази материя. Ето защо, Синодътъ, който добръ знае своите права и още по-добъръ ги защитава, той Синодъ разпорежда съ сумитъ, които му се даватъ, и съ своите чиновници, които му служатъ, по начинъ, по какъвто намѣри за добръ. Не трѣбва да си правимъ тукъ иллюзии, че Синодътъ не ще брани тѣзи си права по единъ най-енергиченъ начинъ, и неговата кауза ще може добръ да се защитава дотогава, докогато екзархийскиятъ уставъ и законътъ за уредбата на Министерството на външните работи не бѣдатъ измѣнени. Отъ тукъ би трѣбвало да почне правителството, и ако почне отъ тукъ и направи нужните поправки въ казанитъ два закона, тогава въ тази своя борба, за която се говори тукъ да е прѣдприело противъ Синода, то ще успѣе. Дотогава же, докогато тѣзи два закона ще бѣдатъ въ сила, неговата борба винаги ще свършва само съ по-голямъ или по-малки нежелателни скандали . . .

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Никаква борба нѣма.

Д. Мишевъ: Има, има.

Министъръ П. Пешевъ: Съ Смѣтната палата се бори. Нио нѣмаме никаква борба.

А. Малиновъ: Вие ще ме разберете, г. министре, за какво говоря, ако почакате.

Г. г. народни прѣдставители! Екзархийскиятъ уставъ — на това се спрѣ и г. Фаденхехтъ — говори, че на Синода въ сжщностъ държавата не дава нѣщо, а се откупва; дава на Синода едно възнаграждение, другадъ — не помня въ кой членъ отъ екзархийския уставъ — се употребява думата „продажба“. Тази субвенция, която се дава отъ държавата на Синода, се дава въ замѣна на онова, което духовната властъ може да събира като вънчило. Тоя въпросъ е уреденъ още въ 1881 г. и е уреденъ по начинъ такъвъ, не по съображенията, които ни се казаха тукъ отъ г. Фаденхехта, да се маскира даваната на Екзархията субвенция, а този въпросъ е уреденъ по този начинъ за това, защото държавата по сѣ задължение спрѣмо черквата да ѝ дава една субвенция, въ замѣна на което черквата на свой редъ се задължи да по събира тази такса за вънчило — по 40 ст., ми се струва, на вънчило. Понсеже това, което се дава на черквата, се дава като „придажба“, като нѣщо, което държавата дължи да даде, по силата на закона, на черквата, отъ тамъ Синодътъ мисли, че той има право да разпорежда съ тия суми, както намѣри за добръ; отъ тамъ Синодътъ мисли, че не дължи отчетъ на държавата. Ето защо, азъ казахъ, докато не се отмѣнятъ нѣкои отъ визираниитъ наредби на екзархийския уставъ, дотогава Синодътъ ще ни се съпротивлява съ закона въ рѣцѣ.

Нека направя едно малко отклонение, нека отворя едни скоби тукъ. Какъ се съставлява екзархийскиятъ бюджетъ, това е отъ значение за въпроса, по който ние разискваме. Бюджетътъ на Екзархията, на и

бюджетътъ на Синода не го нарежда парламентътъ, макаръ че парламентътъ дава пари както на Екзархията, така и на Синода. Екзархията сама си нарежда бюджета, и по екзархийския уставъ това е Синодътъ, който го прѣглежда. Никадъ въ закона не е казано, какво става по-нататъкъ. Обаче, завелъ се единъ редъ, който се е слѣдвалъ отъ всички правителства, на вървамъ се слѣдва и отъ сегашното, той е, че слѣдъ като Екзархията и Синодътъ си съставятъ бюджета, пращатъ го въ Министерския съветъ, който ги прѣглежда, като прави въ тѣхъ такова или онаквива поправки.

И. Вълчевъ: А какво значи всичко това?

А. Малиновъ: Сега ще разберете, изслушайте ме. — Ако тоя бюджетъ на Екзархията и на Синода би се нареждалъ отъ Народното събрание, днесъ тоя въпросъ, който имаме съ г. Мишева, нѣмаше да го има.

Нѣкой отъ дѣсницата: Бюджета на Земледѣлската банка сжщс не го нарежда Народното събрание.

А. Малиновъ: Послушайте ме, г-да, по тоя въпросъ, сѣ нѣщо ще научите. — По тоя въпросъ, да-ли Народното събрание трѣбва да съставлява бюджета на Синода, както съставлява и вотира всички останали бюджети, не единъ пжтъ се е говорило, не единъ пжтъ опити сж правени. Като четохъ по вѣстниците за недоразумѣнията, които сж изникнали между правителството и Синода, азъ помислихъ, че тоя пжтъ, както ни се внесе бюджетътъ по Министерството на външните работи, въ него ще намѣримъ да се говори не само за една субсидия отъ 100 или 200 хиляди лева, които се даватъ на Синода, а ще се нареди единъ бюджетъ, сир. ще се прѣдвиждатъ толкова и толкова архиереи, съ такава заплата, ще се прѣдвиждатъ секретари, редактори и пр. Това, обаче, и сега не става. Въ проекто-бюджета, който ни се даде, подобно нѣщо не е направено. И сегашното правителство, както по-миналитъ правителства, остави този въпросъ отворенъ, и понеже е отворенъ въпросътъ около паритѣ, ще ставатъ и сега много недоразумѣния. Г. г. народни прѣдставители! Нека запомнимъ това, което казахъ, защото то ще ни бѣде полезно, когато ще отговаряме на въпроса: е ли г. Мишевъ чиновникъ или не.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Заплатата на митрополититѣ е опрѣдѣлена.

А. Малиновъ: Само на митрополититѣ . . .

Министъръ Ж. Бакаловъ: Вие казахте, че не е опрѣдѣлена.

А. Малиновъ: Извинете — стрѣшихъ. Тя си е отдавна опрѣдѣлена, азъ говоря за щата въ Синода.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ и по-рано казахъ, че сподѣлямъ мислитѣ, които се изказаха отъ г. Фаденхехта и г. Кабакчиева по този въпросъ, е ли г. Мишевъ чиновникъ или не. Ще добавя нѣщо къмъ тия мисли, къмъ тия сѣждения. То е слѣдното. Какво нѣщо е чиновникъ? Ако на този въпросъ се помжчте да отговорите отъ гледна точка, да кажемъ, на наказателния законъ, понятието за чиновникъ ще бѣде едно; ако на този въпросъ се помжчте да отговорите отъ гледна точка на закона за пенсинитѣ, понятието за чиновникъ ще бѣде друго; и, най-послѣ, ако се спрете върху закона за чиновниците, за да дадете нужния отговоръ на поставения въпросъ, ще имате и споредъ моето разбиране — онова понятие, каквото публичното право за чиновникъ има. Наказателниятъ законъ счита, че чинов-

никъ е всѣки, който получава или не получава заплата. Да-ли той е постояненъ или времененъ, да-ли той е на държавна или общинска служба, да-ли той е назначенъ съ заповѣдь или по другъ нѣкой начинъ. Защо? Затова, защото законодателствъ въ тая материя, въ областта на углавната репресия го интересува друго, то е слѣдното: да направи тая репресия ефикасна и широка, да не може никой служител, никой човѣкъ, който има каква-годѣ частичка отъ публичната властъ, да избѣгне углавната отговорностъ. И затова понятието чиновникъ въ наказателния законъ е много широко. Въ закона за пенсиитѣ това понятие се стѣснява, защото въ него други сж съображенията, които движатъ законодателя. Законодательствъ казва: чиновникъ, въ смисълъ на закона за пенсиитѣ, е само този, когото азъ желая да третирамъ, да считамъ като чиновникъ. И заради това считамъ като чиновници лица, които въ сжщностъ не сж чиновници, които не сж носители на публична властъ, напр., служителитѣ на двореца. Не сж такива носители на публична властъ, а сж носители на свѣтлина, култура и изкуство, артиститѣ отъ Народния театръ, механицитѣ вътрѣ, обаче законодательствъ казва: откъмъ въпроса, да-ли ще ги пенсионирамъ или не, азъ тоя въпросъ, за да го разрѣша удовлетворително за тѣхъ, ще ги считамъ чиновници. И г. Фаденхехтъ ви подчерта смисълъта, която занима законодателя въ онази работа, въ която той желае да опрѣдѣли, що е държавенъ чиновникъ и що не е. Тамъ, дѣто законътъ иска да каже, че ти и ти ще бъдешъ държавенъ чиновникъ, независимо отъ това, да-ли получавашъ или не получавашъ заплата, да-ли тая заплата се нарича „възнаграждение“, „хонораръ“ или „заплата“ — тамъ това той го казва изрично. И г. Фаденхехтъ ви цитира редъ закони.

Законътъ за чиновницитѣ се спира върху въпроса, що е чиновникъ, и въ чл. 1 казва, първо, че държавенъ чиновникъ е този, който носи, върши държавна служба — всѣка друга служба не е служба на държавенъ чиновникъ въ смисъла на закона; второ, малко е, казва законътъ за чиновницитѣ, да вършишъ държавна служба, а трѣбва да получавашъ и заплата отъ държавата. Слѣдователно, законътъ за чиновницитѣ изисква двѣ нѣща, както ни каза г. Фаденхехтъ: служителствъ да бъде носителъ на частъ отъ публичната властъ, на държавната властъ и, второ, да бъде плащанъ отъ държавата, отъ държавнитѣ сръдства. Има ли въ наличностъ тѣзи двѣ условия, ние имаме работа съ чиновникъ; нѣма ли двѣтѣ или едното отъ тѣхъ — държавенъ чиновникъ не сжществува; може да има измисленъ чиновникъ, Молиеровски чиновникъ, както тукъ се каза, но чиновникъ въ смисъла на закона не може да има. И ние, законодателитѣ, тукъ сме призвани да опрѣдѣлимъ понятието на чиновникъ или на не-чиновникъ, отъ гледна точка на законъ, а не отъ гледна точка на нашитѣ желателни за случая разбирания. Ето защо тукъ бѣха неумѣстни всички онѣзи разисквания за разсипни, за пачина, по който се съставятъ вѣдомоститѣ, за пачина, по който се издаватъ платежнитѣ заповѣди, за поправката отъ 24 априлий и за много други работи, за които тукъ ни се говори.

Сега, г. Мишевъ плащанъ ли е отъ държавата? Вие поддържате, че той е плащанъ отъ Синода, и то отъ ония сръдства, съ които разполага и които му сж дадени отъ държавата. Добрѣ, да приемемъ, че това е тѣй. Но ако не забравяме, отъ друга страна, че тѣзи сръдства сж дадени отъ държавата като субвенция, която държавата дължи да даде на Синода въ замѣна на задължението му да не събира вѣнчила, то тая сума, която е въ разпореждане на Синода е частна негова сума, но не на държавата. И за това въ частностъ Синодътъ не иска да се от-

чита прѣдъ Смѣтната палата. И забѣлжете, досега — не зная, но струва ми се — никогда смѣткитѣ на Синода не сж били провѣрвани отъ Смѣтната палата.

Н. Начовъ: Защо тогава одържатъ за пенсия на чиновницитѣ отъ Синода?

А. Малиновъ: Недѣйте мѣси понятията, г-да, така. Въпросътъ за пенсиитѣ е другъ въпросъ.

Г. Димовъ: Щомъ така разсждавате, значи, и за въ бѣдѣже нѣма да ги провѣрва.

А. Малиновъ: Уважаеми колега, азъ казахъ, че ако искате да направите нѣщо, трѣбва да почнете отъ поправката на законитѣ, а не отъ прѣсиленото имъ тѣлкуване.

Г. Димитровъ: Който дава пари, има право да контролира.

А. Малиновъ: Не всѣкога. Субвенцията, дадена на тогозъ или оногозъ за издаване на книга или за издрѣжката на академия, не се контролира; въ края на крайщата ще ви прѣдставятъ само оправдателни документи, че паритѣ сж изразходвани, а не че така или иначе сж изразходвани. И тамъ е лопотото. И ние трѣбвало би да говоримъ тукъ за поправка на закона, прѣди да говоримъ за поправката на реда въ Синода. И тѣй, азъ поддържамъ, че такива пари — държавни — нѣма, и че ги нѣма, слѣдва отъ факта, че Синодътъ не отговаря прѣдъ Смѣтната палата тѣй, както отговарятъ всички други учрѣждения, които разполагатъ съ държавни суми, съ държавни пари. Синодътъ дава своитѣ пари на тогозъ и на оногозъ, въ такива или въ други размѣри, каквито той намѣри за добрѣ. Азъ трѣбва да кажа — това не е секретъ — съ Синода по тоя въпросъ сж имали недоразумѣния почти всичкитѣ правителства — не само сегашното — само че неговитѣ недоразумѣния излѣзоха навѣнъ, на пазара и около тѣхъ до днешенъ денъ се приказватъ много работи. Въ мое време и прѣди мене, всѣки отъ насъ се е мѣчилъ да се въведе въ Синода редъ. Но и азъ съмъ дошълъ до това заключение, че при тѣзи закони, които ви цитирахъ, ако тѣ не се измѣнятъ, стариятъ редъ ще остане и занепрѣдъ, а да се измѣни екзархийскитѣ уставъ, малко е да се желае — не е тѣй леко да се измѣни този уставъ, колкото и на пръвъ погледъ това може леко да изглежда.

Сега, отъ друга страна, г. Мишевъ, като редактора „Църковенъ вѣстникъ“, носителъ ли е на публична властъ, на една нейна частичка? Много, г-да, прѣсилено е да се твърди това — дотолкова е прѣсилено, щото да възражава човѣкъ противъ това, е мѣчно. Противъ аргументъ, който намира поне нѣкаква опора въ закона, въ една правна логика, може да се боришъ, но когато ти казватъ тукъ: „Редакторъ си — чиновникъ си“, какво ще въразишъ? Нищо не мога да възража, освѣнъ да свия раменѣ. И тѣй за г. Мишева, ако застанемъ на почвата на чл. 1 отъ закона за чиновницитѣ, ако застанемъ на почвата на понятието за „чиновникъ“ въ публичното право, никогда, повтарямъ, за г. Мишева, който е билъ редакторъ на „Църковенъ вѣстникъ“, не може се каза, че е чиновникъ. Въ този „Църковенъ вѣстникъ“ — да отворя една скоба — и азъ бѣхъ лично напусналъ, когато бѣхъ министъръ — г. Мишевъ ще си спомни това — а именно когато внесохъ закона за празницитѣ, и злѣ бѣхъ напусналъ; но тѣ сж нѣща, които нѣматъ никакво отношение къмъ интересующия ни въпросъ. Та, искамъ да кажа, че ако Синодътъ се е борилъ противъ социалиститѣ — тукъ се казва това — чрезъ „Църковенъ вѣстникъ“, послѣдниятъ пѣкой пакъ и мене, демократътъ, е удостоивалъ съ доста голѣми комплименти.

Д. Благоевъ: Тъ издаваха специални брошури.

А. Малиновъ: Но това сж, г-да, въпроси свършени други.

Прѣдседателъ: Г. Малиновъ! Отклонихте се отъ въпроса. Моля, завършете.

А. Малиновъ: Сега, свършвамъ. — И тъй, г. г. народни прѣдставители, отъ гледна точка на закона, на положителната норма и отъ гледна точка на теорията, г. Мишевъ не може да бѣде третиранъ като чиновникъ.

Двѣ думи по фактитъ, по доказателствата, които се намиратъ въ досието на провѣрочната комисия. Имаме два документа, единиятъ отъ които изхожда отъ ревизионната комисия, натоварена отъ правителството да провѣри дѣлата на Св. Синодъ. Провѣрочната комисия, възползувана отъ това, че има една ревизионна комисия, е натоварила тази комисия, ревизионната, да провѣри въпроса за г. Мишева и тя го провѣрила, като е написала едно писмо на провѣрочната комисия. Вчрашниятъ день, г. докладчикътъ бѣше тъй любезенъ да ми даде това писмо да го прочета. То е подписано отъ трима души. Не познавамъ нито единъ отъ тѣхъ. Тия трима господа, като ни разправятъ всичко това, за което тукъ се говори отъ тая трибуна за г. Мишева — и което азъ цѣмъ да повтарямъ, затова, защото въ моитъ очи то нѣма никакво значение — дошли сж до заключение, че г. Мишевъ е чиновникъ. Може-би, господа ревизоритъ, споредъ васъ, да иматъ нужния авторитетъ, и той да е тъй голѣмъ, щото ние всички тукъ, които боравимъ съ правнитъ въпроси не по-малко отъ тѣхъ, не остава, освѣнъ да пригърнемъ тѣхното мнѣние и да сметемъ г. Мишева за чиновникъ, като вдигнемъ ръка да го касираме. Парламентътъ обаче нѣма да касира г. Мишева — азъ съмъ дълбоко убѣденъ — за това, че сж се намѣрили трима души чиновници, които не познавамъ — всичкото ми уважение къмъ тѣхъ — които имали такова и такова мнѣние, а защото такова е неговото убѣждение. На г. Мишева ще бѣде лесно да излѣзе отъ парламента, ако той излѣзе съ убѣждението, че рѣшението на Събраниято е продуктъ на едно разумно, обективно, незаинтересовано тълкуване на закона. Но, когато г. Мишевъ ще бѣде изпѣденъ поради мнѣнието, поради тълкуванието, за което много може да се каже, ако бихме имали повече свободно врѣме, на нѣкакви трима ревизори, пратени въ Синода по друга работа, дѣйствително ще бѣде мъчно за г. Мишева и ще бѣде унижително за парламента.

Д. Мишевъ: Парламентътъ ще касира себе си, и болшинството ще касира себе си! (Възражение отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

А. Малиновъ: Ще се касае, г. г. народни прѣдставители, до удостовѣрението на Негово Блаженство Екзарха, то това удостовѣрение, споредъ мене, е единичното, което излиза отъ компетентната власт — власт, която може да ни каже по-авторитетно отъ тѣзи трима души, за които говорихъ, кой е чиновникъ на Синода и кой не. Екзархътъ не билъ знаелъ положението на г. Мишева; той билъ дошълъ въ България само прѣди нѣколко мѣсеца; него го били подвели, та той билъ издалъ това удостовѣрение — така се желае тукъ да се обезсили неговото удостовѣрение. И този аргументъ е неоснователенъ.

Н. Бракаловъ: Той е боленъ човѣкъ. На-ли го знаете и Вие, г. Малиновъ?

Докладчикъ И. Ангеловъ: Азъ казахъ, че ходихъ лично при Негово Блаженство Екзарха, и той ми

каза, че нищо не знае, и затова повика главния секретаръ, та той да ми разправи. Това заяви Негово Блаженство.

Д. Мишевъ: Азъ Ви заявявамъ, че не Ви е казалъ тъй. Има и подписа му. Вие не уважавате нито себе си, нито него!

Докладчикъ И. Ангеловъ: Ние го уважаваме.

Прѣдседателъ: (Звъни)

А. Малиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ искамъ да кажа туй, което тукъ уважаемиятъ г. Ангеловъ говори: че дѣйствително Негово Блаженство Екзархътъ не е могълъ да издаде това удостовѣрение друго-яче, освѣнъ да повика чиновникитъ на Синода, да се освѣдоми върху работата и, на основание даденитъ отъ тѣхъ свѣдѣния, да издаде това удостовѣрение. Тѣй ще го направи всѣки другъ, който стои начело на едно учрѣждение. Единъ човѣкъ е стоялъ, да кажемъ, директоръ на Статистиката до днесъ 20 години; утрѣшенъ день го замѣства другъ, който стои единъ день; нема този послѣдниятъ нѣма право да издаде удостовѣрение за онова, което е станало прѣди него? Има право. Така се издаватъ удостовѣренията, друго-яче не могатъ да се издаватъ. А Негово Блаженство Екзархътъ, когато всички познаваме и високо почитаме, не е отъ ония хора, които тъй леко, тъй лекомислено могатъ да издадатъ удостовѣрение, като онова, което е дадено на г. Мишева и въ което удостовѣрение сж двѣ думи е казано: „Г. Мишевъ не е чиновникъ“.

Тѣй стои тоя въпросъ и по събранитъ отъ провѣрочната комисия доказателства.

Свършвамъ. Г. г. народни прѣдставители! Азъ съмъ дълбоко убѣденъ, че ако васъ ви ръководи законътъ, доктрината за понятието „чиновникъ“, ако васъ ви ръководятъ документитъ, които сж събрани отъ комисията, вие нѣма да касирате г. Мишева, защото и за васъ г. Мишевъ не е чиновникъ; а ако бѣде касиранъ, това ще бѣде единъ новъ — какъ да кажа — Молиеровски чиновникъ.

Прѣдседателъ: Ще се гласува.

Прѣдложението на провѣрочната комисия е слѣдующето: . . .

Д-ръ Б. Вазовъ: Какво мисли почитаемото правителство?

Отъ дѣсницата: То не е твоя работа.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: То не се мѣси.

Прѣдседателъ: Г. Вазовъ! Никой не Ви е далъ думата да правите питане. (Глъчка)

Моля ви се, г-да, слѣшайте. Прѣдложението на провѣрочната комисия е слѣдующето: (Чете)

„1. Утвърждава избора въ Видинската избирателна колегия и провъзгласява за избрани народни прѣдставители: г. г. Никола Апостоловъ, Никола Алтимирски, д-ръ Д. Димитровъ, Ради В. Радевъ, Найчо Цановъ, д-ръ Йосифъ Фаденхехтъ, Илия Георговъ, Александъръ Недевъ, Тома Вълчевъ, Тодоръ Петровъ и Никола И. Харлаковъ.“

„2. Възъ основа на чл. 47 пунктъ 5 отъ избирателния законъ, не утвърждава избрания съ листа на демократическата партия г. Димитъръ Мишевъ, понеже е билъ чиновникъ въ Св. Синодъ.“

„3. Провъзгласява, вмѣсто Димитра Мишевъ, за народенъ прѣдставителъ идущия слѣдъ него, избранъ съ същата листа, г. Милко Бечевъ.“

С. С. Бобчевъ: Тъзи пунктове трѣбва да се раздѣлятъ и да се гласуватъ по отдѣлно.

Н. Цановъ: Трѣбва да се раздѣлятъ и да се гласуватъ единъ по единъ: най-напрѣдъ първиятъ пунктъ, послѣ вториятъ и най-послѣ третиятъ.

Й. Йоновъ: Нѣма какво да се дѣлятъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Съгласно правилника, трѣбва да се раздѣлятъ.

Н. Цановъ: Съгласно правилника, тия въпроси трѣбва да се раздѣлятъ, защото сж три въпроса. Най-напрѣдъ да се гласува, утвърждава ли се изборътъ или не.

Министъръ Н. Апостоловъ: Нека се раздѣлятъ въпроситѣ. (Глъчка)

Прѣседателъ: (Звъни) Моля ви се! — Понеже става дума, специално за г. Мишсва да се гласува, ще гласуваме отдѣлно за него. (Чете) „Пунктъ 2. Възъ основа на чл. 47 пунктъ 5 отъ избирателния законъ, не утвърждава избрания съ листата на демократическата партия Димитъръ Мишевъ, понеже с билъ чиновникъ въ Св. Синодъ“.

Които приематъ това прѣдложение, . . .

Д-ръ Б. Вазовъ: Най-напрѣдъ трѣбва да се утвърди изборътъ.

Прѣседателъ: Моля Ви се! — Които приематъ туй прѣдложение на комисията, да не се утвърди изборътъ на г. Димитра Мишевъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Значи, г. Димитъръ Мишевъ се касира.

Слѣдватъ другитѣ два пункта. Които приематъ прѣдложението на комисията за утвърждение избора на всички други народни прѣдставители, прочетени прѣди малко, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приема се.

Които приематъ, вмѣсто г. Димитра Мишевъ, да се провъзгласи за народенъ прѣдставителъ слѣдующиятъ по листата на демократическата партия г. Милко Бечевъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

По правилника, утрѣ ще имаме заседание.

За дневенъ редъ моли да се приеме отъ Народното събрание:

1. Одобрение прѣдложението на Министерството на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ за одобрение сключения между България и Ромъния частенъ телеграфо-пощенски и телефоненъ договоръ;

2. Първо четене законопроекта, отъ Министерството на финанситѣ, за допълнителенъ свѣрхсметъ кредитъ къмъ бюджета за 1913 г. на сума 813.309 л.

3. Докладъ на провѣрочната комисия.

А. Димитровъ: А амнистията на подсъдимитѣ войници?

Министъръ Н. Апостоловъ: Утрѣ ще се разладе законопроектътъ.

Прѣседателъ: И най-послѣ, послѣднитѣ два пункта отъ днешния дневенъ редъ.

Засѣданието се вдига.

(Вдигнато въ 9 ч. 30 м. вечеръта)

Прѣседателъ: Д-ръ Д. К. Вачовъ.

Подпрѣседателъ: Д-ръ И. Момчиловъ.

Секретаръ: Д-ръ В. Михалчевъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гълъбовъ.